

**Зоя Софроній
Ольга Чурікова-Кушнір
Алла Зубчук**

ДИРИГУВАННЯ

**завдання та вправи
для самостійної роботи студентів**

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Зоя Софроній
Ольга Чурікова-Кушнір
Алла Зубчук

ДИРИГУВАННЯ

завдання та вправи

для самостійної роботи студентів

Навчально-методичний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

УДК 78.071.2(072)

С 683

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 11 від 29.08.2025 року)*

Рецензенти:

Соколова А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди;

Топорівська Я. В., кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Лісовий В. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Софроній З.В., Чурікова-Кушнір О.Д., Зубчук А.І.

С 683 Диригування: завдання та вправи для самостійної роботи студентів : навч.-метод. посіб. Чернівці : Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 108 с.

ISBN 978-617-8703-15-8

У виданні висвітлено авторську методичну систему самостійної підготовки з диригування. Подано завдання, вправи і методичні вказівки щодо самостійної роботи для здобувачів початкових курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Навчально-методичні матеріали розроблено відповідно до змісту робочої програми з курсу «Диригування».

Для здобувачів і викладачів закладів вищої мистецької освіти, в яких здійснюється диригентсько-хорова підготовка майбутніх фахівців спеціальності А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво).

УДК 78.071.2(072)

ISBN 978-617-8703-15-8

© Чернівецький національний університет,
імені Юрія Федьковича, 2025

© Софроній З.В., 2025

© Чурікова-Кушнір О.Д., 2025

© Зубчук А.І., 2025

ЗМІСТ

Передмова	5
Розділ 1. Загальні питання диригентського виконавства	6
1.1. Засвоєння основних понять диригування	6
1.2. Вправи на розвиток і становлення диригентського апарату	7
1.3. Вправи на усунення скутості диригентського апарату	9
1.4. Схеми диригування	10
1.5. Контрольні тестові запитання	11
Розділ 2. Основні закономірності техніки диригування	14
2.1. Перше знайомство з хоровим твором	14
2.2. Практична робота з розучування хорового твору	14
2.3. Диригентські вправи на 3/4	15
2.4. Диригентські вправи на 4/4	18
2.5. Контрольні тестові запитання	22
Розділ 3. Методичні аспекти удосконалення навичок відтворення метричних схем	25
3.1. Дводольна схема тактування	25
3.2. Диригентські вправи на 2/4	25
3.3. Відтворення метричних схем у різних темпових і динамічних показниках	29
3.3. Методика засвоєння шкільної пісні під власний супровід	32
3.4. Контрольні тестові запитання	32
Розділ 4. Методика удосконалення прийомів диференціації рук у процесі диригування	36
4.1. Основні функції рук у процесі диригування	36
4.2. Вправи для розвитку самостійності рук	36
4.3. Контрольні тестові запитання	38
Розділ 5. Прийоми передачі ритмічних рисунків	41
5.1. Прийоми показу пунктирного ритму	41
5.2. Техніка показу синкопованого ритму	41
5.3. Прийоми показу здійсненої і нездійсненої фермати	44
5.4. Контрольні тестові запитання	46
Розділ 6. Основні принципи і характер диригентських жестів	49
6.1. Роль характеру, темпу і динаміки у доборі диригентських жестів	49
6.2. Техніка показу штрихів у різних темпових і динамічних показниках	49
6.3. Методика виконання вправ на незалежність рук у відтворенні динаміки	51
6.4. Контрольні тестові запитання	54
Розділ 7. Диригування складних розмірів у різних динамічних і темпових показниках	59
7.1. Складні симетричні розміри і закономірності їх тактування.	59
7.2. Диригентські вправи у розмірі 6/8	61
7.3. Диригентські вправи у розмірі 9/8	65
7.4. Диригентські вправи у розмірі 12/8	69
7.5. Контрольні тестові запитання	72
Розділ 8. Методичний аспект аналізу хорового твору шкільного пісенного репертуару	76
8.1. Етапи самостійної роботи над письмовою анотацією	76
8.2. Основні етапи вивчення хорового твору із супроводом	77
8.3. Методика опанування робочих жестів у розучуванні хорових партій	78

8.4. Підготовка вступної бесіди до хорового твору із супроводом.....	78
8.5. Контрольні тестові запитання	79
Розділ 9. Специфіка самостійного добору навчального репертуару	82
9.1. Аналіз репертуару творів з диригування для I курсу	82
9.2. Аналіз репертуару творів з диригування для II курсу.....	82
9.3. Добірка творів для самостійного опрацювання шкільного репертуару для учнів 1-4 класів	
9.4. Контрольні тестові запитання	82
Рекомендована література до курсу	85
Додатки	88

ПЕРЕДМОВА

Фахова підготовка майбутнього вчителя мистецтва та музичного мистецтва потребує ґрунтовної комплексної музично-виконавської підготовки, володіння загальними і фаховими компетентностями, а також наявності відповідних результатів навчання. У цьому контексті вивчення дисциплін диригентсько-хорового циклу набуває особливої актуальності.

Освітня компонента «Диригування» обов'язкова у структурі фахової підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво), вивчається на першому та другому курсах.

Навчальний курс «Диригування» забезпечує формування фундаментальних теоретичних знань і практичних навичок хорового диригування й передбачає значний обсяг годин, відведених на самостійну роботу поза навчальною аудиторією. У вищій школі позааудиторна навчальна робота здобувачів полягає в самостійному виконанні завдань, запропонованих викладачем з метою ґрунтовного засвоєння навчального матеріалу та практичного його застосування.

Навчально-методичний посібник розроблений у відповідності до робочої програми з «Диригування», розкриває зміст практичної самостійної підготовки здобувачів початкових курсів закладів вищої освіти й містить методичні матеріали для організації системної самостійної роботи з диригування.

У виданні представлена авторська методична система практичної самостійної підготовки здобувачів. До кожного розділу посібника подано теоретичні і практичні завдання для самостійної роботи, методичні вказівки й вправи для опанування та розвитку техніки диригування, алгоритми аналізу, вивчення і засвоєння хорових творів, блоки тестових завдань для самоперевірки.

Мета посібника – забезпечити здобувачів і викладачів закладів вищої освіти навчальними матеріалами щодо організації самостійної роботи з диригування.

Завдання навчально-методичного видання:

- ознайомити майбутніх фахівців із методикою розвитку фахових умінь і навичок у процесі самостійної підготовки;
- сформувати пізнавальний інтерес до самостійного вивчення теоретичних понять;
- представити систему ефективних вправ щодо оволодіння і розвитку техніки диригування;
- сприяти формуванню умінь самостійного аналізу і практичного засвоєння хорових творів для диригування і пісень шкільного репертуару;
- запропонувати репертуарний тезаурус творів для диригування (перший-другий курс) та пісень із діючих програм «Мистецтво» і «Музичне мистецтво»;
- надати здобувачам добірку тестових контрольних завдань для самоперевірки набутих знань, умінь і навичок та їх подальшого самовдосконалення.

Навчально-методичний посібник допоможе майбутнім учителям мистецтва і музичного мистецтва опанувати теорію і методику самостійної роботи з диригування. Видання буде корисним студентам мистецьких закладів вищої та фахової передвищої освіти, керівникам хорових учнівських, аматорських хорових колективів, вокальних ансамблів, усім, хто цікавиться питаннями колективного вокально-хорового виконавства.

Розділ 1

Загальні питання диригентського виконавства

1.1. Засвоєння основних понять диригування

Завдання для самостійного опрацювання.

- Розгляньте зміст категорій «диригування», «тактування» в мистецтвознавчій літературі. Поясніть їх сутнісну особливість
- Ознайомтесь із визначеннями понять «диригент», «хормейстер», «регент». Встановіть їх основні ознаки
- Ознайомтесь із різними підходами до визначення поняття «хор»
- Самостійно опрацюйте інформацію про термін «мануальна техніка» в науковій літературі. На основі опрацьованих матеріалів сформулюйте його визначення
- Вивчіть і охарактеризуйте будову диригентського апарату, визначте його функції
- Охарактеризуйте будову і функції частин рук.

1.2. Вправи на розвиток і становлення диригентського апарату

На початковому етапі навчання використовують вправи для встановлення вільного диригентського апарату та для повного володіння всіма прийомами та засобами техніки диригування.

1.2.1. Вправи для самостійної роботи на вироблення основної диригентської позиції, відчуття цілісності рук і взаємозв'язку їх окремих частин

Вправа № 1. Вироблення основної диригентської позиції. Встаньте прямо та вільно, і стійко тримайте опору на ноги, без прогинань і похитувань.

Методичні вказівки до виконання

- Підійміть плечі, відведіть їх назад і опустіть (повторити кілька разів). Вправа на вироблення вільного стану, усунення напруги в м'язах плечового поясу та корпусу.
- Вихідне положення – руки повільно підняті від плеча перед собою, а кисті вільно звисають. Затримайте їх у такому положенні, а потім розслабте. Руки вільно падають вздовж корпусу. Робіть вправу кожною рукою по черзі, потім разом.
- Встаньте прямо, руки опустіть уздовж корпусу, ноги поставте «на ширину плечей», забезпечте стійке положення диригентської постави. Руки зігніть у ліктях, трохи виведіть вперед, кисть трохи підійміть. Долоні звернені вниз, пальці «округлі», спрямовані вперед.

1.2.2. Вправи на подолання м'язових затиснень і скутості диригентського апарату

Для досягнення творчої свободи диригент повинен володіти своїм апаратом, що можливо лише за максимальної свободи м'язів, усунення зайвого фізичного напруження.

М'язові затиснення сковують рухи, що часто відбувається на початковому етапі навчання. Тому з перших занять необхідно приділити увагу вправам на звільнення м'язів.

Мета таких вправ сформульована у методичних вказівках Миколи Малько. Зокрема, український диригент наголошував на необхідності «...емансипувати дії окремих частин тіла» майбутнього диригента.

Самостійні заняття ритмікою та пластикою (якщо таке можливе у процесі навчання) розвивають загальну рухливість й диригентський апарат.

Вправа № 2. Сядьте за стіл і покладіть на нього руки до ліктів долонями вниз. Зосередьте увагу на повній розкутості м'язів. Почуття розкутості перевіряйте легкими рухами пальців, ніг, стопи, корпусу, плечового поясу, кистей рук, м'язів шиї та обличчя.

Методичні вказівки до виконання

- Насамперед потрібно розслабитися: спочатку напружте, а потім розслабте ті чи інші м'язи (групи м'язів). Напругу й розслаблення чергуйте, допоки не відчуєте й не запам'ятаєте стан спокою, а відтак не навчитеся переносити його на інші групи м'язів, які не беруть участі в цій вправі. В кінцевому результаті відчуття спокою має бути зафіксовано у всіх м'язах, які працюють у процесі диригування. Слід звикнути до збереження пози, що максимально виключає м'язову напруженість.
 - Контролюйте роботу м'язового апарату, звільніть його від спазмів, щоб одночасно з напругою одних м'язів не напружувати інші і раціонально виконувати рухи, в основі яких – узгодженість рухів (сенсомоторна координація).
 - Процес постановки диригентського апарату починається зі звільнення м'язів, що готує його до різного роду фізичних навантажень.
- ! Пам'ятайте, серйозною перешкодою у диригуванні є м'язові затиснення рук, плечей, шиї, голови.

Вправа № 3. Станьте рівно, спокійно, повністю звільніться від будь-якої напруги. Ноги поставте на невелику відстань одна від другої. Одну випрямлену до кінця руку (праву або ліву) підніміть вище голови, далі «киньте» її вниз, не згинаючи в ліктьовому суглобі, розслабте і вільно похитайте вниз маятникоподібним рухом.

Виконуйте вправу по черзі кожною, а далі – обома руками.

Головне завдання – відчуття важкості та вагомості всієї руки від плеча в падінні та розслаблення після нього.

Методичні вказівки до виконання

- Усі м'язи звільніть одночасно, рука падає вниз, як батіг. Те саме зробіть другою рукою, а потім двома одночасно. Необхідно досягти такого повного звільнення, щоб рука падала як нежива, без будь-якої допомоги.
- Одночасно звертайте увагу на те, щоб м'язи шиї були повністю вільні від напруги. Під час падіння рук голову необхідно тримати рівно, погляд очей спрямовувати прямо перед собою.

Вправа № 4. Ускладнюємо попередню вправу.

Після підняття руки вгору звільніть її поступово, почергово розслабляючи кожную частину руки у відповідному порядку: спочатку падає кисть, потім – передпліччя і плече.

Методичні вказівки до виконання

- Під час звільнення передпліччя може опуститись і плече. Необхідно звернути увагу на активність ліктя, який утримує плече в потрібному положенні.

1.2.3. Вправи для самостійної роботи на розвиток кисті й рухливості зап'ясткового суглоба

Вправа № 5. Відчуття зап'ястя

Методичні вказівки до виконання

- Міцно тримайте лівою рукою праве зап'ястя, обхопивши його і не даючи йому можливості рухатися самостійно. Кисть, незалежно від усієї руки, піднімайте почергово вгору і вниз, відхиляйте вправо і вліво.
- Після того, як рухи будуть повністю засвоєні, їх можна ускладнити, описуючи кола, квадрати, трикутники, та інше. Вправу слід робити по черзі кожною рукою.

Вправа № 6. Колові оберти кисті

Методичні вказівки до виконання

- Зафіксуйте руки в основному положенні, робіть повільні кругові оберти спочатку в один бік, далі – в інший. Стежте за тим, щоб рухи були без поштовхів, а кисть у положенні долонею вниз не переверталась на ребро.
- Вправу доцільно виконувати спочатку із зібраною кистю, пізніше – із розкритою долонею.

Вправа № 7. Кистьові рухи у всіх точках площини тактування

Виконання вправи сприяє досягненню еластичності і зв'язності переходів з однієї точки площини тактування до іншої за допомогою повернення кисті.

Методичні вказівки до виконання

- Руки тримайте паралельно одна одній, зігнувши їх у ліктях, кисті пласкі долонями вниз.
- Розведіть руки у різні сторони, змінюючи положення кисті ковзаючими рухами від себе в боки (пальці направлені до центру). Потім навпаки: кисть направлена до центру, а пальці у різні сторони. Відчуття – ніби витираєте поверхню, не відриваючи кисть.

Вправа № 8. Рухливість зап'ястя

Методичні вказівки до виконання

- Кисть розташуйте на рівні поясу. Долоню злегка розверніть вбік, для цього з'єднайте 1-й і 2-й пальці в «кільце» з відчуттям опори на них. Інші пальці заокруглені.
- Вести горизонтальну лінію убік від себе і назад аналогічно веденню смичка. Основний акцент – на рухливості зап'ясткового суглоба. Вправу виконуйте по черзі кожною рукою, потім одночасно.

Вправа № 9. Активізована кисть

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте хвилеподібні рухи вгору і вниз обома руками ніби «пірнаючи», «виринаючи».
- Повторюйте кілька разів поспіль.

Вправа № 10. Активізована кисть на площині

Методичні вказівки до виконання

- Необхідно сісти перед столом на відстані дещо зігнутої в лікті руки. Спина має бути випрямленою і не торкатися спинки стільця, плечі вільно розгорнутими. Реальну опору на площині легко контролювати.

Вправа № 11. Різке відбиття кисті після удару

Покладіть руку на стіл, включаючи передпліччя. Лікоть відсуньте від краю столу, кисть направте вперед, долоня пласка, 1-й та 5-й пальці трохи розведені в сторони, злегка підняті. Удар по столу виконується кінчиками випрямлених пальців (2-го, 3-го, 4-го).

Методичні вказівки до виконання

- Важливо стежити за миттєвим відбиттям після удару. Можна провести аналогію з дотиком до розпеченої поверхні та миттєвим відсмикуванням від неї або відтворити рух «поплескування».
- Важливо виконувати цю вправу з різною інтенсивністю гостроти «точки».

1.3. Вправи на усунення скутості диригентського апарату

Вправа № 12. Поєднання рухів по колу з передпліччям і рухами кисті

Методичні вказівки до виконання

Розпочніть вправу з основного положення руки (правої) з рухом кисті по колу праворуч, зі збільшенням амплітуди поступово включається передпліччя. Рух виконується з основного положення руки у напрямку вниз – праворуч, кілька разів без перерви. У верхньому положенні передпліччя кисть трохи піднята, у нижньому – опущена, у бічних положеннях злегка відведена убік. Отже, кисть в одночасному русі з передпліччям ніби збільшує коло, що здійснюється ним.

- Кисть тримайте долонею вниз до підлоги; рухи виконуйте плавно, без поштовхів, як із розкритою долонею, так і з зібраною. Аналогічну вправу виконайте лівою рукою.
- Ускладнений варіант цієї вправи виконується одночасно двома руками в різні боки, а потім в один бік у паралельному русі. Надалі кругові рухи можна прискорити.

! Обов'язкова умова – відчуття повністю звільненої руки.

Вправа № 13. Відчуття плеча

Плеche піднімається раніше передпліччя (яке ніби запізнюється) і опускається раніше за нього. Плече ніби тягне за собою передпліччя та кисть.

Методичні вказівки до виконання

- Вправа складна для виконання, але має велике значення в диригентській техніці.

Вправа № 14. Чергування дуг різної амплітуди. В основі цієї вправи – дуга, кінці якої є «точками» дотику.

Методичні вказівки до виконання

- Починіть з рухів дуже малої амплітуди пласкою долонею. Штрих staccato дозволить зробити точки гострими, а відбиття миттєвим. Зап'ястя тримайте нижче краю столу. Ведучими є пальці, які відкривають та закривають долоню.
- Поступово уповільнюйте темп і збільшуйте дугу. Перейдіть до плавного руху, який виконується всією рукою. При появі затиснень у руці або неправильному виконанні руху зробіть зупинку і похитуванням руки звільніть напругу.

1.4. Схеми тактування

Завдання для самостійного опрацювання

- **теоретичні:**

- Дайте визначення терміна «техніка диригування»
- Поясніть особливості техніки виконання основних елементів диригентського жесту
- Обґрунтуйте поняття «диригентська схема», визначте основні схеми диригування
- Сформулюйте визначення поняття «ауфтакт» та перерахуйте його види
- Диригентський жест, його елементи і функції
- Розгляньте три елементи вступу на початку музичного твору
- Ознайомтесь із принципами відтворення диригентських схем простих і складних метрів

- **практичні:**

- Виконайте тридольну схему правою рукою (рис.1), далі – у дзеркальному відображенні лівою, і вже після – тактуйте схему двома руками

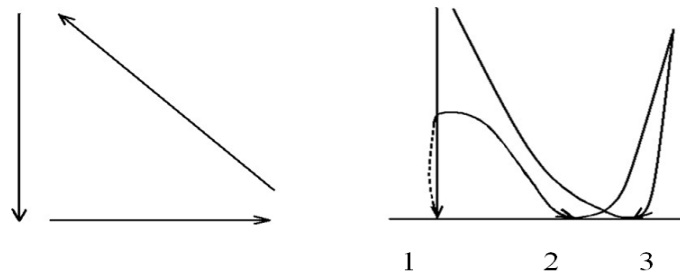

Рис.1. Схема диригування тридольної схеми (права рука)

- Виконайте у тридольному розмірі (3/4):
 - вступ на першу долю, зняття на другу долю;
 - вступ на третю долю, зняття в наступному такті – на першу долю;
 - вступ на другу долю, зняття в наступному такті – на третю долю;
 - вступ на третю долю, зняття в наступному такті – на другу долю;
 - вступ на третю долю, зняття в наступному такті – на третю долю.

Методичні вказівки до виконання

Завдання можна виконувати як окремими руками, так і двома.

- Виконайте чотиридольну схему правою рукою (рис.2), далі – у дзеркальному відображенні лівою, і відтак – тактуйте схему двома руками.

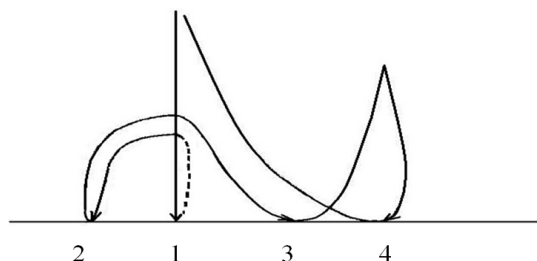

Рис.2. Схема диригування чотиридольної схеми (права рука)

- Виконайте у чотиридольному розмірі (4/4):
 - вступ на першу долю, через один такт – зняття на третю долю;
 - вступ на першу долю, через один такт – зняття на четверту долю;
 - вступ на першу долю, у наступному такті – зняття на другу долю;

- вступ на другу долю, зняття у наступному такті – на першу долю;
- вступ на другу долю, зняття у наступному такті – на другу долю;
- вступ на другу долю, зняття у наступному такті – на третю долю;
- вступ на третю долю, зняття в наступному такті – на першу долю;
- вступ на третю долю, зняття у наступному такті – на другу долю;
- вступ на третю долю, зняття у наступному такті – на четверту долю;
- вступ на третю долю, зняття в наступному такті – на третю долю;
- вступ на четверту долю, через один такт – зняття на першу долю;
- вступ на четверту долю, через один такт – зняття на третю долю;
- вступ на четверту долю, у наступному такті – зняття на другу долю;
- вступ на четверту долю, зняття через один такт – на четверту долю.

Методичні вказівки до виконання

Завдання можна виконувати як окремими руками, так і двома.

- Виконайте дводольну схему правою рукою (рис.3), далі – у дзеркальному відображенні лівою, і відтак – тактуйте схему двома руками.

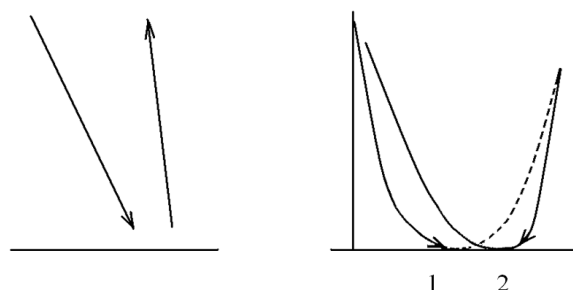

Рис. 3. Дводольна схема диригування (права рука)

- Виконайте у дводольному розмірі (2/4):
 - вступ на першу долю, зняття – на другу;
 - вступ на другу долю, через один повний такт – зняття на першу долю;
 - вступ на другу долю, через один повний такт – зняття на другу долю;
 - вступ і одразу зняття на першу долю;
 - вступ на другу долю і одразу зняття на другу долю.

1.5. Контрольні тестові запитання

1. Що таке диригування?

- виконання музичного твору солістом;
- керування музичним колективом за допомогою жестів;
- написання музичних творів;
- гра на музичному інструменті.

2. Що таке тактування?

- показ темпу музичного твору;
- система жестів, які вказують рахункові долі і структуру такту;
- показ метру музичного твору;
- все перераховане.

3. Хто такий диригент?

- композитор;
- виконавець;

- в) керівник музичного колективу;
 - г) музичний критик.
4. Хто такий хормейстер?
- а) керівник оркестру;
 - б) керівник хору;
 - в) соліст;
 - г) музичний педагог.
5. Хто такий регент?
- а) керівник церковного хору;
 - б) керівник світського хору;
 - в) композитор духовної музики;
 - г) виконавець духовних творів.
6. Які основні ознаки диригента?
- а) музична освіта;
 - б) вміння читати партитуру;
 - в) лідерські якості;
 - г) все перераховане.
7. Які основні ознаки хормейстера?
- а) знання вокальної техніки;
 - б) вміння працювати з голосами;
 - в) музична освіта;
 - г) все перераховане.
8. Які основні ознаки регента?
- а) знання церковного статуту;
 - б) знання духовної музики;
 - в) вміння працювати з церковним хором;
 - г) все перераховане.
9. Що таке хор?
- а) група музикантів, що грають на духових інструментах;
 - б) група співаків, що виконують вокально-хоровий твір;
 - в) музичний інструмент;
 - г) музичний жанр.
10. Що таке мануальна техніка?
- а) техніка гри на фортепіано;
 - б) техніка диригування руками;
 - в) техніка вокального виконання;
 - г) техніка гри на струнних інструментах.
11. З чого складається диригентський апарат?
- а) руки;
 - б) голова;
 - в) корпус;
 - г) все перераховане.
12. Які функції диригентського апарату?
- а) визначення темпу;
 - б) визначення динаміки;

- в) вираз емоцій;
 - г) все перераховане.
13. Які частини рук використовуються в диригуванні?
- а) кисті;
 - б) передпліччя;
 - в) плечі;
 - г) все перераховане.
14. Які функції кистей рук у диригуванні?
- а) показ ритму;
 - б) вираз динаміки;
 - в) показ штрихів;
 - г) все перераховане.
15. Які функції передпліччя в диригуванні?
- а) показ темпу;
 - б) передача динаміки;
 - в) виразність фразування;
 - г) усе вище перераховане.
16. Які функції плечей у диригуванні?
- а) визначення темпу;
 - б) визначення динаміки;
 - в) вираз загального характеру музики;
 - г) все перераховане.
17. Які бувають різновиди хорів?
- а) академічний;
 - б) народний;
 - в) камерний;
 - г) усі відповіді правильні.
18. Які існують основні типи диригентських жестів?
- а) ауфтакт;
 - б) зняття;
 - в) жести показу вступу партій;
 - г) усі відповіді правильні.
19. Які існують основні схеми тактування?
- а) дводольне;
 - б) тридольне;
 - в) чотиридольне;
 - г) усі відповіді правильні.
20. Які існують основні типи диригентів за їх фаховою спрямованістю?
- а) симфонічні;
 - б) оперні;
 - в) хорові;
 - г) усі відповіді правильні.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 1))

Розділ 2

Основні закономірності техніки диригування

2.1. Перше знайомство з хоровим твором

Завдання для самостійного опрацювання.

- **теоретичні:**

- Ознайомтесь із визначенням поняття «хорова партитура» у музикознавчій літературі
- Пригадайте зміст поняття «форма музичного твору», види музичних форм
- Ознайомтесь із жанрами хорової музики
- Характеристика основних властивостей хорового твору при ескізному ознайомленні. Дайте визначення цим поняттям
- Назвіть основні типи звуковедення в хоровому диригуванні
- Розкажіть про призначення камертону, дайте характеристику цьому пристрою

- **практичні:**

- Визначте зміст та ідею програмного твору з диригування, його хоровий жанр і форму
- Зверніть увагу і визначте лад, тональність, розмір, темп програмного твору
- Охарактеризуйте вид хорової партитури програмного твору, тип і вид хору, кількість голосів
- Від камертону налаштуйтеся у тональність *A-dur, a-moll, D-dur, g-moll, H-dur, h-moll*

2.2. Практична робота з розучування хорового твору

Етапи самостійної роботи з розучування програмного хорового твору з диригування *a'cappella*.

Методичні вказівки до виконання

I. Налаштування у тональність хорового твору.

II. Гра хорової партитури на фортепіано:

- Заграйте на інструменті (фортепіано) кожен голос окремо, відтворюючи хорові партії, які розміщені на першому рядку партитури (Сопрано і Альт; Сопрано I і Сопрано II, залежно від твору) – правою рукою. Ті партії, що розміщені на другому рядку (Альт II; Альт I і Альт II, тощо) – лівою рукою. Можете вголос рахувати.
- У повільному русі грайте всю партитуру – з'єднайте обидві руки по фразах. Можна рахувати вголос. На наступних етапах засвоєння партитури рахуйте пошепки або внутрішнім голосом. Досягайте внутрішнього відчуття ритму без рахунку.
- Грайте партитуру в повільному й помірному темпі, зберігаючи метро-ритмічну виваженість і цілісність виконання.

III. Вивчення хорових партій:

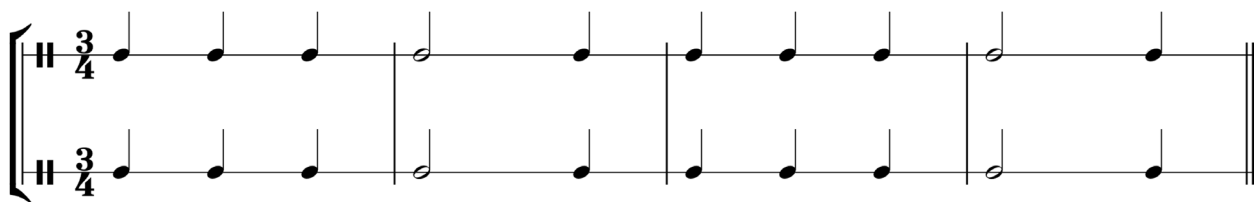
- Заграйте на інструменті (фортепіано) кожен голос, можете вголос рахувати.
- Співайте кожен голос з тактуванням методом сольфеджування у повільному темпі. Допомагайте собі одночасним її відтворенням на фортепіано.
- Виконайте попереднє завдання *a'cappella* (без допомоги інструменту).
- Співайте кожен голос із текстом по нотах, одночасно тактуйте.
- Співайте партії, в яких відображено тему, підголоски, вступи окремих голосів з тактуванням.

2.3. Диригентські вправи у розмірі 3/4

Вправи на розмежування рук у відтворенні метро-ритмічного рисунка й тактування довгих тривалостей.

Вправа № 1

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі. Зосередьтеся на початковому вступі, витриманих половинних тривалостях і знятті на третю долю.
- Після засвоєння вправи темп виконання вправи можна прискорити.

Вправа № 2

ліва рука

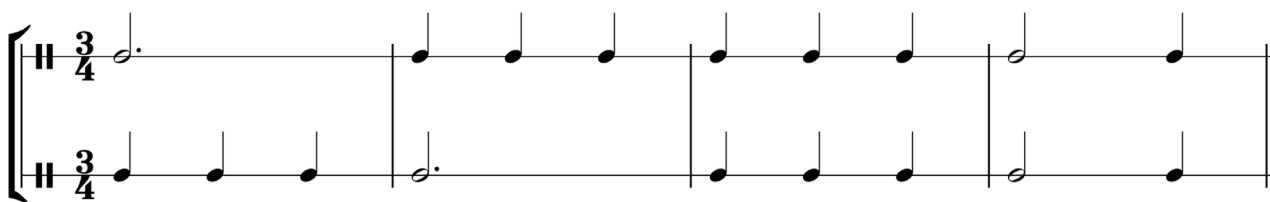
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі. Зосередьте увагу на початковому вступі, восьмих тривалостях, витриманій половинній з крапкою і показу зняття.
- Після засвоєння вправи темп її виконання доцільно прискорити.

Вправа № 3

ліва рука

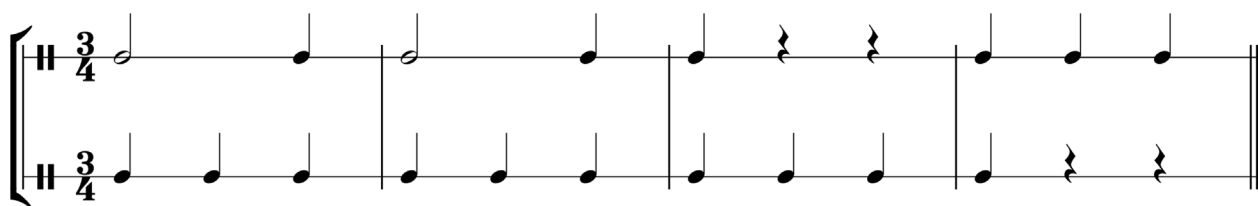
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі. Спочатку лівою рукою верхній голос (Сопрано), далі правою рукою нижній голос (Альт).
- Під час виконання вправи двома руками зверніть увагу на почергову зміну витриманих тривалостей у кожній руці. Переводьте погляд з одного голосу на інший відповідно до переведення звуків у кожній руці.
- Після засвоєння вправи темп виконання доцільно прискорити.

Вправа № 4

ліва рука

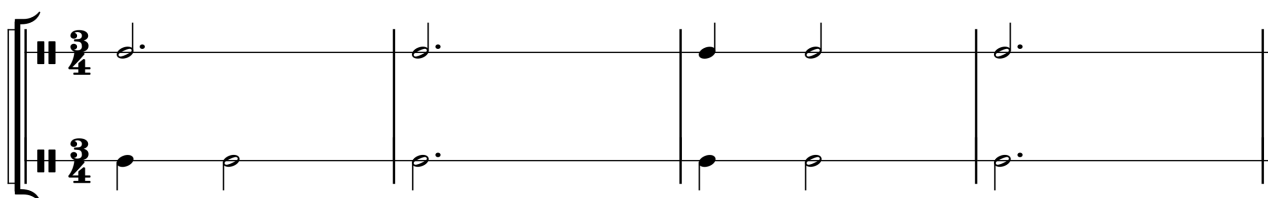
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі кожною рукою окремо. Зверніть увагу на витримування половинних тривалостей, зняття, паузи.
- У повільному темпі виконайте вправу двома руками. Акцентуйте увагу на витриманих тривалостях, ауфтактах до вступу, знятті на першу і третю долі. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Після засвоєння вправи в повільному темпі спробуйте виконати її у швидкому.

Вправа № 5

ліва рука

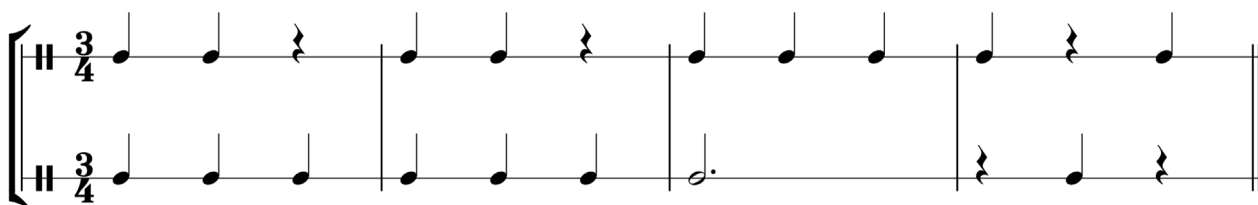
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на витримані довгі тривалості, переведення звуків, зняття, паузи.
- У повільному темпі виконайте вправу двома руками. Акцентуйте увагу на довгих тривалостях, ауфтактах до вступу. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконуйте вправу різними способами звуковедення – на *legato* і *non legato*.
- Після засвоєння вправи в повільному темпі спробуйте його прискорити.

Вправа № 6

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на вступи і зняття, паузи, прийоми показу вступу і зняття на одній долі.
- Під час виконання вправи двома руками контролюйте виразність ауфтактів до зняття

на другу долю, вступів після пауз тощо. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.

- Виконуйте вправу на *legato* і *non legato*.
- Змінійте темп виконання вправи згідно з рівнем засвоєння.

Вправа № 7

ліва рука

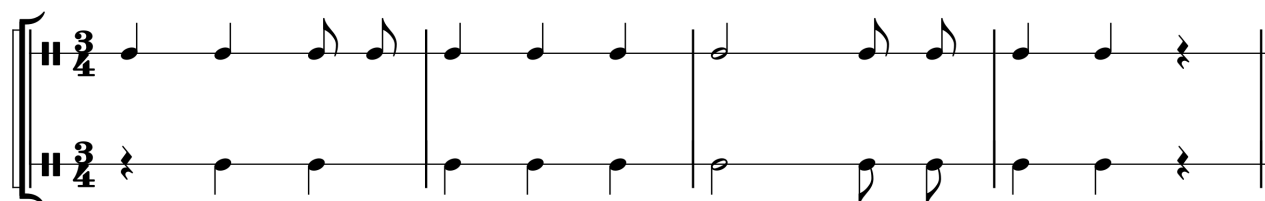
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на ритмічну лінію кожного голосу.
- Під час виконання вправи двома руками контролюйте синхронність виконання вступів і зняття. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Вправу доцільно виконувати у повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 8

ліва рука

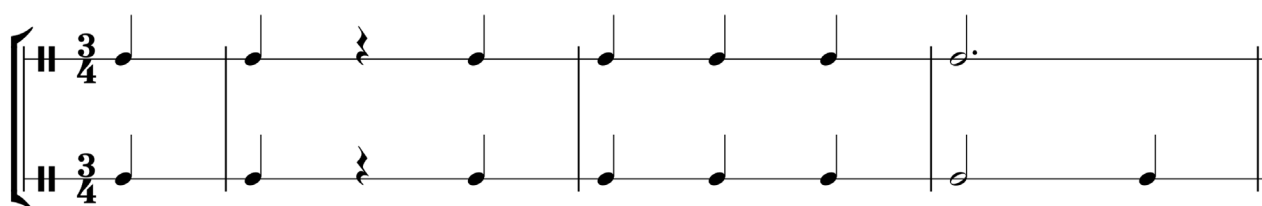
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Визначте спільні й відмінні характеристики ритмічного рисунка кожного голосу.
- Під час виконання вправи двома руками особливу увагу зверніть на початок вправи, вступи голосів на різні долі такту. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Вправу доцільно виконувати у помірному і швидкому темпах.

Вправа № 9

ліва рука

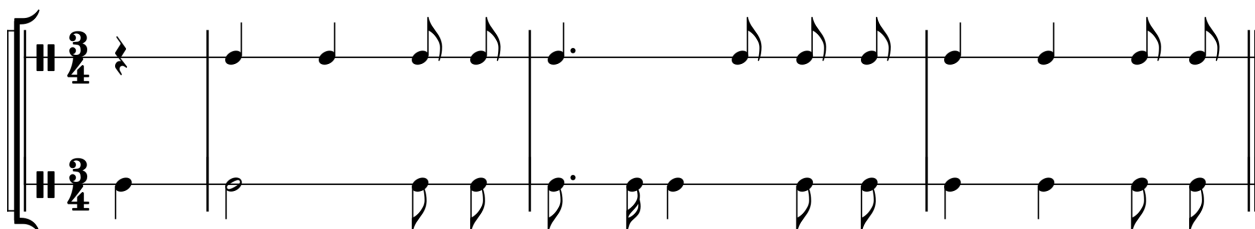
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на її початок, вступи із затакту, закінчення.
- Визначте спільні і відмінні характеристики ритмічного рисунка кожного голосу.
- Під час виконання вправи двома руками особливу увагу зверніть на ауфтаки до вступів на слабкі долі, синхронність зняття на перші і третю.
- Працуйте над виразним зоровим контактом з уявними хоровими партіями.
- Вправу доцільно виконувати у повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 10

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

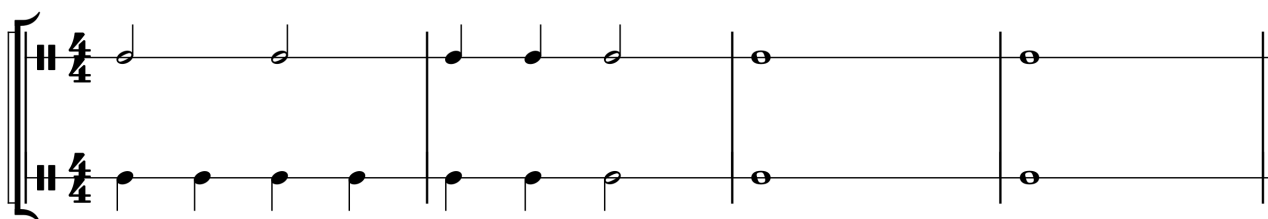
- Виконайте вправу окремо кожною рукою.
- Зверніть увагу на її початок, вступи, пунктирний ритм і прийоми його відтворення.
- Виконайте вправу двома руками у повільному темпі.
- Працуйте над чіткістю вступів кожного голосу, відтворенням пунктирного ритму. Особливу увагу приділіть зоровому контакту з партіями.
- Вправу доцільно виконувати в повільному темпі, пізніше – у помірному і швидкому.

2.4. Диригентські вправи в розмірі 4/4

Вправи на розмежування рук у відтворенні метро-ритмічного рисунка, тактування довгих тривалостей.

Вправа № 1

ліва рука

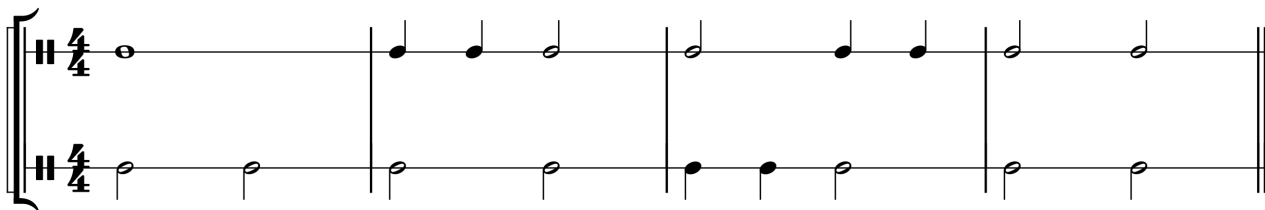
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на витримання половинних і цілих тривалостей нот.
- Під час виконання вправи одночасно двома руками звертайтеся до хорових партій – переводьте погляд відповідно до їх вступу.
- Працуйте над ауфтактами до вступу і зняття.
- Вправу доцільно виконувати у різних темпах.

Вправа № 2

ліва рука

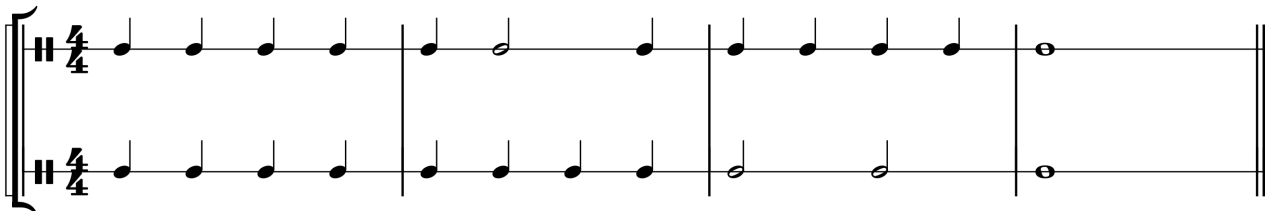
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою.
- Зверніть увагу на відтворення половинних і цілих тривалостей. Визначте спільні і відмінні характеристики ритмічного рисунку кожного голосу.
- Під час виконання вправи двома руками особливу увагу зверніть на показ початкового аутфакту, прийоми переведення витриманих нот. Працуйте над виразним зоровим контактом з хоровими партіями.
- Виконуйте вправу на *legato* і *non legato*.
- Вправу доцільно виконувати у повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 3

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу почергово кожною рукою. Зверніть увагу на витриману половинну тривалість на слабку долю в лівій руці. Попрацюйте над технікою її виконання.
- У повільному темпі виконайте вправу двома руками. Акцентуйте увагу на другому і третьому тактах. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконуйте вправу на *legato* і *non legato*.
- Після засвоєння вправи у повільному темпі спробуйте змінити його на швидший.

Вправа № 4

ліва рука

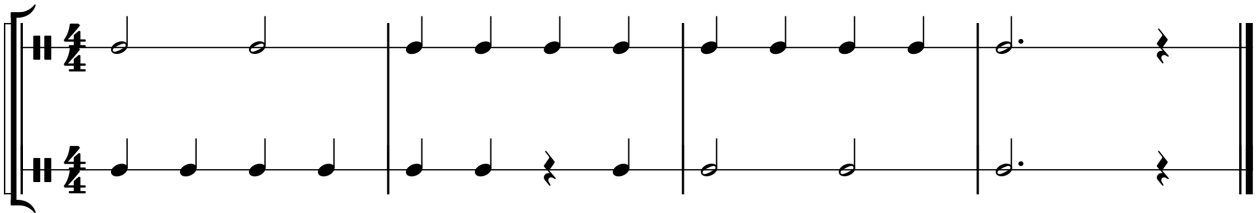
права рука

Методика виконання виконання

- Спробуйте виконати цю вправу у повільному темпі одразу двома руками. Визначте спільні і відмінні характеристики ритмічного рисунка кожного голосу.
- Особливу увагу зверніть на останній такт і зняття на четвертій долі.
- Виконайте вправу на *legato*, *non legato*, *staccato*.
- Далі виконуйте вправу у помірному і швидкому темпі.

Вправа № 5

ліва рука

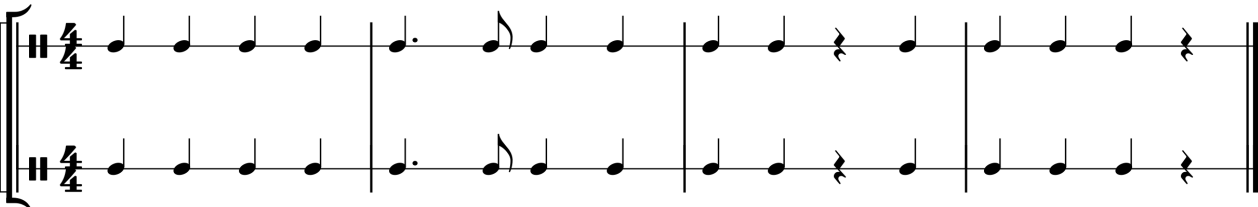
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою.
- Зверніть увагу на витримані довгі тривалості, зняття на другу долю в правій руці, вступ на четверту долю.
- Розпочніть виконувати вправу двома руками у повільному темпі. Розподіляйте зорову увагу між хоровими партіями.
- Виконуйте вправу різними штрихами.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в помірному і швидкому темпах.

Вправа № 6

ліва рука

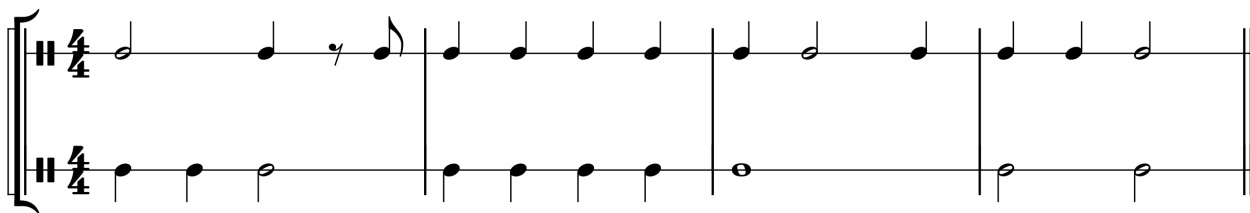
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Перед виконанням вправи проаналізуйте ритмічний рисунок кожної партії. Визначте основні технічні труднощі.
- Цю вправу спробуйте одразу виконати двома руками.
- Зверніть увагу на синхронність показу вступу після паузи, зняття на другу долю і зняття на третю долю. Пам'ятайте про хоровий контакт з уявним хором.
- Виконуйте вправу різними штрихами.
- Вправу доцільно виконувати в помірному і швидкому темпах.

Вправа № 7

ліва рука

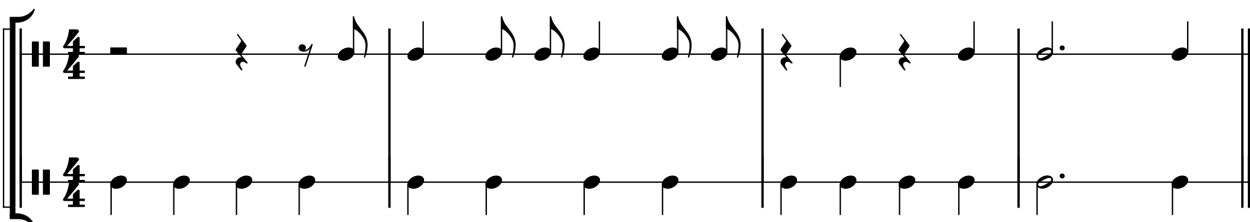
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на її початок, вступи із затакту, закінчення. Визначте спільні і відмінні характеристики ритмічного рисунка кожного голосу.
- Під час виконання вправи двома руками особливу увагу зверніть на вступ на слабку долю, показ довгих тривалостей. Працюйте над виразним зоровим контактом із уявними хоровими партіями.
- Виконуйте вправу в помірному темпі.

Вправа № 8

ліва рука

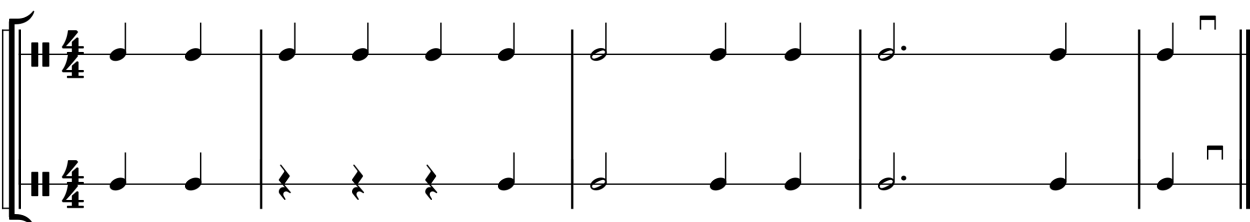
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі кожною рукою окремо. Зверніть увагу на вступі з затакту, на вступі і зняття на слабкі долі у лівій руці.
- Двома руками виконайте вправу в дуже повільному темпі. Якщо виникають труднощі, працюйте над технічно складними фрагментами. Відпрацюйте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконуйте вправу на *legato*, *non legato*, *staccato*.
- Після засвоєння вправи у повільному темпі спробуйте його прискорити і виконати в помірному різними штрихами.

Вправа № 9

ліва рука

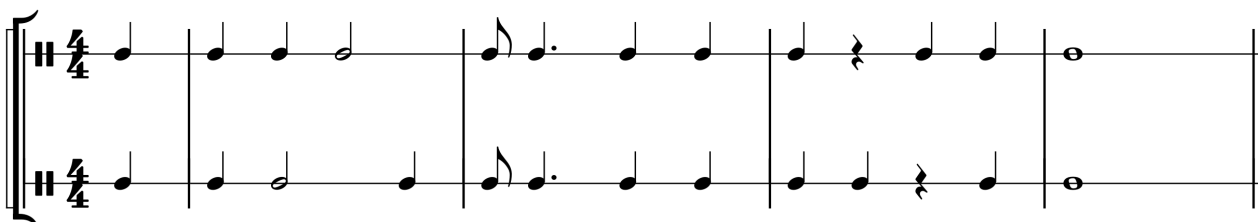
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на її початок і закінчення, вступи на слабкі долі, показ витриманих тривалостей. Визначте спільні і відмінні фрагменти ритмічного рисунка кожного голосу.
- Розпочніть виконання вправи двома руками в повільному темпі. Зверніть увагу на прийом показу і витримки тривалостей пауз у правій руці, звернення погляду до хорових партій.
- Вправу доцільно виконувати у повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 10

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремими руками в повільному темпі. Проаналізуйте ритмічний рисунок кожної партії. Визначте технічні труднощі й способи їх показу.
- Під час виконання вправи двома руками зверніть увагу на по чергову зміну витриманих тривалостей у кожній руці, синхронний показ синкопи, вступів і зняття на різні долі такту. Переводьте погляд з одного голосу на інший відповідно до переведення звуків у кожній руці.
- Виконуйте вправу, відпрацьовуючи штрих *legato*, далі – *non legato* і *staccato*.
- Після засвоєння вправи в повільному темпі переходьте на помірний і швидкий.

2.5. Контрольні тестові запитання

1. Що таке хорова партитура?
 - а) збірка вокальних творів;
 - б) запис хорового твору для диригента;
 - в) інструментальний супровід хору;
 - г) список учасників хору.
2. Які основні види музичних форм?
 - а) сонатна, рондо, варіації;
 - б) фуга, канон, мотет;
 - в) арія, речитатив, хорал;
 - г) увертюра, симфонія, концерт.
3. Які основні жанри хорової музики вам відомі?
 - а) кантата, ораторія, меса;
 - б) опера, балет, мюзикл;
 - в) романс, пісня, балада;
 - г) соната, етюд, прелюдія.
4. Що таке ескізне ознайомлення з хоровим твором?

- а) поверхове ознайомлення з партитурою хорового твору;
 - б) детальний аналіз партитури;
 - в) виконання твору без підготовки;
 - г) імпровізація на тему твору.
5. Які основні властивості хорового твору потрібно визначити під час ескізного ознайомлення?
- а) темп, динаміка, лад;
 - б) жанр, форма, фактура;
 - в) тональність, розмір, ритм;
 - г) все перераховане.
6. Визначте основні типи звуковедення в хоровому диригуванні?
- а) легато, стакато, нон легато;
 - б) крещендо, димінуендо, форте;
 - в) піано, меццо форте, фортіссімо;
 - г) алегро, адажіо, модерато.
7. Для чого використовується камертон?
- а) для налаштування інструментів;
 - б) для визначення темпу;
 - в) для визначення динаміки;
 - г) для запису нот.
8. Яка частота звуку камертона?
- а) 440 Гц;
 - б) 500 Гц;
 - в) 1000 Гц;
 - г) 220 Гц.
9. Як називається добірка хорових творів для вивчення?
- а) програмні твори;
 - б) авторські твори;
 - в) репертуар хору;
 - г) всі варіанти вірні.
10. Які основні елементи потрібно визначити у процесі аналізу хорового твору?
- а) зміст, ідея, жанр;
 - б) форма, лад, тональність;
 - в) розмір, темп, фактура;
 - г) все перераховане.
11. Які є види хорових партитур?
- а) мішана, чоловіча, жіноча;
 - б) інструментальна, вокальна, симфонічна;
 - в) клавірна, оркестрова, хорова;
 - г) велика, середня, мала.
12. Визначте основні типи хорів?
- а) академічний, народний, камерний;
 - б) дитячий, юнацький, дорослий;
 - в) мішаний, однорідний;
 - г) усе перераховане.

13. Окресліть основні види хорів?
- а) одноголосний, багатоголосний;
 - б) соло, дует, тріо;
 - в) квартет, квінтет, секстет;
 - г) октава, унісон, акорд.
14. Скільки голосів може бути в хорі?
- а) від 2 до 12 і більше;
 - б) від 1 до 5;
 - в) від 10 до 20;
 - г) від 100 і більше.
15. Які існують основні лади?
- а) мажор, мінор;
 - б) домінанта, субдомінанта, тоніка;
 - в) дієз, бемоль, бекар;
 - г) алегро, адажіо, модерато.
16. Які тональності є основними?
- а) до мажор, ля мінор;
 - б) соль мажор, ре мінор;
 - в) фа мажор, сі бемоль мінор;
 - г) усі перераховані.
17. Які основні схеми розмірів?
- а) 2/4, 3/4, 4/4;
 - б) 6/8, 9/8, 12/8;
 - в) 5/4, 7/4;
 - г) усі перераховані.
18. Визначте основні темпи?
- а) алегро, адажіо, модерато;
 - б) піано, форте, меццо форте;
 - в) крещендо, димінуендо, стакато;
 - г) легато, нон легато, стакато.
19. Що таке налаштування від камертона?
- а) визначення тональності;
 - б) визначення темпу;
 - в) визначення динаміки;
 - г) визначення розміру.
20. Які тональності можна налаштувати від камертона?
- а) A-dur, a-moll, D-dur;
 - б) G-dur, g-moll, H-dur;
 - в) H-moll, E-dur, e-moll;
 - г) усі перераховані.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 2))

Розділ 3

Удосконалення навичок відтворення метричних схем

3.1. Дводольна схема тактування

Завдання для самостійного опрацювання.

- **теоретичні:**

- Поясніть закономірності відтворення дводольної схеми тактування
- Охарактеризуйте рух сильних і слабких долей у дводольному метрі
- Назвіть дводольні розміри
- Ознайомтесь із визначенням поняття «пауза» в музикознавчій та навчально-методичній літературі
- Назвіть різновиди пауз згідно їх тривалості
- Визначте особливості відтворення пауз у диригуванні
- Проаналізуйте зміст поняття «цезура» у музикознавчій літературі, його значення в хоровій музиці
- Ознайомтесь із визначеннями поняття «фермата»
- Назвіть види фермат і дайте їм характеристику
- Охарактеризуйте поняття «нюансів» у музиці

- **практичні:**

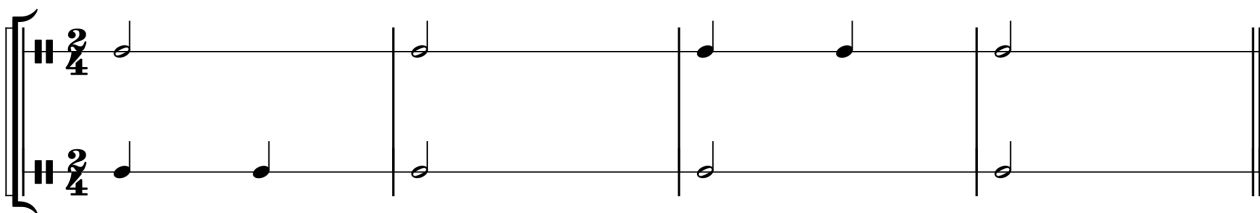
- Тактуйте схему у розмірі 2/4 у повільному темі на *pp* (4 такти)
- Тактуйте схему у розмірі 3/4 у помірному темпі на *f* (4 такти)
- Тактуйте схему у розмірі 4/4 у швидкому темпі на *mf* (4 такти)
- Тактуйте схему у розмірі 2/4 два такти.
В останньому такті покажіть фермату на другій долі.
- Тактуйте схему у розмірі 2/4 два такти.
В останньому такті покажіть фермату на першій долі.
- Тактуйте схему 3/4 два такти.
В останньому покажіть фермату на другій долі.
- Тактуйте схему 3/4 два такти.
В останньому покажіть фермату на третій долі.
- Тактуйте схему у розмірі 4/4 два такти.
В останньому такті покажіть фермату на другій долі.
- Тактуйте схему у розмірі 4/4 два такти.
В останньому такті покажіть фермату на першій долі.
- Тактуйте схему у розмірі 4/4 два такти.
В останньому такті покажіть фермату на третій долі.
- Тактуйте схему у розмірі 4/4 два такти.
В останньому такті покажіть фермату на четвертій долі.

3.2. Диригентські вправи в розмірі 2/4

Вправи на розмежування рук у відтворенні метро-ритмічного рисунка, тактування довгих тривалостей.

Вправа № 1

ліва рука

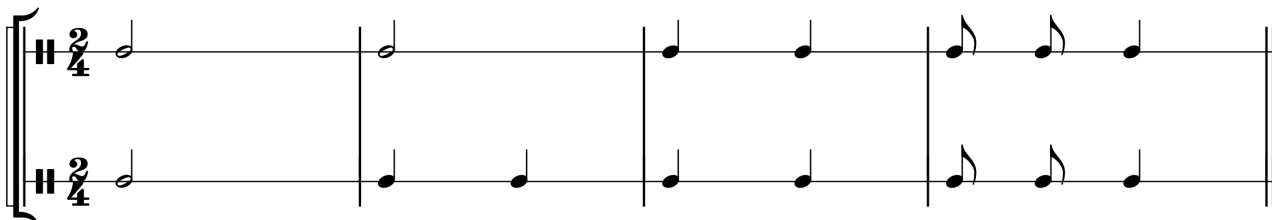
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на половинні і цілі тривалості.
- Під час виконання вправи одночасно двома руками, звертайтеся до хорових партій – переводьте погляд відповідно до їх вступу. Працюйте над ауфтактами до вступу і зняття.
- Вправу доцільно виконувати у повільному, помірному і швидкому темпах різними штрихами.

Вправа № 2

ліва рука

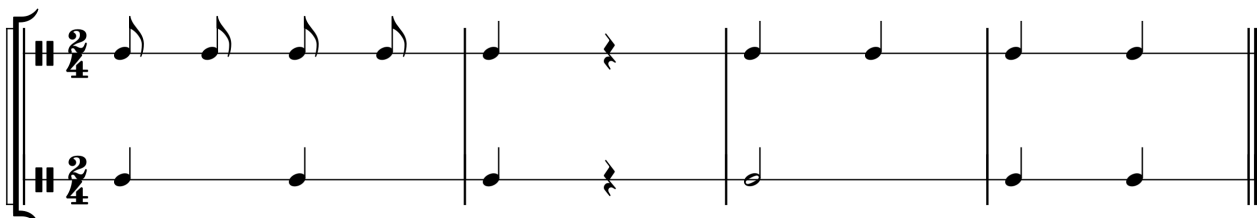
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі одразу двома руками. Зосередьте увагу на початковому вступі, показу довгих тривалостей, показах вступів і зняття.
- Після засвоєння вправи темп виконання доцільно прискорити.

Вправа № 3

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

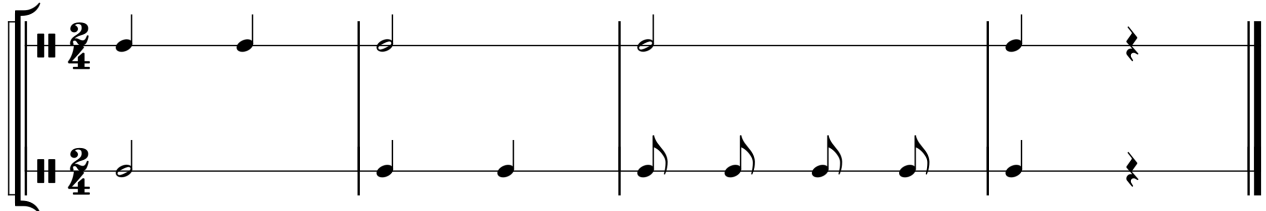
- Виконайте вправу по чергові кожною рукою. Зверніть увагу на половинну тривалість у правій руці. Попрацюйте над технікою виконання зняття на першу долю.
- У повільному темпі виконайте вправу двома руками. Акцентуйте увагу на другому такті, збережіть виразність у показі зняття, витримайте четвертну паузу. Зберігайте

зоровий контакт з уявним хором.

- Виконуйте вправу на штрихи *legato* і *non legato*.
- Тактуйте вправу в темпах *grave*, *andante*, *allegro*.

Вправа № 4

ліва рука

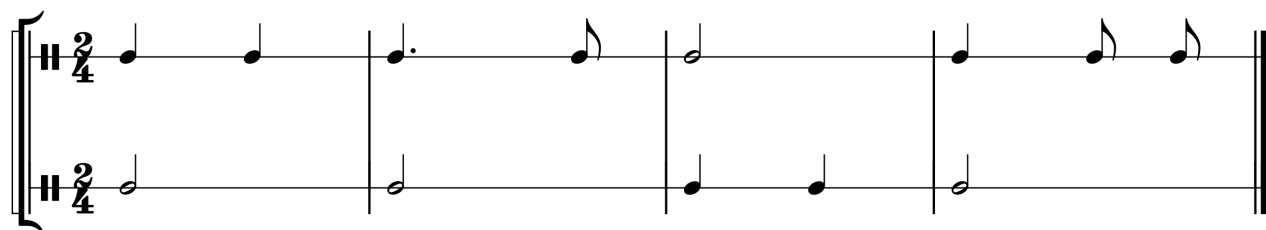
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Тактуйте вправу в повільному темпі двома руками. Зверніть увагу на показ половинних тривалостей, зняття на першу долю.
- Після засвоєння вправи в повільному темпі виконайте її в темпі *allegretto* і *andantino*.

Вправа № 5

ліва рука

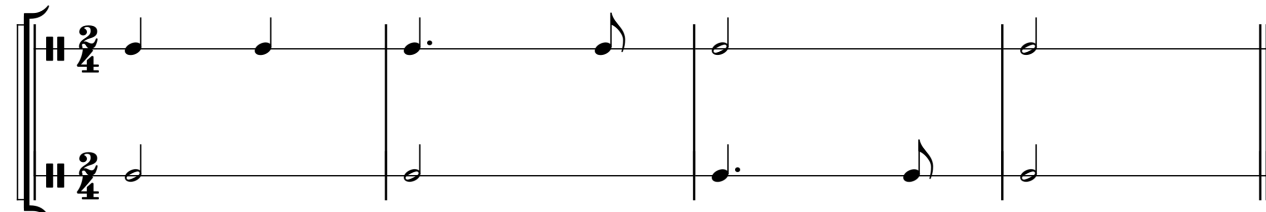
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на довгі тривалості, пунктирний ритм у лівій руці, вступи і зняття.
- Розпочніть виконувати вправу двома руками в повільному темпі. Розподіляйте увагу між хоровими партіями.
- Виконуйте вправу різними штрихами – *non legato*, *legato*, *staccato*.

Вправа № 6

ліва рука

права рука

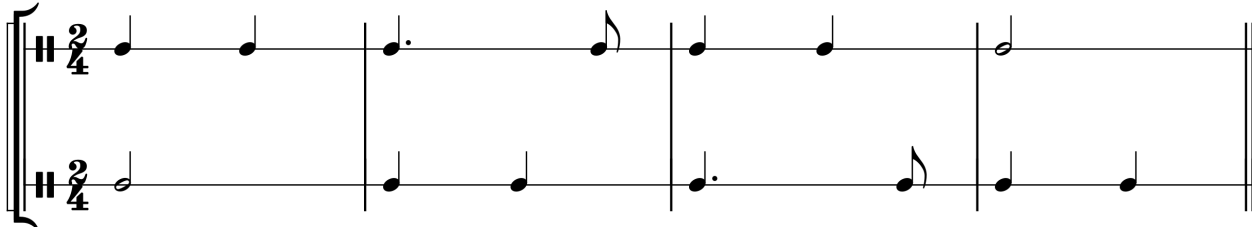
Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на пунктирний ритм, витримані довгі тривалості.

- Тактуйте вправу двома руками на *legato* і *non legato*. Звертайте увагу на виразність ауфтактів до вступу і зняття. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Змінюйте темп виконання вправи відповідно з рівнем засвоєння.

Вправа № 7

ліва рука

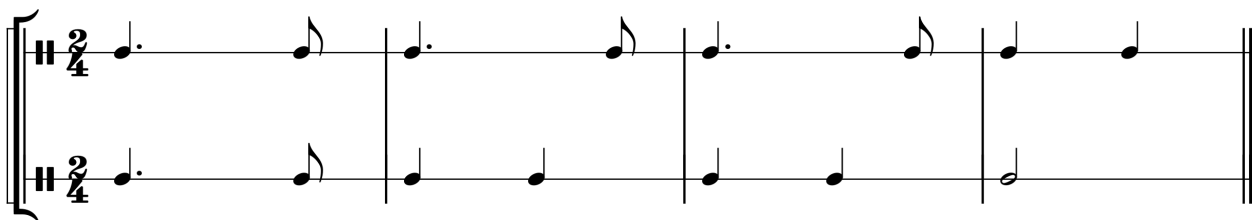
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте ритмічний рисунок кожної партії. Визначте їх спільні й відмінні характеристики. Визначте технічні труднощі й способи їх показу.
- Виконайте вправу двома руками в помірному темпі. Зверніть увагу на її початок, закінчення. Працюйте над виразним зоровим контактом із уявними хоровими партіями.
- Виконуйте вправу в помірному темпі, далі – в швидкому.

Вправа № 8

ліва рука

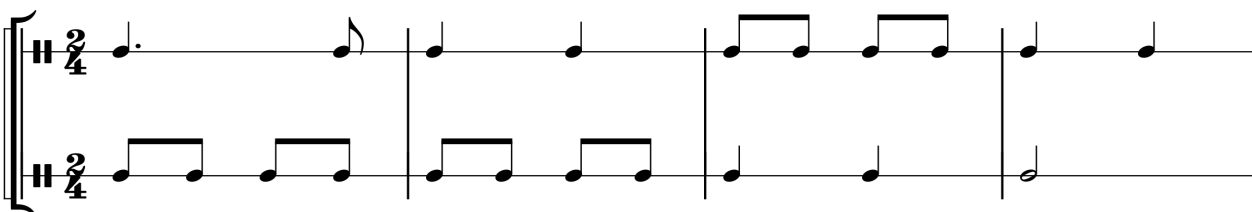
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте ритмічний рисунок кожної партії й охарактеризуйте їх спільні і відмінні риси. Визначте технічні труднощі і способи їх показу.
- Тактуйте вправу одночасно двома руками. Під час виконання особливу увагу зверніть на пунктирний ритм, прийоми його відтворення.
- Виконуйте вправу в помірному і швидкому темпах.

Вправа № 9

ліва рука

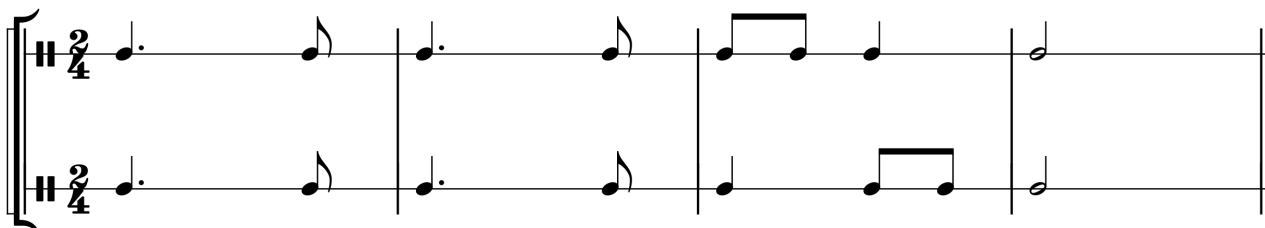
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на спільні й відмінні характеристики ритмічного рисунка кожного голосу.
- Тактуйте вправу двома руками. Виразно виконайте пунктирний ритм в лівій руці, зберігаючи чіткий показ першої і другої долей у правій руці. Працюйте над зоровим контактом із хоровими партіями.
- Вправу доцільно виконувати у різних темпових показниках.

Вправа № 10

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

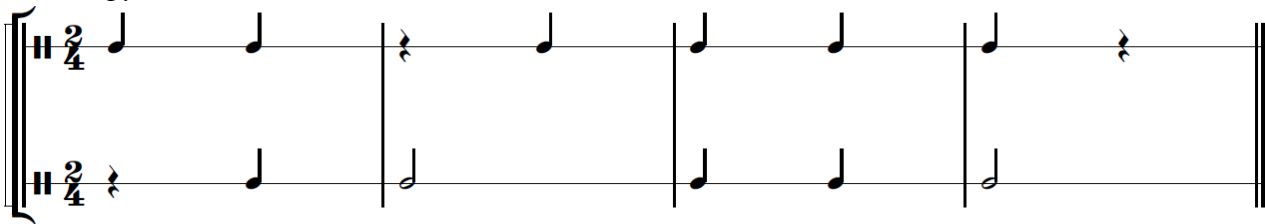
- Проаналізуйте ритмічний рисунок кожної партії. Визначте технічні труднощі й способи їх показу.
- Виконайте вправу одразу двома руками в повільному темпі. Зверніть увагу на одночасний показ пунктирного ритму в перших двох тактах, аутфакти до вступу і зняття.
- Тактуйте вправу у штрихах *legato*, далі – *non legato* і *staccato*.
- Після засвоєння вправи у повільному темпі переходьте на помірний і швидкий.

3.3. Відтворення метричних схем у різних темпових і динамічних показниках

Вправи для розвитку координації та самостійності рук у розмірі 2/4, 3/4, 4/4.

Вправа № 1

ліва рука

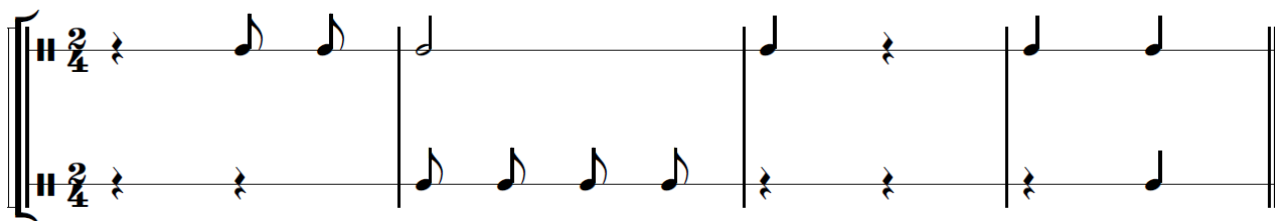
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте ритмічний рисунок кожної партії. Визначте технічні труднощі й способи їх показу.
- Виконайте вправу двома руками в дуже повільному темпі. Зверніть увагу на почергову зміну вступів і зняття на різні долі такту в кожній руці. Переводьте погляд з одного голосу на інший відповідно до переведення звуків кожною рукою.
- Виконуйте вправу у різних динамічних нюансах. Спочатку – на *piano*, далі – на *forte*.
- Після засвоєння вправи у повільному темпі, переходьте на помірний і швидкий.

Вправа № 2

ліва рука

права рука

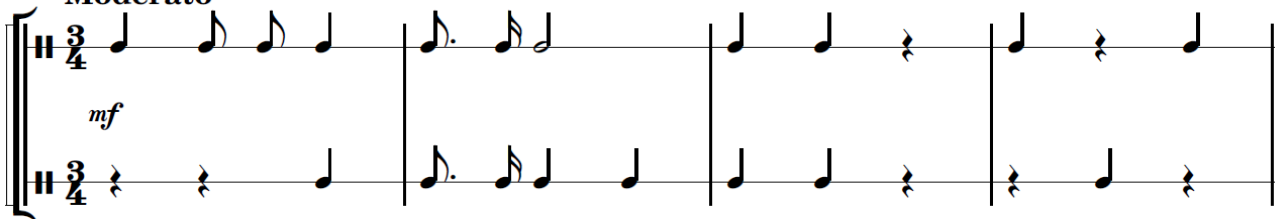
Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на прийоми показів вступів, зняття, пауз.
- Виконайте у повільному темпі вправу одразу двома руками. Слідкуйте за виразним показом ауфтактів до вступів, зняття на першу і другу долю, вступів після пауз.
- Виконуйте вправу у різних динамічних нюансах на *legato* і *non legato*.
- Змінійте темп виконання вправи згідно рівня засвоєння.

Вправа № 3

ліва рука

Moderato

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу у вказаному темпі окремо кожною рукою. Зверніть увагу на вступи і зняття на різні долі такту.
- Тактуйте вправу двома руками спочатку в повільному темпі. Розподіляйте зорову увагу між хоровими партіями.
- Виконуйте вправу різними штрихами.
- Після засвоєння вправи виконуйте її у вказаному темпі.

Вправа № 4

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Тактуйте вправу одразу двома руками в повільному темпі. Зверніть увагу на відтворення половинних витриманих тривалостей, пунктирного ритму.

- Виконуйте вправу на *legato, non legato, staccato*.
- У процесі засвоєння вправи, виконайте її в повільному, помірному і швидкому темпах у різних динамічних нюансах.

Вправа № 5

ліва рука

права рука

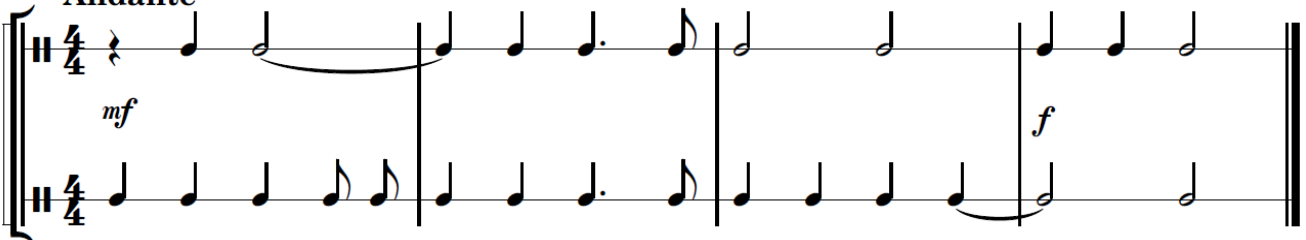
Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі кожною рукою окремо. Зверніть увагу на вступ після основної метричної долі на початку вправи у правій руці, витримані тривалості, зняття на різні долі такту, паузи.
- Тактуйте вправу двома руками у повільному темпі. Звертайте увагу на прийоми виконання ауфтактів до вступу і зняття. Переводьте погляд, зберігаючи зоровий контакт з уявним хором.
- Після засвоєння вправи у повільному темпі спробуйте виконати її у темпі *moderato* та *allegro*.

Вправа № 6

ліва рука

Andante

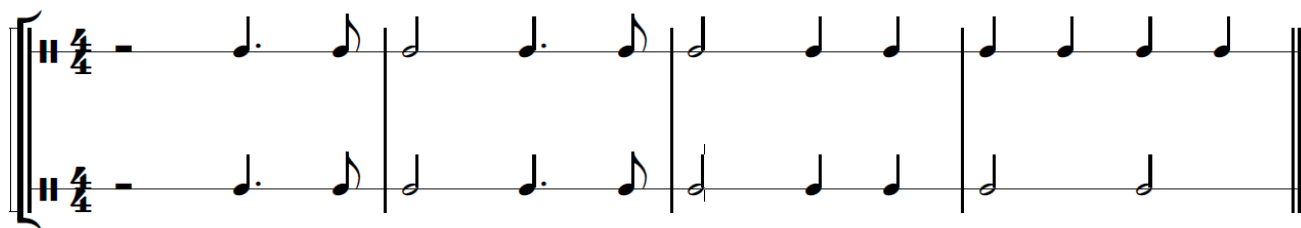
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі кожною рукою окремо. Зверніть увагу на заліговані тривалості і прийоми їх показу, вступи на слабкі долі такту.
- Тактуйте вправу двома руками у повільному темпі в одному нюансі. Звертайте увагу на прийоми виконання пунктирного ритму, міждольні ауфтакти. Утримуйте зоровий контакт з уявним хором.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в темпі *andante* із поступовим посиленням гучності – від нюансу *mf* до *f*.

Вправа № 7

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте ритмічний рисунок обох хорових голосів. Визначте спільні і відмінні характеристики ритмічного рисунку кожного голосу.
- Виконайте вправу двома руками. Зверніть увагу на її початок, вступи із затакту, закінчення.
- Виконуйте вправу у помірному темпі на *mf*, у повільному – на *f*, у швидкому – на *p*.

3.4. Методика засвоєння шкільної пісні під власний супровід

Етапи самостійної роботи над одноголосною шкільною піснею для 1-2 класу закладу загальної середньої освіти.

Методичні вказівки до виконання

1. Проаналізуйте літературний текст, зміст, ідею і характер пісні
2. Зробіть музично-теоретичний аналіз (лад, тональність, розмір, темп, динаміку, будову твору)
3. Заграйте мелодію пісні на інструменті
4. Заспівайте мелодію пісні сольфеджіо, далі – зі словами з тактуванням
5. Розпочніть вивчення інструментального супроводу пісні окремими руками, далі у повільному темпі двома
6. Після засвоєння інструментального супроводу, поєднуйте спів і гру у повільному темпі, далі – в темпі оригіналу
7. Відпрацьовуйте складні фрагменти, об'єднуйте фрази
8. Вивчіть пісню напам'ять
9. Працюйте над відтворенням художньо-образного змісту пісні. Орієнтуйтеся на слухачську дитячу аудиторію.

3.5. Контрольні тестові запитання

1. Якою є основна закономірність відтворення дводольної схеми тактування?
 - а) чергування трьох сильних і слабких долей;
 - б) чергування однієї сильної та однієї слабкої долі;
 - в) рівномірний розподіл сильних і слабких долей;
 - г) відсутність чіткої закономірності.
2. У дводольному метрі сильна доля зазвичай рухається:
 - а) вгору;
 - б) вправо;
 - в) вліво;
 - г) вниз.

3. Що таке пауза в музиці?
 - а) тривалий звук;
 - б) знак для позначення тиші певної тривалості;
 - в) різка зміна гучності;
 - г) мелодійний зворот;
4. Що таке цезура в музиці?
 - а) раптове прискорення темпу;
 - б) невелика пауза, розділення фраз або мотивів;
 - в) тривале крещендо;
 - г) повторення музичної фрази.
5. Що таке фермата?
 - а) знак для позначення дуже швидкого темпу;
 - б) музичний термін, що означає «тихо»;
 - в) знак, що вказує на продовження тривалості ноти або паузи на розсуд виконавця;
 - г) спосіб виконання мелодії.
6. Які існують основні види фермат?
 - а) коротка і довга;
 - б) на ноті, на паузі, над тактовою рисою;
 - в) висхідна і низхідна;
 - г) *crescendo* і *diminuendo*.
7. Що таке нюанси в музиці?
 - а) елементи мелодії та гармонії;
 - б) позначення темпу виконання;
 - в) позначення динамічних відтінків (гучності);
 - г) особливості ритмічного малюнка.
8. Яке динамічне позначення відповідає нюансу «дуже тихо»?
 - а) *f*;
 - б) *mf*;
 - в) *p*;
 - г) *pp*.
9. Яке динамічне позначення відповідає нюансу «помірно голосно»?
 - а) *p*;
 - б) *ff*;
 - в) *mf*;
 - г) *mp*.
10. Під час тактування у розмірі 2/4 перша доля є:
 - а) слабкою;
 - б) сильною;
 - в) середньою;
 - г) залежить від темпу.
11. Під час тактування у розмірі 3/4 друга доля є:
 - а) сильною;
 - б) слабкою;
 - в) акцентованою;
 - г) залежить від контексту.

12. Під час тактування у розмірі 4/4 третя доля є:
- а) головною сильною;
 - б) відносно сильною;
 - в) слабкою;
 - г) залежить від виконавця.
13. Як графічно позначається фермата над нотою?
- а) крапка над нотою;
 - б) горизонтальна риска над нотою;
 - в) дуга з крапкою посередині над нотою;
 - г) трикутник над нотою.
14. Який рух руки диригента зазвичай відповідає показу фермати?
- а) різкий змах вниз;
 - б) плавне колоподібне затримання руху;
 - в) швидкий рух вгору;
 - г) повна зупинка руки.
15. Яким є перший етап самостійної роботи над одноголосною шкільною піснею для 1-2 класів?
- а) заспівати мелодію сольфеджіо;
 - б) заграти мелодію пісні на інструменті;
 - в) проаналізувати літературний текст, зміст, ідею і характер пісні;
 - г) розпочати вивчення інструментального супроводу окремими руками.
16. Що включає в себе музично-теоретичний аналіз шкільної пісні на другому етапі самостійної роботи?
- а) визначення авторів слів і музики;
 - б) визначення ладу, тональності, розміру, темпу, динаміки та будови твору;
 - в) визначення складності мелодії та ритму;
 - г) визначення жанру пісні.
17. На якому етапі самостійної роботи рекомендується вперше поєднувати спів і гру на інструменті?
- а) після заучування пісні напам'ять;
 - б) після засвоєння інструментального супроводу окремими руками;
 - в) після музично-теоретичного аналізу;
 - г) після того, як мелодія пісні заспівана зі словами з тактуванням.
18. Який темп рекомендується використовувати на початковому етапі вивчення інструментального супроводу двома руками?
- а) темп оригіналу;
 - б) швидкий темп;
 - в) помірний темп;
 - г) повільний темп.
19. Який етап самостійної роботи є передостаннім у процесі вивчення шкільної пісні під власний супровід?
- а) працювати над відтворенням художньо-образного змісту пісні;
 - б) відпрацьовувати складні фрагменти, об'єднувати фрази;
 - в) вивчити пісню напам'ять;
 - г) поєднувати спів і гру в темпі оригіналу.

20. На якому етапі самостійної роботи необхідно орієнтуватися на слухацьку дитячу аудиторію?

а) під час музично-теоретичного аналізу;

б) під час розучування мелодії пісні сольфеджіо;

в) під час роботи над відтворенням художньо-образного змісту пісні;

г) під час вивчення інструментального супроводу окремими руками.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 3))

Розділ 4

Вдосконалення прийомів диференціації рук у диригуванні

4.1. Основні функції рук у процесі диригування

Завдання для самостійного опрацювання

- **теоретичні:**

- Проаналізуйте інформацію з фахових підручників щодо розподілу функцій рук у диригуванні
- Назвіть основні позиції рук в диригуванні хором
- Охарактеризуйте позиції рук щодо показу основних динамічних нюансів
- Назвіть особливості диригування творів для однорідного хору *a cappella*
- Постановка диригентського апарату і основні функції рук при диригуванні творів із супроводом

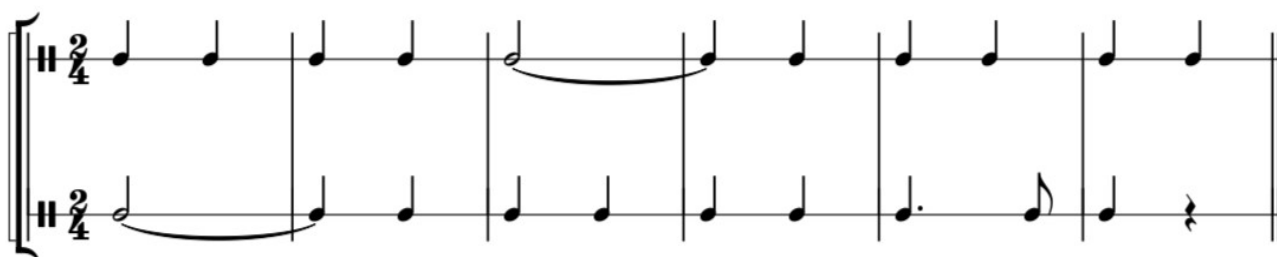
- **практичні:**

- Продемонструйте позицію рук при показі сталих нюансів *piano*, *pianissimo*, *mezzo forte*, *fortissimo*
- Продемонструйте позицію рук при показі хору й інструментального супроводу
- Визначте і продемонструйте позицію рук згідно хорових партій вашого програмного твору для хору *a cappella*
- Визначте і продемонструйте позицію рук згідно розміщення хорових партій у вашому програмному творі для хору із супроводом
- Визначте лад, тональність, розмір, темп програмного твору із супроводом
- Охарактеризуйте вид хорової партитури програмного твору із супроводом (тип і вид хору, кількість голосів, тип викладу інструментального супроводу, його роль у відтворенні художнього образу).

4.2. Вправи для розвитку самостійності рук

Вправа № 1

ліва рука

права рука

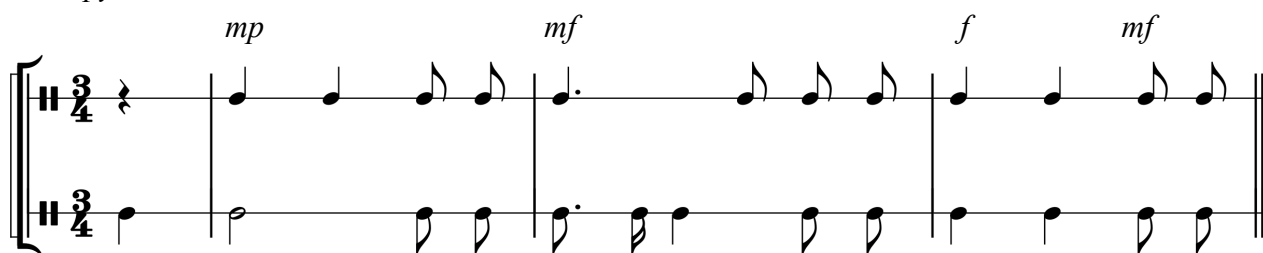
Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу кожною рукою окремо у повільному темпі. Зосередьте увагу на залігованих тривалостях, прийомах їх показу, вступях і знятті на різні долі такту.
- Тактуйте вправу двома руками в повільному темпі. Звертайте увагу на прийоми виконання пунктирного ритму. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в темпі *moderato* із поступовим посиленням гучності – від нюансу *p* до *f*.
- З метою вдосконалення техніки поміняйте місцями ритмічний рисунок в кожній руці.

Виконайте вправу у такому розподілі партій – права рука виконує партію лівої, і ліва – партію правої.

Вправа № 2

ліва рука

p

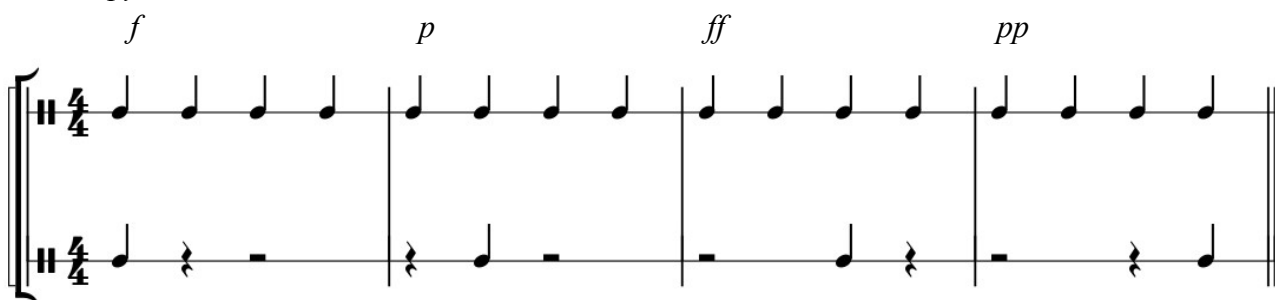
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте ритмічний рисунок кожної хорової партії та їх метро-ритмічні особливості.
- Виконуйте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на вступ із слабкої долі, пунктирний рисунок і технічні прийоми їх показу. Пам'ятайте про виразність ауфтактів.
- Тактуйте вправу двома руками в повільному і помірно-швидкому темпах у вказаних сталих нюансах.
- Для удосконалення техніки поміняйте місцями ритмічний рисунок в кожній руці. Виконайте вправу у такому розподілі партій – права рука виконує партію лівої, і навпаки.

Вправа № 3

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте ритмічний рисунок обох хорових партій. Визначте особливості ритмічного рисунка кожного голосу.
- Спробуйте виконати вправу одразу двома руками. Зверніть увагу на вступи і зняття на різні долі такту у правій руці. Підготуйте їх виразними ауфтактами.
- Якщо не вдається виконати вправу двома руками в повільному темпі, спробуйте тактувати ритмічний рисунок кожною рукою окремо.
- Далі виконуйте вправу двома руками у повільному темпі – на *f*, помірному – на *mf*, у швидкому – на *p*.
- Виконайте вправу в помірному темпі із вказаною у тексті динамікою.

- Для удосконалення техніки поміняйте місцями ритмічний рисунок в кожній руці. Виконайте вправу у такому розподілі партій – права рука виконує партію лівої, і навпаки.

4.3. Контрольні тестові запитання

1. Яка основна функція правої руки в диригуванні?
 - а) показувати динамічні нюанси;
 - б) показувати вступ хористам;
 - в) визначати метр, темп та ритмічну пульсацію;
 - г) використовується для демонстрації емоційного стану твору.
2. Яка основна функція лівої руки в диригуванні хором?
 - а) виключно показ темпу;
 - б) дублювання функцій правої руки;
 - в) показання динамічних нюансів, вступів, виразності, голосоведіння та ліги;
 - г) утримання партитури та перегортання сторінок.
3. Назвіть основну позицію рук, з якої диригент починає свою роботу перед початком твору
 - а) позиція «руки опущенні вздовж корпусу»;
 - б) підготовча позиція;
 - в) завершальна позиція;
 - г) позиція «увага».
4. Яка позиція рук зазвичай використовується для показу нюансу *pianissimo* (*pp*)?
 - а) руки високо підняті, широкі рухи;
 - б) руки на рівні грудей, розведені в сторони;
 - в) руки близько до корпусу, мінімальні, обережні, м'які рухи;
 - г) руки опущені вниз, нерухомі.
5. Для якого динамічного нюансу характерні широкі, енергійні рухи рук, що можуть підніматися вище рівня плечей?
 - а) *piano* (*p*);
 - б) *mezzo forte* (*mf*);
 - в) *fortissimo* (*ff*);
 - г) *crescendo* (*cresc.*).
6. Який аспект є критично важливим при диригуванні творів для однорідного хору а' cappella?
 - а) синхронізація з інструментальним супроводом;
 - б) особлива увага до інтонації та ансамблевого звучання всередині однієї партії;
 - в) постійний контроль за диханням інструменталістів;
 - г) використання мінімальної кількості жестів.
7. Що є основною задачею диригента при постановці диригентського апарату для творів із супроводом?
 - а) зосередження виключно на хорі;
 - б) забезпечення чіткої взаємодії між хором та інструментальним супроводом;
 - в) ігнорування інструментального супроводу;
 - г) надання повної свободи інструменталістам.
8. Яка роль лівої руки у диригуванні твору, де необхідно показати вступ окремій хоровій партії?
 - а) показує тільки темп;
 - б) залишається нерухомою;

- в) здійснює конкретний жест, вказуючи на відповідну партію;
- г) дублює рухи правої руки.

9. Що означає термін «а'cappella» у контексті хорового виконання?

- а) виконання твору з інструментальним супроводом;
- б) виконання твору без інструментального супроводу;
- в) виконання твору солістом;
- г) виконання твору оркестром.

10. Як диригент зазвичай показує закінчення фрази або всього твору?

- а) завершальним жестом, що підсумовує рух;
- б) різким зупиненням руху;
- в) продовжує диригувати, ніби нічого не закінчилося;
- г) показує вступ наступній частині.

11. Опишіть характер рухів рук диригента при демонстрації позиції для показу *mezzo forte* (*mf*).

- а) великі, розмашисті рухи;
- б) рухи середньої амплітуди, виразні, але не напружені, руки приблизно на рівні грудей;
- в) мінімальні, ледь помітні рухи;
- г) рухи, що імітують гру на інструменті.

12. Як диригент демонструє позицію рук для показу нюансу *fortissimo* (*ff*)?

- а) м'які, округлі рухи, руки близько до корпусу;
- б) руки на рівні поясу, майже нерухомі;
- в) широкі, енергійні, часто підняті високо над головою рухи, з відчутною напругою;
- г) руки схрещені на грудях.

13. Як диригент може розрізняти показ хору та інструментального супроводу, якщо вони звучать одночасно?

- а) постійно звертається лише до хору;
- б) одна рука може працювати з хором, інша – з інструментальним супроводом, або ж він ділить простір між ними, змінюючи фокус;
- в) показує лише інструментальному супроводу;
- г) використовує лише словесні вказівки.

14. Якщо у програмному творі а'cappella є розділ з активним діалогом між жіночими та чоловічими голосами, як диригент може продемонструвати позицію рук для їх координації?

- а) тримати руки статично, не звертаючи уваги на партії;
- б) активно працювати обома руками, направляючи рухи до відповідних голосових груп (наприклад, ліва рука – до жіночих, права – до чоловічих, або навпаки);
- в) диригувати лише однією рукою;
- г) залишати руки опущеними.

15. Як диригент демонструє позицію рук для виділення певної хорової партії (наприклад, сопрано) у творі а'cappella?

- а) використовує вказівний жест (або цілої руки), направлений у простір, де співають сопрано, при цьому підтримуючи загальний темп;
- б) залишає руки в основній позиції;
- в) показує лише мімікою;

г) диригує лише для сопрано, ігноруючи інші голоси.

16. Яку позицію рук диригент демонструє для показу вступу хору, якщо він має розпочати звучання після кількох тактів інструментального вступу?
- а) залишається в основній позиції;
 - б) показує вступ лише інструменталістам;
 - в) відвертається від хору;
 - г) робить чіткий підготовчий жест до вступу хору, як правило, з легкою паузою після завершення жесту супроводу.
17. Якщо програмний твір із супроводом передбачає сольну партію інструменту (наприклад, флейти), як диригент може продемонструвати позицію рук, щоб сфокусувати увагу на ній?
- а) залишати руки в основній позиції, не виділяючи соліста;
 - б) лівою рукою (якщо вона вільна від основних метричних функцій) вказати на соліста, зберігаючи при цьому зв'язок з хором та загальним темпом;
 - в) повністю ігнорувати хор і зосередитися лише на солісті;
 - г) передати диригування солісту.
18. Як диригент визначає та демонструє позицію рук для координації хору та оркестру у великому творі із супроводом?
- а) рухи рук зосереджені тільки на хорі, оркестр підлаштовується сам;
 - б) диригент використовує широкий простір, залучаючи як хор, так і оркестр, забезпечуючи їх взаємодію, іноді звертаючись до конкретних груп оркестру;
 - в) руки залишаються на рівні грудей, незалежно від масштабу твору;
 - г) показує лише загальний темп для всіх.
19. Якщо у творі із супроводом переважає мажорний лад, як це може вплинути на загальний характер рухів диригента?
- а) рухи стають більш різкими та гострими;
 - б) можуть бути більш легкими, світлими, піднесеними, відображаючи оптимістичний характер ладу;
 - в) рухи стають млявими та невиразними;
 - г) на характер рухів лад не впливає.
20. Охарактеризуйте, як тип викладу інструментального супроводу (наприклад, фортепіано, симфонічний оркестр) може впливати на роль та функцію рук диригента.
- а) тип супроводу не впливає на функції рук, вони завжди однакові;
 - б) при супроводі фортепіано руки диригента стають пасивними;
 - в) при супроводі оркестру диригент має контролювати значно більше інструментальних груп, використовуючи ширші та чіткіші жести, ніж при супроводі фортепіано, де фокус може бути більш зосередженим на хорі;
 - г) диригент взагалі не потрібен, якщо є інструментальний супровід.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 4))

Розділ 5

Прийоми передачі ритмічних рисунків

5.1. Прийоми показу пунктирного ритму

Завдання для самостійного опрацювання

- **теоретичні:**

- Ознайомтесь із визначенням понять «пунктирний ритм», «синкопований ритм» і особливостями їх показу в диригуванні
- Назвіть основні прийоми показу пунктирного ритму
- Охарактеризуйте особливості показу синкоп
- Розкрийте основні відмінності показу здійснених і нездійснених фермат в диригуванні

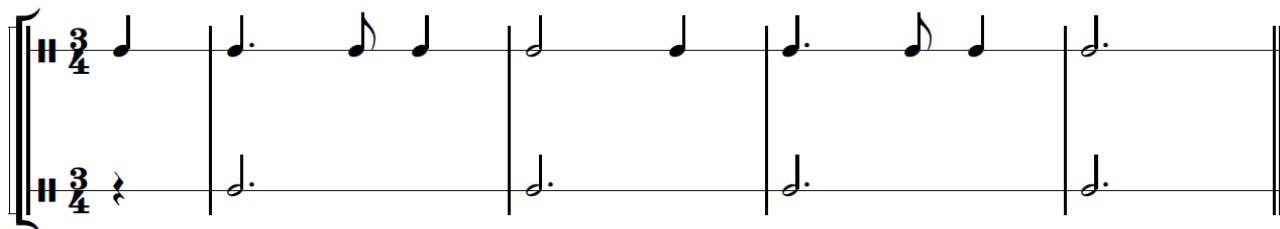
- **практичні:**

- Продемонструйте показ пунктирного ритму в нюансі *piano*, *mezzo forte*, *forte*
- Продемонструйте прийом показу синкопованого ритму
- Виконайте здійснену фермату в нюансах *piano*, *forte*
- Продемонструйте виконання здійсненої фермати в темпі *grave* в нюансі *forte*; в темпі *allegro* в нюансі *mezzo piano*
- Виконайте нездійснену фермату в нюансі *forte*
- Продемонструйте виконання нездійсненої фермати в темпі *grave* в нюансі *forte*; в темпі *allegro* в нюансі *mezzo piano*

5.2. Вправи для відпрацювання прийомів показу пунктирного ритму у розмірах 3/4, 4/4, 2/4.

Вправа № 1

ліва рука

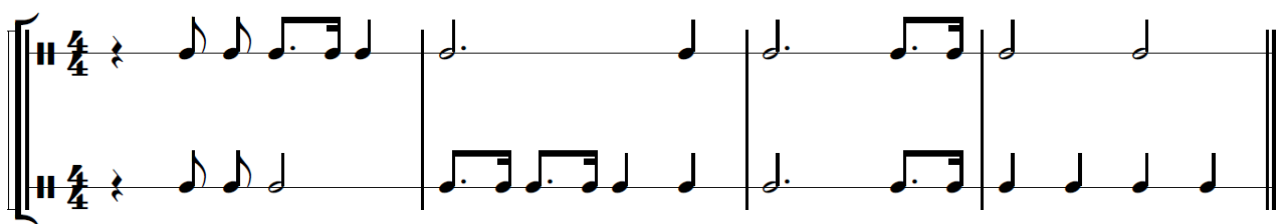
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу у повільному темпі кожною рукою окремо. Тактуйте пунктирний ритм із подовженням сильної та скороченням слабкої долі. Зробіть незначний поштовх неповного ауфтакту, який буде сприяти відокремленню короткої ноти пунктирного ритму від попередньої.
- Тактуйте вправу двома руками у повільному темпі в нюансі *mf*. Звертайте увагу на прийоми виконання міждольних ауфтактів. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в темпі *allegro* із поступовим посиленням гучності – від нюансу *mf* до *f*.

Вправа № 2

ліва рука

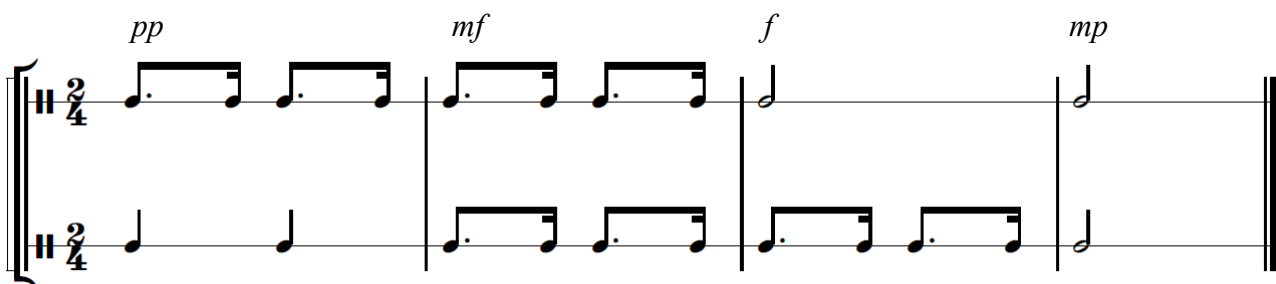
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі кожною рукою окремо. Як і в попередній вправі, тактуйте пунктирний ритм із подовженням сильної долі і скороченням слабкої. Для цього – робіть незначний поштовх неповного ауфтакту. Саме цей жест забезпечує відокремлення короткої ноти пунктирного ритму від попередньої.
- Зверніть увагу на те, що «відбиття» є гнучким засобом виразності. На його засвоєння варто приділити достатньо часу.
- Подбайте про виразність вступу на слабку долю, показ ауфтактів до витриманих довгих тривалостей.
- Виконуйте вправу у різних темпах *grave*, *andante*, *moderato*.

Вправа № 3

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

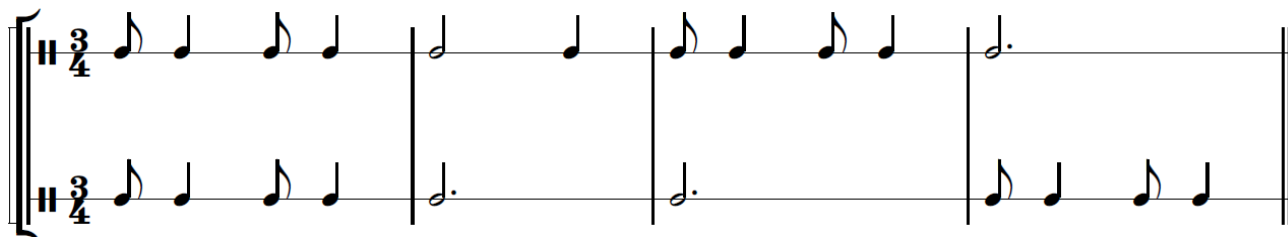
- Проаналізуйте метро-ритм хорових партій. Визначте особливості показу ритмічного рисунку кожного голосу.
- Виконайте вправу у повільному темпі двома руками. Зверніть увагу на показ пунктирного ритму в кожній руці, прийоми показу витриманих тривалостей. Дбайте про виразність ауфтактів.
- Виконуйте вправу двома руками в повільному темпі із вказаними динамічними нюансами.
- Після засвоєння вправи виконайте її у темпі *moderato*.

5.2. Техніка показу синкопованого ритму

Вправи на відтворення синкопованого ритму, прийоми показу синкоп у розмірах 3/4, 4/4, 2/4.

Вправа № 1

ліва рука

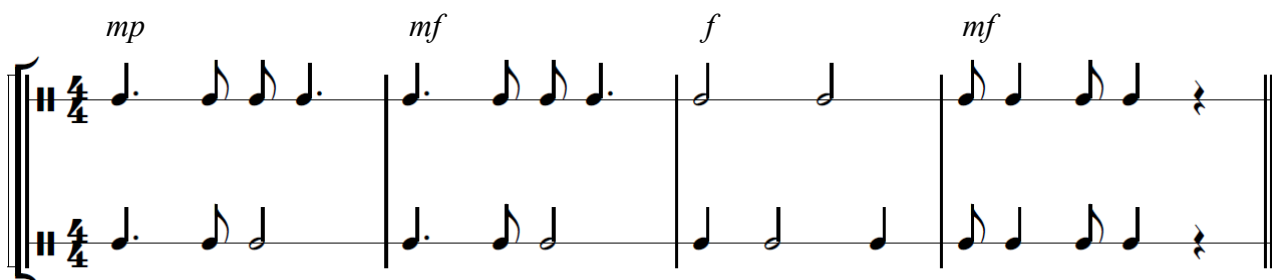
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу у повільному темпі кожною рукою. Зверніть увагу на синкопований ритм, витримані тривалості і прийоми їх показу.
- Тактуйте вправу зі зміщенням акценту з сильної долі такту на слабку долю. Синкопу підкреслюйте рухом кисті (чітко, загострено).
- Тактуйте вправу двома руками. Звертайте увагу на чіткість виконання синкоп. Зберігайте зоровий контакт з хоровими партіями.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в темпі *andante* із поступовим посиленням гучності – від нюансу *mf* до *f*.

Вправа № 2

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

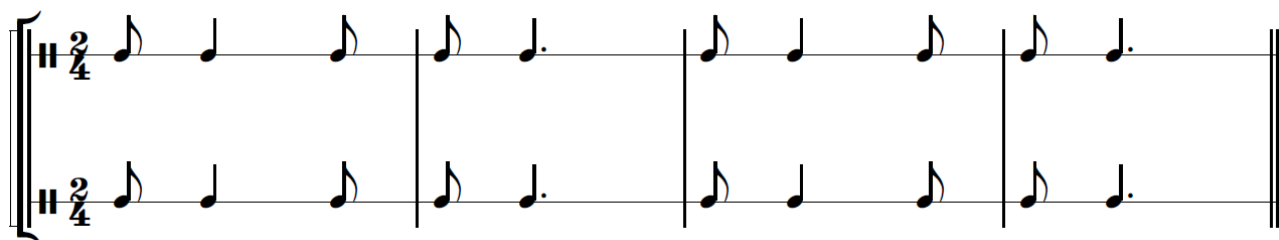
- Проаналізуйте ритмічний рисунок вправи. Визначте особливості ритмічного рисунку кожної хорової партії, наявність пунктирного і синкопованого ритму.
- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Подбайте про виразний показ синкоп. Підготуйте їх виразними афтактами й чіткими гострими рухами кисті.
- Тактуйте вправу двома руками в повільному темпі. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором, переводьте погляд відповідно ритмічним змінам.
- Виконайте вправу у помірному темпі із вказаною у тексті динамікою.
- Для удосконалення техніки, виконайте вправу у такому розподілі партій: права рука виконує партію лівої руки, і навпаки – ліва рука виконує партію правої.

Вправа № 3

ліва рука

mf

f

права рука

Методичні вказівки до виконання

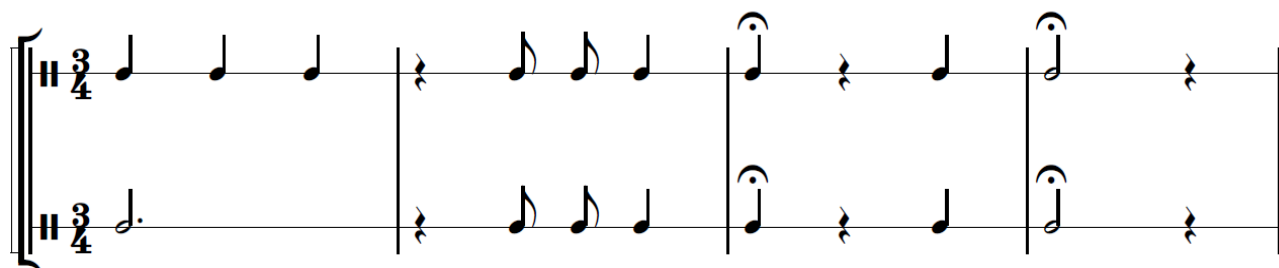
- Зробіть аналіз ритмічного рисунка хорових партій. Визначте фрагменти із синкопованим ритмом.
- Тактуйте вправу в повільному темпі окремими руками. Зверніть увагу на те, що момент «відбиття» є ауфтактом до наступної долі. Контролюйте виразність ауфтактів. Попрацюйте над зняттям в останньому такті.
- Виконуйте вправу двома руками у повільному темпі із вказаною динамікою.
- Після засвоєння вправи виконайте її в різних темпах *andante*, *grave*, *allegro*.

5.3. Прийоми показу здійсненої і нездійненої фермати

Вправи на відтворення здійсненої і нездійненої фермати у розмірах 3/4, 4/4, 2/4.

Вправа № 1

ліва рука

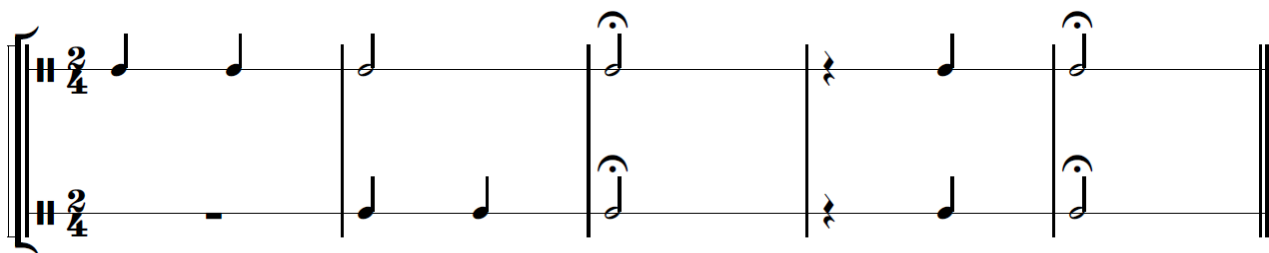
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте метро-ритм хорових партій. Визначте особливості показу ритмічного рисунка в кожному голосі, наявність фермат.
- Здіймана фермата знаходиться всередині фрази (третій такт), і у кінці (четвертий такт). Після фермати стоїть пауза.
- Виконайте вправу у повільному темпі спочатку окремими руками, далі – двома. У третьому такті на ноті з ферматою виконайте затримку на той відрізок часу, як довго хочете її витримати (орієнтовно – на половину її тривалості). Далі зробіть ауфтакт і зніміть на другу долю такту. На третю долю такту вконайте жест кисті вниз для ауфтакту на третю долю.
- В кінці фрази – фермата здійснена. Її треба виконати, як у 3-му такті, але з відчуттям більшої завершеності та утвердженням.
- Виконуйте вправу двома руками в повільному темпі. Після засвоєння вправи виконайте її в темпі *andante*.

Вправа № 2

ліва рука

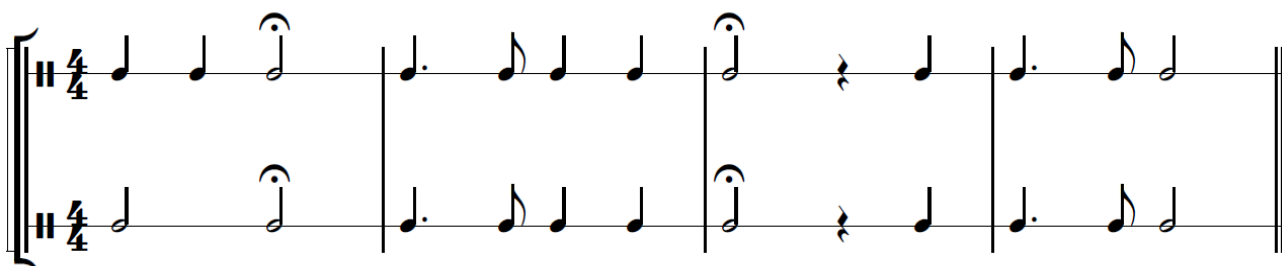
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте ритмічний рисунок вправи, визначте його особливості, розмір, розміщення фермат.
- Аналогічно попередній вправі, здіймані фермати знаходяться у третьому і п'ятому. Виконайте вправу окремими руками, далі – двома.
- В кінці вправи виконайте здійману фермату із більш виразним ауфтактом.
- Виконуйте вправу двома руками у повільному темпі.
- Після засвоєння вправи тактуйте її в темпі *moderato* і *allegro*.

Вправа № 3

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Зробіть аналіз ритмічного рисунку хорових партій. Визначте розмір, особливості ритму. Наявність пунктирного ритму, пауз, фермат тощо.
- Нездіймана фермата знаходиться всередині фрази (перший такт), підкреслює значущість одного звука або акорда. Після ноти з ферматою не робіть ауфтакт (дихання в хорі), а переведіть жестом на першу долю наступного такту (другий такт).
- У третьому такті здійснена фермата. На ноті з ферматою виконайте затримку на той відрізок часу, як довго плануєте її витримати (орієнтовно – більше на половину тривалості ноти). Далі зніміть на третю долю такту і одразу зробіть ауфтакт на четверту долю.
- Зверніть увагу на те, що кожному фермату необхідно підготувати. Тривалість фермат є різною.
- Виконайте вправу у повільному темпі спочатку окремими руками, далі – двома.
- Після засвоєння вправи виконайте її в темпі *adagio*, *allegro*, *vivace*.

5.4. Контрольні тестові запитання

1. Яке з наведених визначень найбільш точно описує поняття «пунктирний ритм»?
 - а) рівномірний рух четвертних нот;
 - б) ритмічна фігура, що складається з ноти з крапкою, за якою йде коротша нота;
 - в) ритм, де наголос зміщений на слабку долю;
 - г) послідовність нот однакової тривалості.
2. Що таке «синкопований ритм» у контексті музики?
 - а) ритм, що складається з триолей;
 - б) ритм, де акцент припадає на сильну долю такту;
 - в) зміщення акценту з сильної долі на слабку або на частину долі;
 - г) ритм, що характеризується відсутністю пауз.
3. Який з перерахованих прийомів є основним для показу пунктирного ритму в диригуванні?
 - а) плавний, круговий рух кисті;
 - б) чіткий, гострий поштовх на довгу ноту, з наступним швидким і легким рухом на коротку;
 - в) легато-подібний рух руки;
 - г) використання великих, розлогих жестів.
4. Які особливості показу синкопованого ритму в диригуванні?
 - а) диригент має мінімізувати рухи, щоб не відволікати виконавців;
 - б) необхідно чітко підкреслювати зміщення акценту, часто за рахунок різкого, акцентованого руху;
 - в) рухи повинні бути м'якими та округлими;
 - г) диригування синкопи не вимагає особливих прийомів.
5. Що відрізняє здійману фермату від нездійманої у диригуванні?
 - а) здіймана фермата завжди виконується *forte*, а нездіймана – *piano*;
 - б) нездіймана фермата завжди триває довше;
 - в) здіймана фермата передбачає чіткий рух «зняття» після її завершення, тоді як нездіймана завершується зупинкою без подальшого руху;
 - г) вони відрізняються лише позначенням на нотному стані.
6. Який рух руки диригента характерний для завершення здійманої фермати?
 - а) поступове уповільнення руху і зупинка;
 - б) чіткий, короткий рух вгору, що «знямає» звук;
 - в) круговий рух, що повертає руку у вихідне положення;
 - г) продовження основного тактового малюнка.
7. У якому випадку, при показі пунктирного ритму, диригент може застосувати більш стримані рухи?
 - а) при виконанні *forte*;
 - б) при виконанні *piano*;
 - в) при виконанні *allegro*;
 - г) при виконанні на великий оркестр.
8. Який елемент диригентської техніки є ключовим при показі синкопи, що припадає на другу шістнадцяту ноту четвертної долі?
 - а) завчасна підготовка і чітке «зняття» попередньої долі;
 - б) занадто великий рух кистю;
 - в) повне ігнорування синкопи;

- г) виконання руху дуже повільно.
9. Яке значення має жест «зняття» після здійсненої фермати?
- а) вказує на початок наступної фрази або частини;
 - б) допомагає утримувати звук;
 - в) слугує для візуального підтвердження завершення фермати;
 - г) варіанти «а» і «в» є правильними.
10. Чим відрізняється диригентський показ здійсненої фермати в темпі *grave* від показу в темпі *allegro* при одному й тому ж нюансі?
- а) тривалістю утримання та величиною жесту «зняття»;
 - б) жести будуть абсолютно ідентичними;
 - в) у темпі *grave* рух буде швидшим;
 - г) у темпі *allegro* рух буде повільнішим.
11. Опишіть, як би ви показали пунктирний ритм у нюансі *piano*?
- а) великі, різкі рухи, що підкреслюють кожен ноту;
 - б) менші, легкі рухи, з чітким, але делікатним акцентом на довгу ноту та швидким переходом до короткої;
 - в) плавні, легато-подібні жести;
 - г) використання лише міміки обличчя.
12. Яким прийомом ви скористаєтесь, щоб продемонструвати показ синкопованого ритму (наприклад, восьма-четвертна-восьма) у розмірі 4/4?
- а) акцентований рух на кожен долю такту;
 - б) різкий, акцентований поштовх на ноту, що припадає на слабку долю (або її частину), з наступним швидким переходом;
 - в) плавний рух кисті без чітких акцентів;
 - г) відстукування ритму ногою.
13. Виконайте здійснену фермату в нюансі *forte*. Опишіть рух, який ви б зробили після її завершення.
- а) залишити руку в повітрі без руху;
 - б) плавний, округлий рух, що імітує легато;
 - в) чіткий, енергійний жест «зняття» вгору, що сигналізує про завершення звуку;
 - г) жест вниз, що імітує падіння.
14. Вам потрібно продемонструвати здійснену фермату в темпі *grave* у нюансі *forte*. Якими будуть особливості вашого руху?
- а) короткий, швидкий жест;
 - б) довге, плавне утримання звуку з повільним, але чітким жестом «зняття» наприкінці;
 - в) жест, що повторює тактовий малюнок;
 - г) відсутність будь-якого руху.
15. Як ви виконаєте нездійснену фермату в нюансі *forte*?
- а) чіткий рух «зняття» після завершення;
 - б) утримання звуку з максимальною енергією, а потім різко зупинити рух руки без подальшого «зняття»;
 - в) завершення руху плавним переходом до наступної долі;
 - г) використання лише погляду.
16. Вам потрібно продемонструвати виконання здійсненої фермати в темпі *allegro* в нюансі *mezzo piano*. Яким буде ваш диригентський жест?

- а) великий, розмашистий жест;
 - б) менш амплітудний жест, ніж у *grave*, з помірним утриманням і делікатним, але чітким «зняттям»;
 - в) жест, який не відрізняється від показу нездійманої фермати;
 - г) занадто швидкий жест.
17. Опишіть, як би ви показали пунктирний ритм у нюансі *mezzo forte*.
- а) дуже м'які, ледь помітні рухи;
 - б) максимально розмашисті жести;
 - в) енергійніші жести, ніж у *piano*, з помітним, але не надто різким акцентом на довгу ноту;
 - г) відстукування ритму пальцем.
18. Виконайте нездійману фермату в темпі *allegro* в нюансі *mezzo piano*. Як виглядатиме ваш диригентський жест?
- а) великий, акцентований рух «зняття»;
 - б) менш амплітудний рух, ніж у *forte*, з помірним утриманням і чіткою, але не різкою зупинкою без «зняття»;
 - в) жест, що повторює такт;
 - г) поступове згасання звуку без будь-яких рухів.
19. Який прийом ви використовуєте для показу пунктирного ритму в нюансі *forte*?
- а) м'який, легато-подібний рух;
 - б) поступове уповільнення руху;
 - в) використання лише лівої руки;
 - г) дуже чіткий, різкий поштовх на довгу ноту, з енергійним, але контрольованим рухом на коротку ноту.
20. Вам потрібно показати здійснену фермату в темпі *grave* в нюансі *forte*. Яким буде рух вашої руки після утримання фермати?
- а) плавний перехід до наступного такту;
 - б) чіткий, але повільний і виразний рух «зняття» вгору, що підкреслює завершення тривалого звуку;
 - в) швидкий, різкий рух вниз;
 - г) відсутність руху, рука залишається в тому ж положенні.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 5))

Розділ 6

Основні принципи і характер диригентських жестів

6.1. Роль характеру, темпу і динаміки у доборі диригентських жестів

Завдання для самостійного опрацювання

- **теоретичні:**

- Проаналізуйте інформацію з фахових підручників щодо різновидів темпів в музиці
- Визначте основні закономірності амплітуди жестів у відтворенні різних темпів
- Охарактеризуйте взаємозалежність амплітуди жестів і показу сталої динаміки
- Ознайомтесь із основними штрихами – способами звуковедення в хоровій музиці
- Перелічіть повільні темпи і принципи їх відтворення в диригуванні
- Назвіть помірні темпи і принципи їх відтворення в диригуванні
- Дайте характеристику швидким темпам і принципам їх показу в диригуванні

- **практичні:**

- Продемонструйте тактування розміру 2/4 у темпі *adagio* в нюансі *pianissimo*. Штрих *legato* (8 тактів)
- Продемонструйте тактування розміру 3/4 у темпі *sostenuto* в нюансі *mezzo forte*. Штрих *non legato* (8 тактів)
- Продемонструйте тактування розміру 4/4 у темпі *allegro* в нюансі *forte*. Штрих *staccato* (8 тактів)
- Виконайте тактування у розмірі 4/4 в темпі *moderato* в нюансі *fortissimo*. Штрих *marcato* (8 тактів)
- Виконайте окремі частини програмного хорового твору а'cappella із вказаними у тексті темпом, динамікою, штрихами, кульмінацією
- Виконайте фрагменти програмного хорового твору із супроводом із вказаними у тексті темпом, динамікою, штрихами, кульмінацією

6.2. Техніка показу штрихів у різних темпових і динамічних показниках

Вправи на відтворення штрихів у різних розмірах, темпах і динамічних нюансах.

Вправа № 1

ліва рука

Grave

права рука

Методичні вказівки до виконання

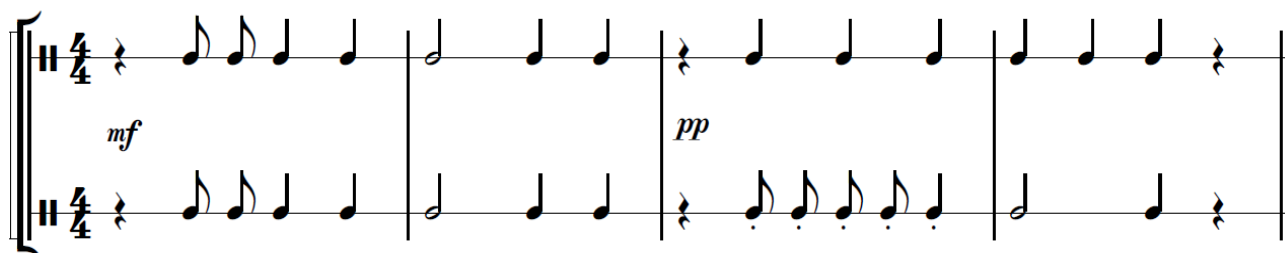
- Визначте розмір і темп вправи, характер диригентського жесту. Проаналізуйте ритмічний рисунок кожної партії.
- Виконайте ритмічний рисунок окремо кожною рукою. Зверніть увагу на пунктирний ритм,

фермати, витримані довгі тривалості, виразний показ афтактів до вступу і зняття.

- Тактуйте вправу двома руками одночасно. Зберігайте зоровий контакт з хоровими партіями.
- Виконуйте вправу в самостійно обраній вами динаміці.
- Після засвоєння вправи змініть ритмічний рисунок у такому розподілі партій – права рука тактує партію лівої руки, і навпаки.

Вправа № 2

ліва рука

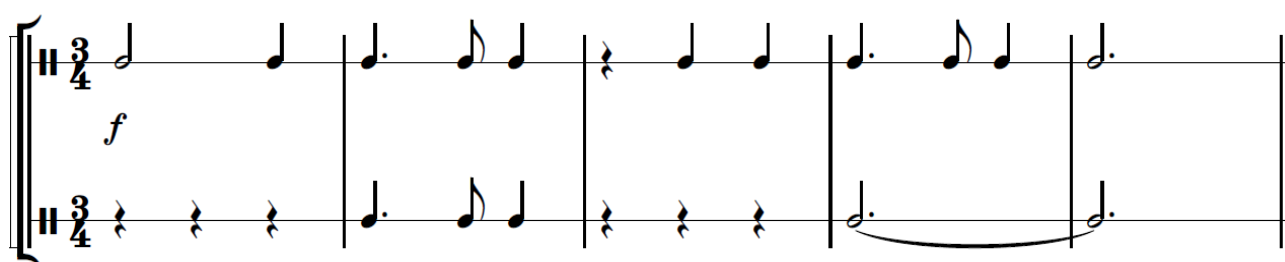
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Визначте розмір, динаміку вправи, характер диригентського жесту.
- Проаналізуйте ритмічний рисунок хорових партій. Зверніть увагу на вступи на слабкі долі, зняття.
- Тактуйте вправу у повільному темпі одразу двома руками у сталій динаміці – від початку до кінця, зосереджуючись на вірному показі ритмічного рисунка.
- Наступне завдання: виконайте вправу із відповідним показом штрихів.
- Тільки після цього тактуйте вправу із вказаними динамічними нюансами, штрихами і темпом.
- Після засвоєння вправи виконуйте її у різних темпах *largo*, *andante*, *vivo*.

Вправа № 3

ліва рука

права рука

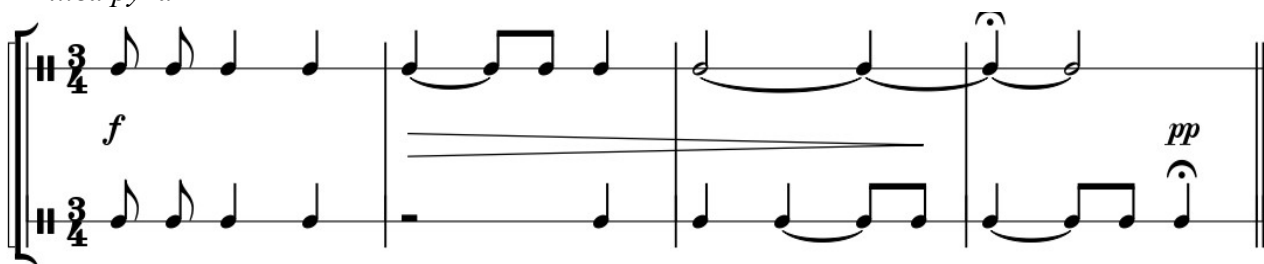
Методичні вказівки до виконання

- Проаналізуйте розмір, метро-ритм і динаміку вправи. Визначте особливості ритмічного рисунка в кожному голосі.
- У повільному темпі виконайте вправу спочатку окремими руками, після засвоєння – двома. Звертайте увагу на почергові вступи, пунктирний ритм, показ довгих тривалостей.
- Після засвоєння вправи в повільному темпі виконайте її у темпі *andante* різними штрихами у динаміці *f*.

6.3. Методика виконання вправ на незалежність рук у відтворенні динаміки

Вправа 1

ліва рука

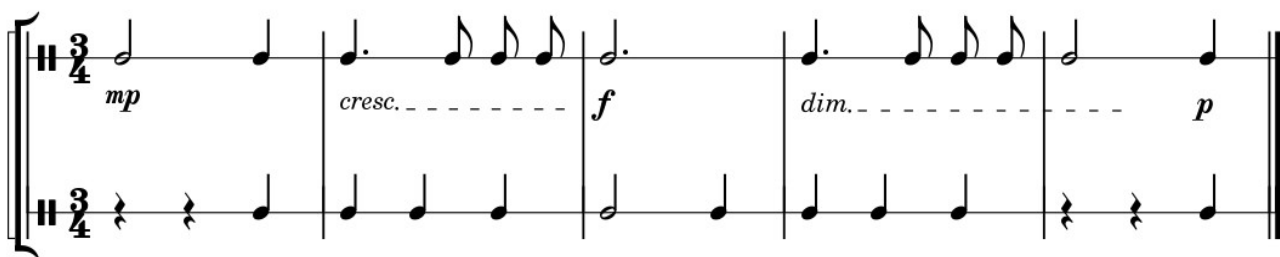
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Визначте метр, розмір, динаміку вправи, особливості характеру диригентського жесту.
- Проаналізуйте ритмічний рисунок хорових партій. Зверніть увагу на вступи, зняття, витримані довгі тривалості.
- Визначте види фермат у вправі.
- Проаналізуйте особливості показу динамічних змін, прийоми і способи їх відтворення.
- Тактуйте вправу в темпі окремими руками, далі – двома руками у сталій динаміці – від початку до кінця. Сконцентруйте на показі ритмічного рисунка.
- Наступне завдання: виконайте вправу із відповідними змінами рухомої динаміки. Контролюйте амплітуду жестів.
- Тактуйте вправу із вказаними динамічними нюансами, ферматами і штрихами.

Вправа 2

ліва рука

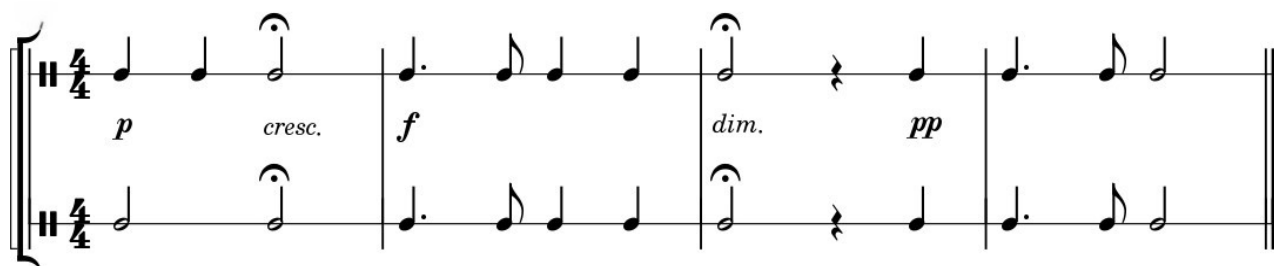
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Визначте розмір вправи, проаналізуйте особливості метро-ритму кожної хорової партії. Продумайте прийоми показу ритмічного рисунка кожної партії.
- Зверніть увагу на динамічний план, наявність умовних позначень сталої і рухомої динаміки.
- Визначте прийоми показу сталої і рухомої динаміки, визначте амплітуду жестів, функції кожної руки.
- Виконайте вправу в повільному темпі спочатку окремими руками, далі – двома. Особливу увагу зверніть на покази вступів і зняття в правій руці.
- Попрацюйте окремо над 1-3 та 4-5 тактами. У третьому такті зафіксуйте руки у високій позиції. Зверніть увагу на співвідношення позицій рук у 1, 3 і 5 тактах.
- Виконайте вправу на *legato* і *non legato*.
- Виконуйте вправу двома руками в повільному темпі. Після засвоєння вправи виконайте її у темпі *andante*.

Вправа 3

ліва рука

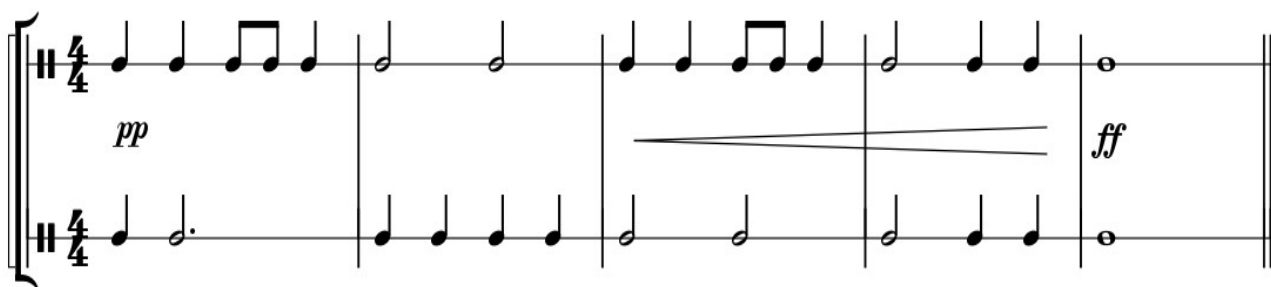
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Зробіть теоретичний аналіз вправи: визначте розмір, ритм, наявність пауз і фермат. Розкрийте особливості ритмічного рисунка кожної хорової партії.
- Проаналізуйте динаміку цілої вправи і окремих її фрагментів. Визначте прийоми показу динамічних показників сталої і рухомої динаміки.
- Протактуйте вправу окремими руками – відтворіть особливості їх ритмічного викладу.
- Виконуйте вправу двома руками. Зверніть увагу на виконання здійманих і нездійманих фермат. Підготуйте їх виразними ауфтактами.
- Виконуйте вправу в повільному темпі з відтворенням вказаного динамічного плану – *p* – *cresc.* / – *f* – / *dim* – *pp* /.
- Виконайте вправу у помірному темпі.
- З метою удосконалення техніки диригування виконайте вправу у такому розподілі партій – права рука виконує партію лівої, і навпаки.

Вправа 4

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Зробіть теоретичний аналіз запропонованої вправи. Визначте розмір, особливості ритму, чергування сильних і слабких долей.
- Проаналізуйте динамічний розвиток викладу. Визначте функції кожної руки у його відтворенні.
- Спробуйте виконати вправу в повільному темпі кожною рукою з відтворенням поступової зміни динаміки. Попрацюйте над кожною рукою.
- У повільному темпі виконайте вправу двома руками. Зберігайте зоровий контакт з «уявним» хором.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в різних темпових показниках.

Вправа 5

ліва рука

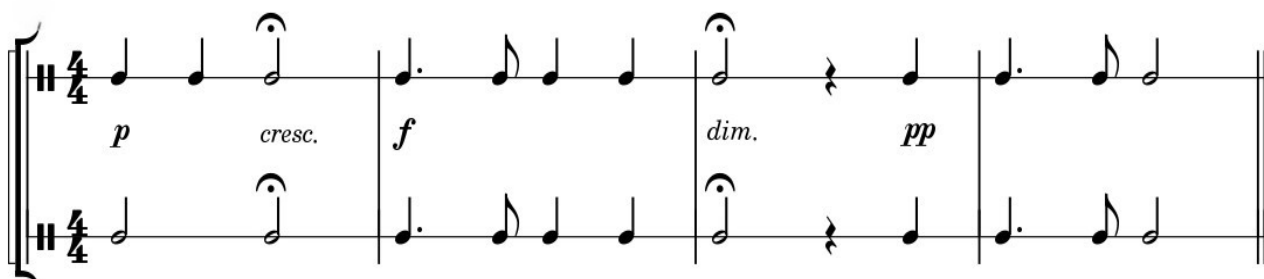
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Здійсніть аналіз метру і ритму, визначте їх особливості. Які прийоми диригентської техніки більш влучно покажуть їх специфіку.
- Визначте технічні труднощі у показі динамічних відтінків. Зверніть увагу на вірне прочитання динамічних нюансів.
- Відберіть систему диригентських жестів для точного показу рухомої динаміки, врахуйте позицію рук.
- Виконайте вправу в помірному темпі окремими руками, далі – двома. Особливу увагу зверніть на покази вступів і зняття.
- Виконайте вправу на *staccato* і *marcato*.
- Виконуйте вправу двома руками: спочатку а помірному, після засвоєння – у швидкому темпі.

Вправа 6

ліва рука

права рука

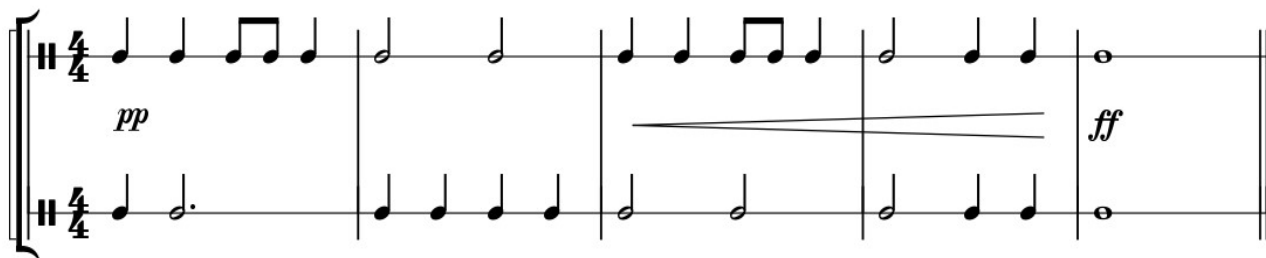
Методичні вказівки до виконання

- Огляньте вправу, визначте розмір, ритмічні, динамічні характеристики. Проаналізуйте партію кожної руки. Визначте особливості ритмічного викладення кожної хорової партії.
- Проаналізуйте загальну динаміку, доберіть практичні прийоми показу сталої і рухомої динаміки. Попрацюйте над жестами.
- Тактуйте вправу окремими руками із відтворенням вказаного ритмічного рисунка і динамічного плану.
- Виконуйте вправу двома руками. Зверніть увагу на виконання здійманих і нездійманих фермат. Підготуйте їх виразними ауфтактами.
- Виконуйте вправу у повільному темпі двома руками з відтворенням наступного динамічного плану – *ff* – *mf* – *mp* – *dim.* – *p* – *pp*.

- Продовжуйте виконувати вправу в помірному темпі, далі змінюйте темп на швидкий.

Вправа 7

ліва рука

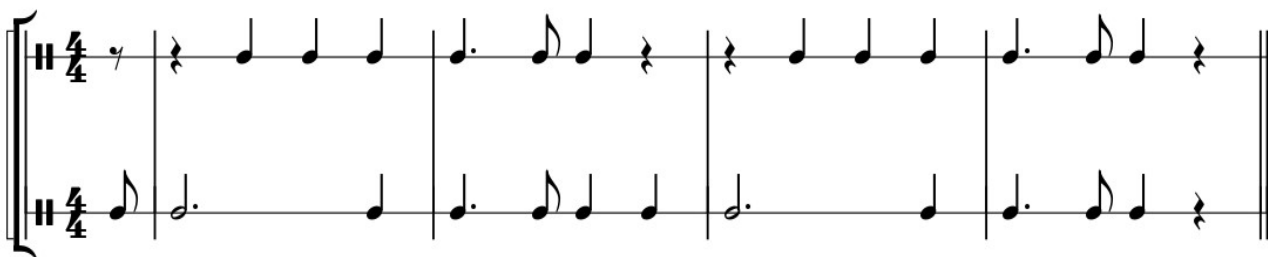
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Зверніть увагу на розмір, ритмічні особливості кожної партії та їх взаємозалежність.
- Виконайте кожну партію окремою рукою, далі спробуйте виконати вправу обома руками одночасно. Звертайте увагу на вчасне переведення і показ витриманих тривалостей
- Здійсніть динамічний аналіз твору, особливості його показу.
- Виконуйте вправу в помірному темпі, працюйте над технікою виконання перед дзеркалом. Слідкуйте за змінами положення рук відповідно до динаміки.
- Диригуйте вправу у помірному темпі двома руками, зверніть увагу на міміку і погляд, зберігайте контакт з «уявним» хором.
- Виконуйте вправу у різних штрихах і темпах.

Вправа 8

ліва рука

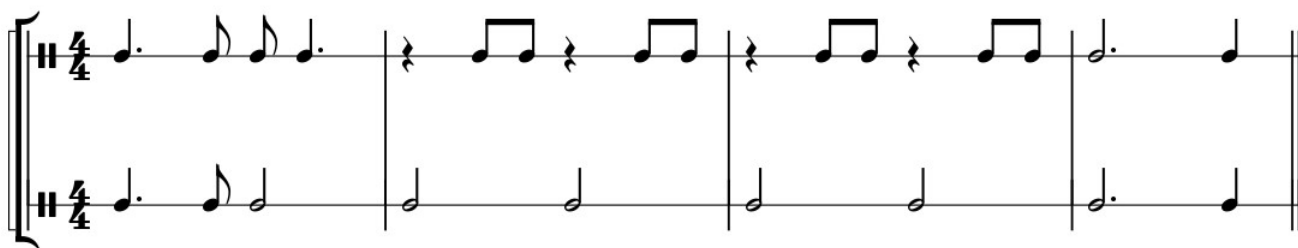
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Перегляньте вправу цілісно, визначте розмір.
- Проаналізуйте кожну партію, їх ритмічні особливості.
- Виконайте кожну партію окремою рукою, далі спробуйте виконати вправу двома руками. Звертайте увагу на показ витриманих довгих тривалостей. Вступи і зняття на сильні і слабкі долі такту.
- Виконуйте вправу в повільному темпі двома руками. Працюйте перед дзеркалом.
- Зберігайте зоровий контакт з «уявним» хором, переводьте погляд у відповідності до вступів і зняття в кожній партії.
- Виконуйте вправу у різних штрихах і темпах.

Вправа 9

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Зробіть теоретичний аналіз пропонованої праи. Визначте розмір, особливості ритму, чергування сильних і слабких долей.
- Проаналізуйте ритмічний рисунок. Визначте функції кожної руки у його відтворенні.
- Спробуйте виконати вправу в повільному темпі кожною рукою.
- У повільному темпі виконайте вправу двома руками. Зберігайте зоровий контакт з «уявним» хором.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в різних темпах.

Вправа 10

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі кожною рукою окремо. Як і в попередній вправі, тактуйте пунктирний ритм із подовженням сильної і скороченням слабкої долі. Для цього – робіть незначний поштовх неповного ауфтакту. Саме цей жест забезпечує відокремлення короткої ноти пунктирного ритму від попередньої.
- Зверніть увагу на те, що «відбиття» є гнучким засобом виразності. На його засвоєння варто приділити достатньо часу.
- Подбайте про виразність вступу на слабку долю, показ ауфтактів до витриманих довгих тривалостей.
- Виконуйте вправу у різних темпах *grave*, *andante*, *moderato*.

6.4. Контрольні тестові питання

1. Який фактор найбільше впливає на вибір диригентських жестів?
 - а) особисті вподобання диригента;
 - б) характер, темп і динаміка музичного твору;
 - в) розмір музичного колективу;

- г) акустика приміщення.
2. Що таке амплітуда жестів?
- а) швидкість руху руки;
 - б) ширина та висота руху руки;
 - в) сила звуку;
 - г) тривалість паузи.
3. Як амплітуда жестів пов'язана з темпом музики?
- а) у повільних темпах амплітуда може бути більшою;
 - б) у швидких темпах амплітуда більша;
 - в) амплітуда не залежить від темпу;
 - г) амплітуда залежить тільки від динаміки.
4. Як позиція рук впливає на показ сталої динаміки?
- а) середня позиція показує тихішу динаміку;
 - б) низька позиція показує гучну динаміку;
 - в) позиція рук не впливає на динаміку;
 - г) висока позиція показує гучну динаміку.
5. Що таке легато в хоровій музиці?
- а) уривчасте звуковедення;
 - б) плавне, зв'язне звуковедення;
 - в) голосне звучання;
 - г) акцентоване звуковедення.
6. Які з перелічених темпів належать до повільних?
- а) *allegro, vivace*;
 - б) *adagio, lento*;
 - в) *moderato, andante*;
 - г) *presto, prestissimo*.
7. Які з перелічених темпів належать до помірних?
- а) *largo, grave*;
 - б) *allegretto, allegro*;
 - в) *andante, moderato*;
 - г) *prestissimo, presto*.
8. Які з перелічених темпів належать до швидких?
- а) *adagio, largo*;
 - б) *moderato, andante*;
 - в) *allegro, presto*;
 - г) *lento, grave*.
9. Як показують темп *adagio* в диригуванні?
- а) швидкими, короткими жестами;
 - б) плавними, широкими жестами;
 - в) уривчастими, різкими жестами;
 - г) жестами середньої амплітуди.
10. Як показують темп *allegro* в диригуванні?
- а) плавними, широкими жестами;
 - б) швидкими, короткими жестами;
 - в) жестами середньої амплітуди;
 - г) уривчастими, різкими жестами.

11. На що вказує штрих стакато?
 - а) плавне звуковедення;
 - б) уривчасте звуковедення;
 - в) акцентоване звуковедення;
 - г) переривчасте звуковедення.
12. Що таке штрих маркато?
 - а) легке виконання;
 - б) акцентоване, чітке звуковедення;
 - в) плавне звуковедення;
 - г) гучне звуковедення.
13. Як показати динаміку *pianissimo* в диригуванні?
 - а) широкими, енергійними жестами;
 - б) легкими, мінімальними жестами;
 - в) різкими, уривчастими жестами;
 - г) плавними, середніми жестами.
14. Як показати динаміку *fortissimo* в диригуванні?
 - а) легкими, мінімальними жестами;
 - б) широкими, енергійними жестами;
 - в) плавними, середніми жестами;
 - г) різкими, уривчастими жестами.
15. Який жест використовується для показу аутфакту?
 - а) рух вниз;
 - б) рух вгору;
 - в) коловий рух;
 - г) зупинка руки.
16. Який жест використовується для показу зняття звуку на другу долю (розмір 2/4)?
 - а) рух вниз;
 - б) рух вгору;
 - в) коловий рух вгору;
 - г) зупинка руки.
17. Як показати кульмінацію у хоровому творі?
 - а) зменшенням амплітуди жестів;
 - б) збільшенням амплітуди та енергії жестів;
 - в) зміною темпу;
 - г) зміною штрихів.
18. Яка роль лівої руки в диригуванні?
 - а) показувати тільки темп;
 - б) показувати тільки динаміку;
 - в) показувати виразність, динаміку, штрихи;
 - г) показувати тільки ритм.
19. Яка роль правої руки в диригуванні?
 - а) показувати виразність;
 - б) показувати тільки динаміку;
 - в) показувати тільки темп;
 - г) показувати ритм, темп, розмір.

20. Що означає диригування *a 'cappella*?

- а) диригування твору з оркестром;
- б) диригування твору без інструментального супроводу;
- в) диригування твору із супроводом фортепіано;
- г) диригування твором у супроводі органу.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 6))

Розділ 7

Диригування складних розмірів у різних динамічних і темпових показниках

7.1. Складні симетричні розміри і закономірності їх тактування

Завдання для самостійного опрацювання

- **теоретичні:**

- Ознайомтесь із визначенням сутності поняття «складний розмір» у музикознавчій літературі
- Сформулюйте зміст поняття «симетричний розмір»
- Наведіть приклади симетричних розмірів у музиці
- Поясніть закономірності відтворення складних симетричних розмірів у повільних і швидких темпах
- Охарактеризуйте рух сильних і слабких долей у 6-дольному метрі
- Охарактеризуйте рух сильних і слабких долей у 9-дольному і 12-дольному метрі
- Поясніть, яка схема тактування застосовується для відтворення 6-дольного метру у повільному темпі
- Проаналізуйте принципи тактування 9-дольного і 12-дольного метру в повільному темпі
- Визначте спосіб тактування 6-дольного метру у швидкому темпі
- Вкажіть спосіб тактування 9-дольного метру у швидкому темпі
- Визначте спосіб тактування 12-дольного метру у швидкому темпі

- **практичні:**

- Виконайте 6-дольну схему правою рукою (рис. 4), далі – у дзеркальному відображенні лівою, і вже після – тактуйте схему двома руками.

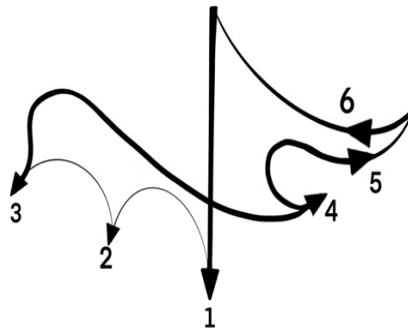

Рис. 4. Шестидольна схема тактування
(права рука)

- Виконайте 6-дольну схему у дзеркальному відображенні лівою, і вже після – тактуйте схему двома руками.
- Тактуйте схему у розмірі 6/8 у повільному темпі.
- Виконайте у 6-дольному розмірі (6/8):
 - вступ на першу долю, зняття на шосту долю;
 - вступ на четверту долю, зняття в наступному такті – на першу долю;
 - вступ на другу долю, зняття в наступному такті – на п'яту долю;
 - вступ на третю долю, зняття в наступному такті – на четверту долю;
 - вступ на п'яту долю, зняття в наступному такті – на другу долю.

- Виконайте розмір 6/8 у швидкому темпі за дводольною схемою правою рукою (рис. 5), далі – у дзеркальному відображенні лівою, і вже після – тактуйте схему двома руками.

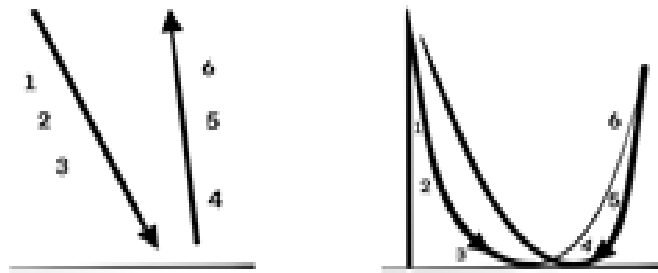

Рис. 5. Тактування розміру 6/8 за дводольною схемою
(права рука)

- Тактуйте схему у розмірі 6/8 у швидкому темпі із вступом на першу долю і зняттям на шосту.
- Виконайте 9-дольну схему правою рукою (рис. 6)

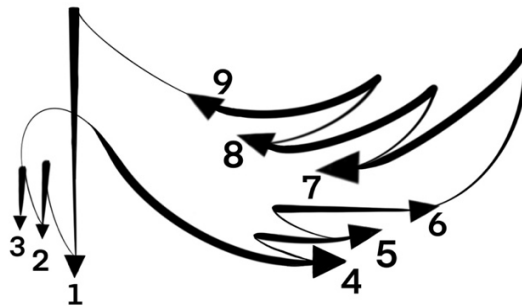

Рис. 6. Схема тактування 9-дольного розміру
(права рука)

- Виконайте 9-дольну схему лівою рукою (у дзеркальному відображенні рис. 6), далі – тактуйте схему двома руками.
- Тактуйте схему у розмірі 9/8 у повільному темі.
- Виконайте у розмірі 9/8:
 - вступ на першу долю, через один такт – зняття на дев'яту долю;
 - вступ на четверту долю, зняття в наступному такті – на сьому долю;
 - вступ на третю долю, зняття у наступному такті – на другу долю;
 - вступ на сьому долю, зняття у наступному такті – на шосту долю;
 - вступ на першу долю, зняття у наступному такті – на четверту долю.
- Виконайте розмір 9/8 у швидкому темпі за тридольною схемою правою рукою, далі – у дзеркальному відображенні лівою, і вже після – тактуйте схему двома руками.
- Виконайте у розмірі 9/8 у швидкому темпі:
 - вступ на першу долю, через один такт – зняття на дев'яту долю;
 - вступ на четверту долю, зняття у наступному такті – на третю долю;
 - вступ на сьому долю, зняття у наступному такті – на восьму долю;
 - вступ на першу долю, зняття у наступному такті – на першу долю.

- Виконайте 12-дольну схему правою рукою (рис. 7), далі – у дзеркальному відображенні лівою рукою, далі – тактуйте схему двома руками.

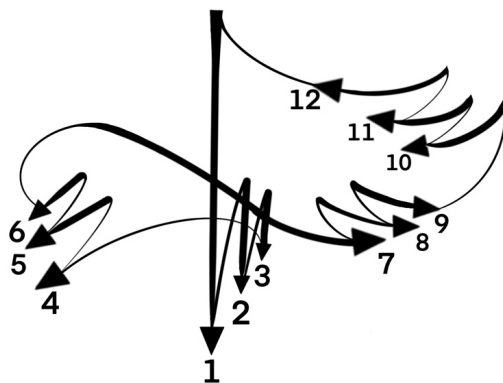

Рис. 6. Схема тактування 12-дольного розміру
(права рука)

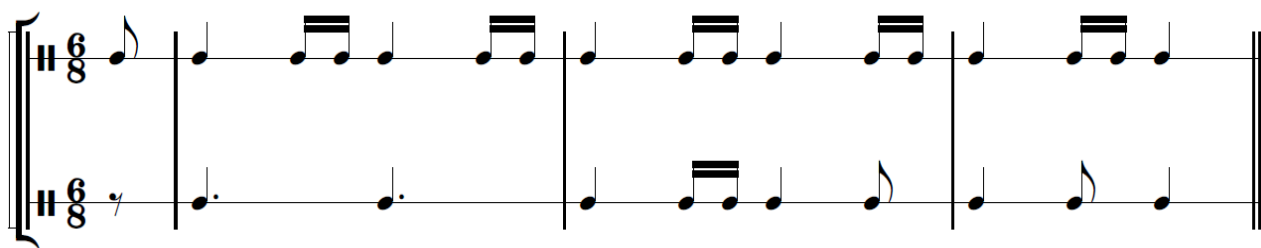
- Виконайте схему у розмірі 12/8 в повільному темпі.
- Виконайте у розмірі 12/8:
 - вступ на першу долю, через один такт – зняття на дванадцяту долю;
 - вступ на четверту долю, зняття в наступному такті – на дев'яту долю;
 - вступ на десятю долю, зняття у наступному такті – на третю долю;
 - вступ на сьому долю, зняття у наступному такті – на дванадцяту долю.
- Тактуйте схему у розмірі 12/8 у швидкому темпі за чотиридольною схемою правою рукою, далі – у дзеркальному відображенні лівою рукою, далі – тактуйте схему двома руками.

7.2. Диригентські вправи у розмірі 6/8

Вправи для розвитку самостійності рук у розмірі 6/8

Вправа № 1

ліва рука

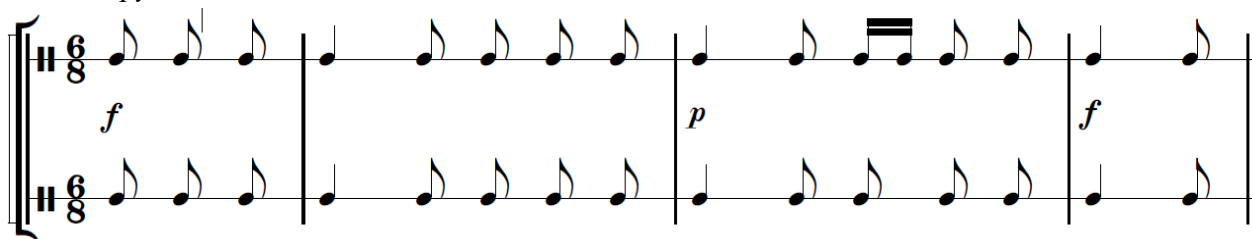
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу, що у схемі активні (сильні) долі – перша і четверта, найслабші – друга і п'ята. Третя і шоста долі слабкі, але мають функцію замаху і виконуються більшою амплітудою.
- Виконайте вправу усвідомлено. Під час виконання двома руками слідкуйте за чіткістю виконання кожної долі такту. Працюйте над ауфтактами до вступу і зняття.
- Виконуйте вправу в повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 2

ліва рука

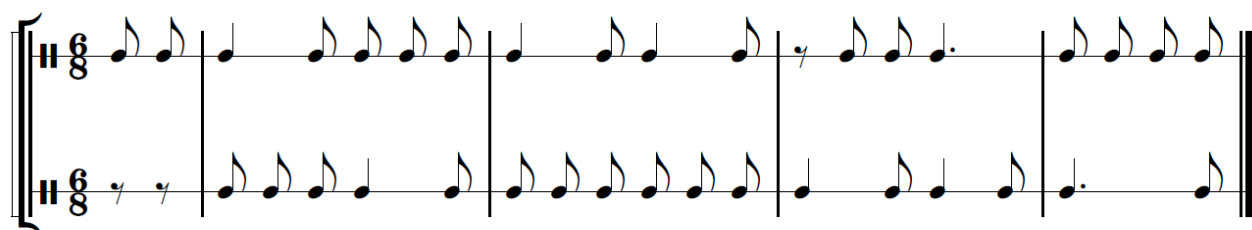
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на відтворення динаміки *f* і *p*. Визначте спільні і відмінні характеристики у високій і низькій позиції рук.
- Під час виконання вправи двома руками особливу увагу зверніть на відтворення ауфтакту у різній динаміці.
- Виконайте вправу на *legato* і *non legato*.
- Виконуйте вправу в повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 3

ліва рука

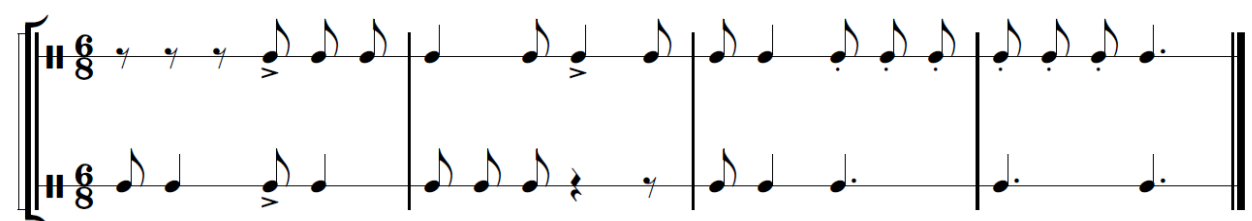
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу кожною рукою окремо. Визначте спільні і відмінні характеристики рухів кожної руки.
- Особливу увагу зверніть на паузи.
- Виконайте вправу на *legato*, *non legato*, *staccato*.
- Виконуйте вправу також в повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 4

ліва рука

права рука

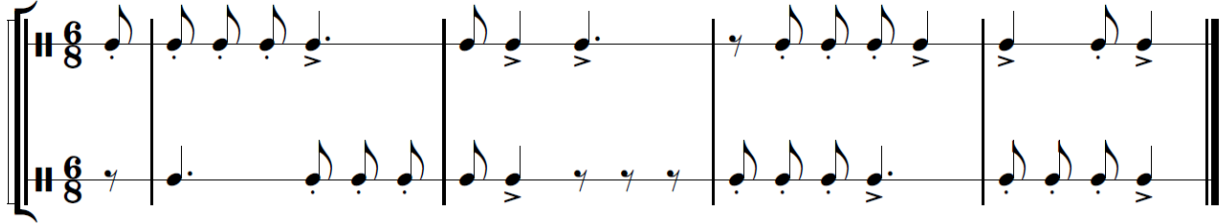
Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на паузи в кожній партії, їх відтворення в лівій і правій руці. Попрацюйте над технікою виконання зняття.

- Виконайте вправу двома руками. Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконайте вправу використовуючи різні штрихи, підкресліть вказані акценти.
- Виконайте вправу в повільному та швидкому темпах.

Вправа № 5

ліва рука

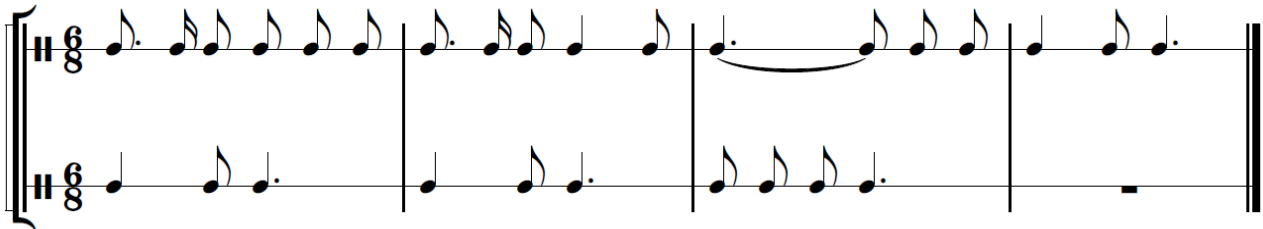
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на штрихи та акценти на різні долі такту, особливості зняття і вступів.
- Розпочніть виконувати вправу кожною рукою окремо в повільному темпі. Розподіляйте *staccato* і акцент.
- Після засвоєння вправи виконуйте її в помірному і швидкому темпі двома руками.

Вправа № 6

ліва рука

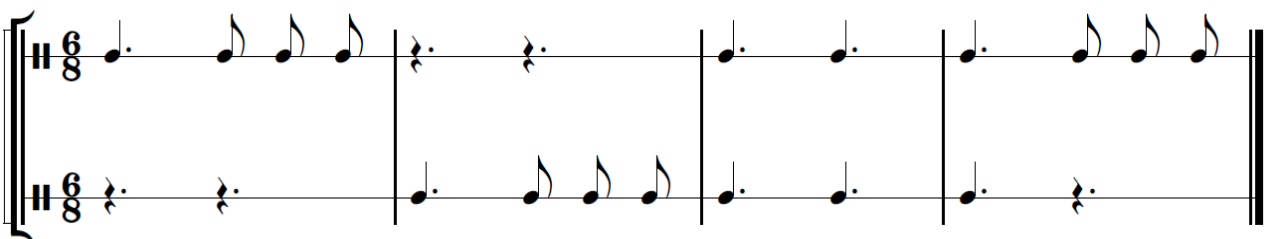
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу одночасно двома руками. Зверніть увагу на її закінчення. Визначте спільні і відмінні характеристики ритмічного рисунка кожної партії.
- Працуйте над виразним зоровим контактом із уявним хоровим колективом.
- Виконуйте вправу у різних темпах й відповідно – схемах тактування.

Вправа № 7

ліва рука

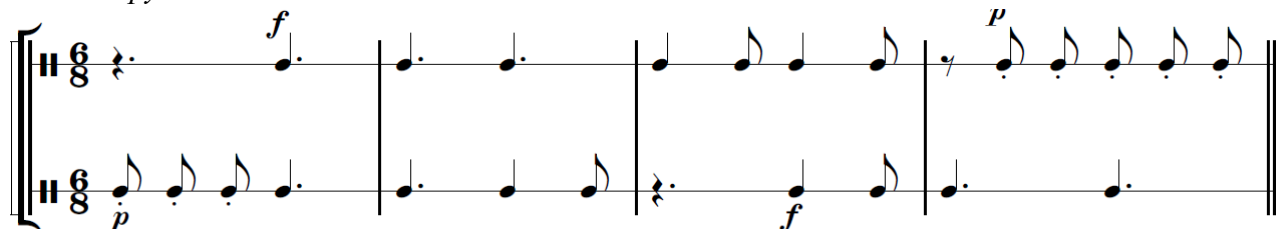
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Перед виконанням вправи, проаналізуйте ритмічний рисунок в правій і лівій руці.
- Виконайте вправу спочатку кожною рукою окремо. Зверніть увагу на паузи, зняття та вступи на різні долі такту.
- Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконайте вправу в помірному і швидкому темпі.

Вправа № 8

ліва рука

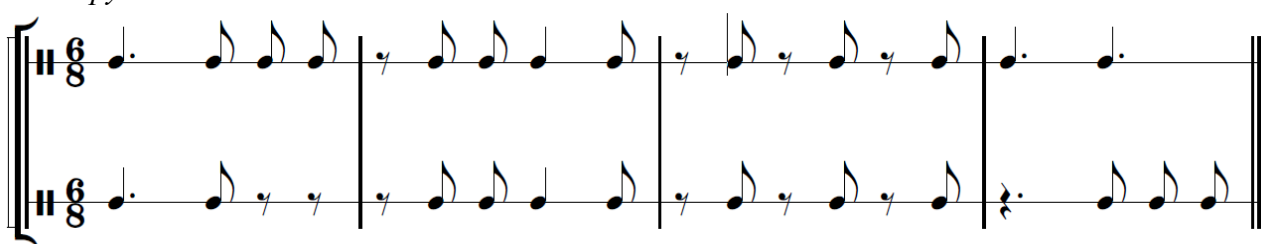
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу кожною рукою окремо. Зверніть увагу на динаміку і штрихи.
- Двома руками виконайте вправу в повільному темпі. Якщо виникають труднощі, працюйте над технікою виконання штрихів кистьовим жестом. Відпрацюйте нюанси *f* і *p*.
- Зосередьте увагу на вступі із затакту й відносно слабкі долі. У повільному темпі виконуйте вправу за 6-дольною схемою.
- Після засвоєння вправи в повільному темпі, спробуйте його зрушити і виконати в помірному і швидкому темпах.

Вправа № 9

ліва рука

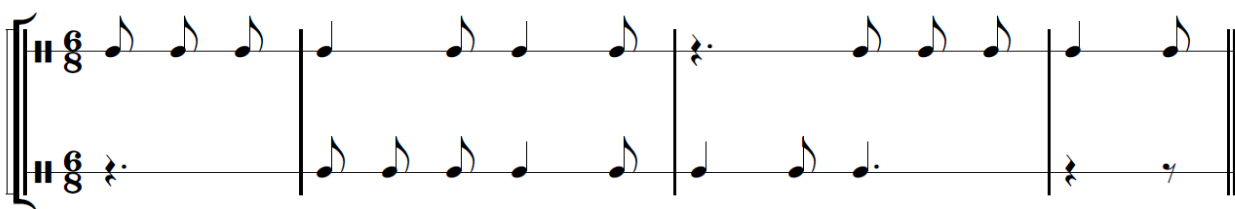
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу одночасно двома руками в повільному темпі. Зверніть увагу на паузи, що припадають на різні долі такту. Визначте спільні й відмінні фрагменти у кожній партії.
- Зверніть увагу на прийоми показу слабких 2, 4, 6 долей після восьмих пауз.
- У повільному темпі розподіляйте увагу на зняття і вступи, їх синхронний та асинхронний показ.
- Вправу доцільно виконувати в повільному і помірному темпах.
- Не намагайтесь прискорювати темп. Витримуйте всі паузи і тривалості.

Вправа № 10

ліва рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на відтворення витриманих, залігованих тривалостей.
- Відпрацюйте показ початкового ауфтакту, прийомами переведення витриманих долей.
- Працюйте над виразним зоровим контактом з хоровими партіями.
- Виконуйте вправу в повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 3

ліва рука

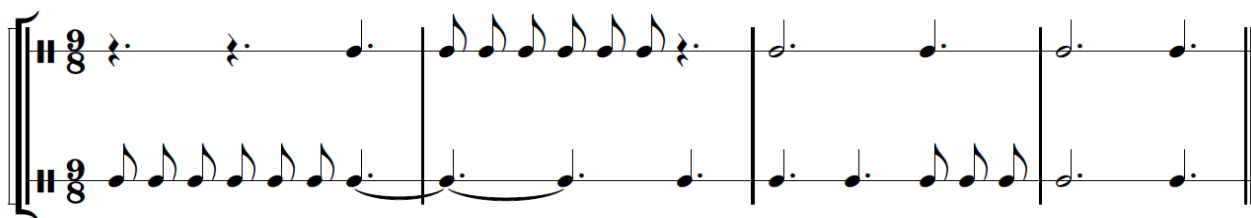
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу по чергово кожною рукою. Акцентуйте увагу на другому і третьому тактах, де зустрічаються вступи і зняття після пауз.
- Важливим є розподіл уваги між партіями й одночасна концентрація на зоровому контакті з ними.
- Звертайте також увагу на паузи. Працюйте над ауфтактами до вступів і зняття.
- Виконуйте вправу в повільному темпі. Вже після засвоєння переходьте на помірний і швидкий.

Вправа № 4

ліва рука

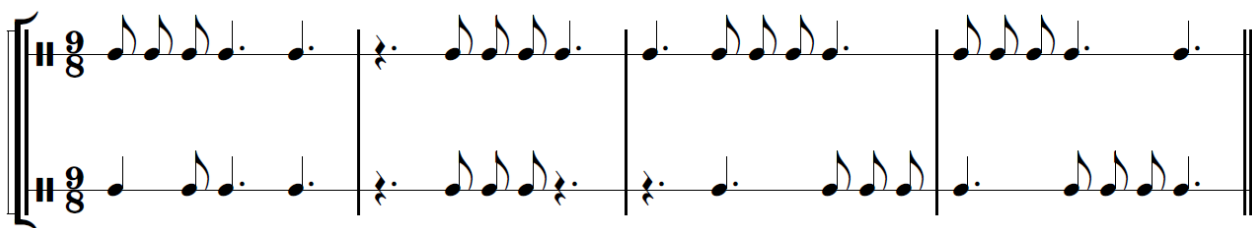
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Перед виконанням вправи, здійсніть музично-теоретичний аналіз. Визначте розмір, тривалості, ритмічний рисунок.
- Проаналізуйте характерні особливості кожної партії.
- Виконайте вправу спочатку кожною рукою окремо за 9-дольною схемою тактування. Зверніть увагу на паузи і заліговані тривалості.
- Потребує уваги робота над технікою показу вступів із затакту, зняття на слабкі доли такту, вступи після пауз тощо.
- Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконайте вправу в помірному і швидкому темпах.

Вправа № 5

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу в повільному темпі одразу двома руками.
- Зверніть увагу на вступ і зняття на різні долі такту, синхронність вступів і зняття.
- Розподіляйте зорову увагу між хоровими партіями.
- Виконайте вправу на *non legato*.

Вправа № 6

ліва рука

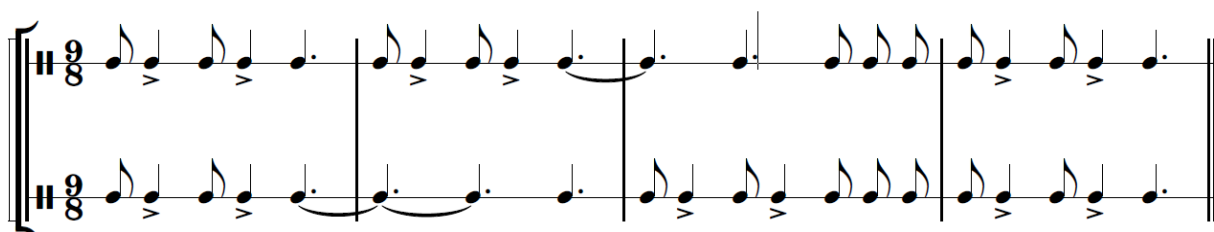
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Перед виконанням вправи визначте технічні труднощі.
- Виконайте вправу кожною рукою окремо. Зверніть увагу на акцентовані долі, різноманітність штрихів і пауз.
- Працюйте над ауфтактами до вступу і зняття на різні долі такту.
- Продовжуйте вдосконалювати техніку невербального спілкування, відпрацьовуйте виразність зорового контакту із хоровими партіями.

Вправа № 7

ліва рука

права рука

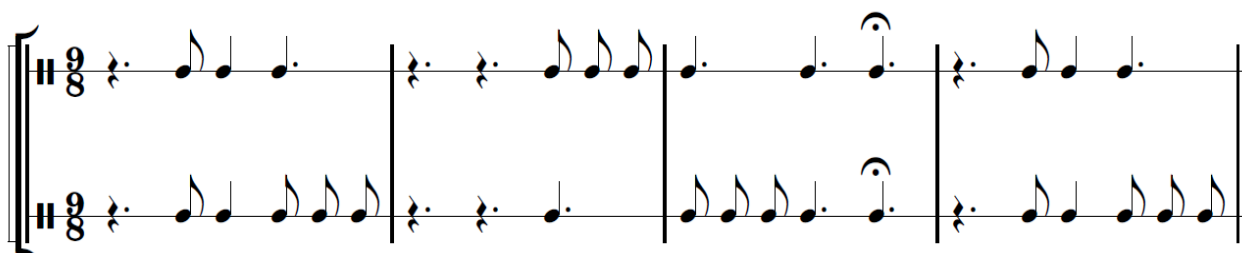
Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на виконання акцентів на слабких долях такту.
- Під час виконання вправи двома руками зверніть увагу на заліговані тривалості.

- Працюйте над виразним зоровим контактом із уявними хоровими партіями.
- Виконайте вправу в повільному та швидкому темпах.

Вправа № 8

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу одночасно двома руками. Зверніть увагу на вступ 4 і 7 долі такту.
- Відпрацюйте техніку здійсненої фермати.
- Працюйте над удосконаленням техніки показу неповного афтакту.
- Відпрацюйте зоровий контакт з уявним хором.

Вправа № 9

ліва рука

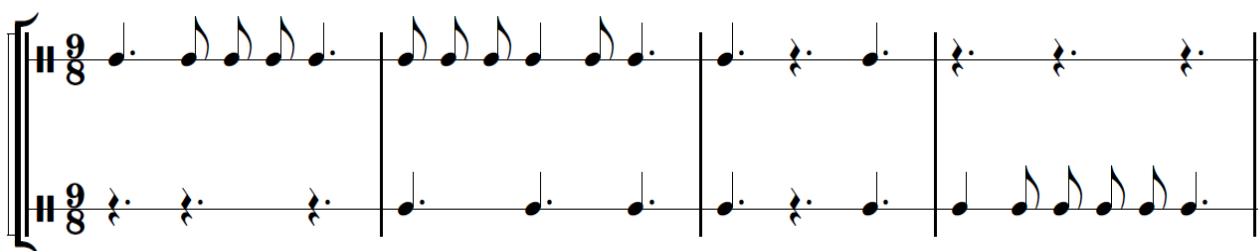
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на її початок і закінчення, вступи на слабкі долі.
- Відпрацюйте штрих *staccato*.
- Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Вправу доцільно виконувати в повільному, помірному і швидкому темпі.

Вправа № 10

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконайте вправу окремими руками в повільному темпі. Зверніть увагу на відтворення пауз на різних долях такту.
- Визначте спільні і відмінні фрагменти у показах кожної партії.
- Переводьте погляд з однієї партії на іншу відповідно до показу кожної руки.
- Виконуйте вправу відпрацьовуючи штрихи *non legato*, *legato*.
- Після засвоєння вправи в повільному темпі переходьте на помірний і швидкий.

7.4. Диригентські вправи у розмірі 12/8

Вправи на розмежування рук у відтворенні метро-ритмічного рисунка в розмірі 12/8

Вправа № 1

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу одночасно двома руками.
- Зверніть увагу, що у схемі сильна і відносно сильні долі виконуються з великим натиском, а слабкі долі – кистьовим жестом, як «відбиття».
- Слідкуйте за чіткістю виконання кожної долі такту.
- Виконуйте вправу у темпах *largo*, *andante*.

Вправа № 2

ліва рука

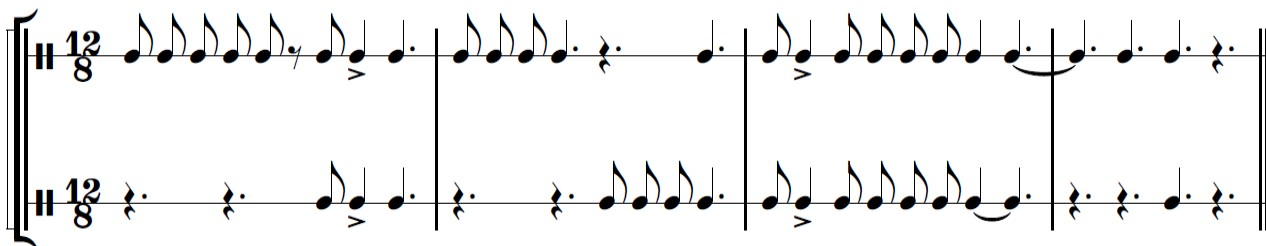
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу одночасно двома руками.
- Зверніть увагу на відтворення динаміки *f* і *p*.
- Визначте спільні і відмінні характеристики у високій і низькій позиції рук.
- Під час виконання вправи двома руками особливу увагу зверніть на відтворення ауфтакту у різних динаміці.
- Виконуйте вправу на *legato* і *non legato*.
- Виконуйте вправу в повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 3

ліва рука

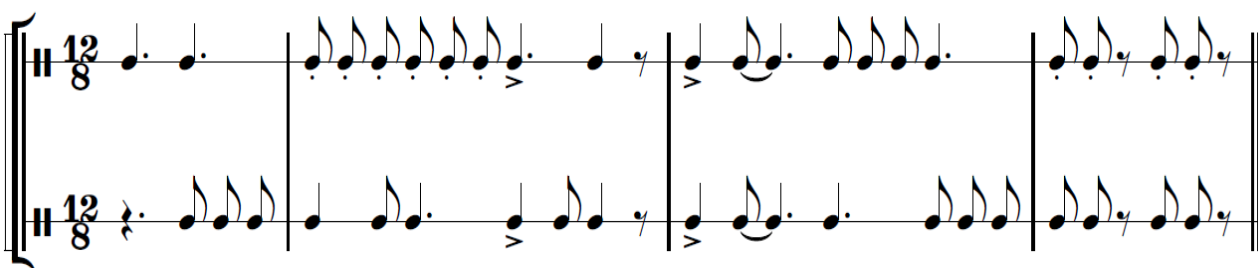
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу кожною рукою окремо. Визначте спільні і відмінні характеристики диригентських жестів кожної руки.
- Зверніть особливу увагу на паузи.
- Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконуйте вправу на *non legato*, *staccato*.
- Виконуйте вправу в повільному, помірному і швидкому темпах.

Вправа № 4

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу одночасно двома руками. Зверніть увагу на різний ритмічний рисунок в лівій і правій руці. Попрацюйте над технікою виконання зняття.
- Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.
- Виконуйте вправу використовуючи різні штрихи.
- Виконуйте вправу в повільному та швидкому темпах.

Вправа № 5

ліва рука

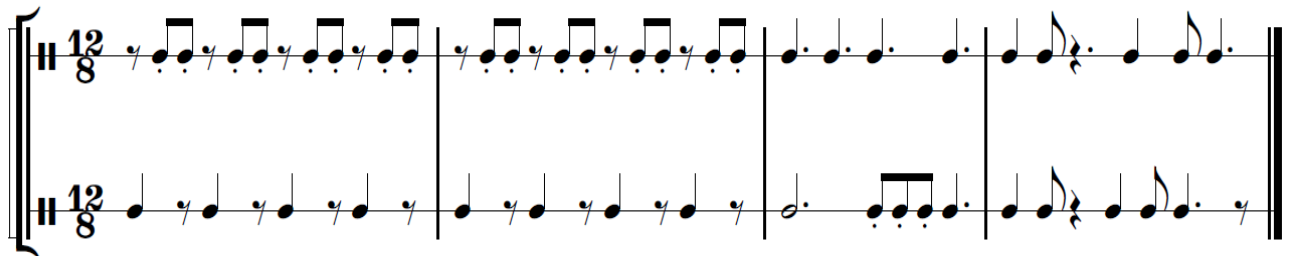
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на аутфакти.
- Виконуйте вправу в помірному і швидкому темпі двома руками.
- Виконуйте вправу використовуючи різні штрихи.
- Зберігайте зоровий контакт з уявним хором.

Вправа № 6

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу окремо кожною рукою. Зверніть увагу на штрих *non legato, staccato*.
- Визначте спільні й відмінні характеристики ритмічного рисунка у кожній партії.
- Виконуйте вправу у різних темпах.

Вправа № 7

ліва рука

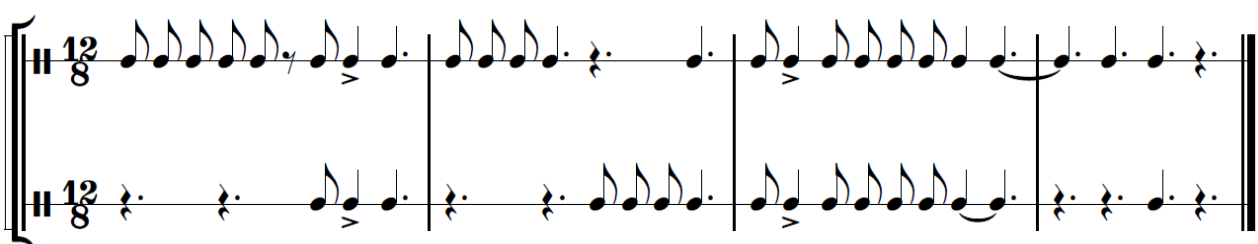
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу одночасно двома руками. Зверніть увагу на контрастну динаміку. Визначте амплітуду жеста і відпрацюйте нюанси *f* і *p*.
- Виконуйте вправу на *legato* і *non legato*.
- Виконуйте вправу в повільному і помірному темпах.

Вправа № 8

ліва рука

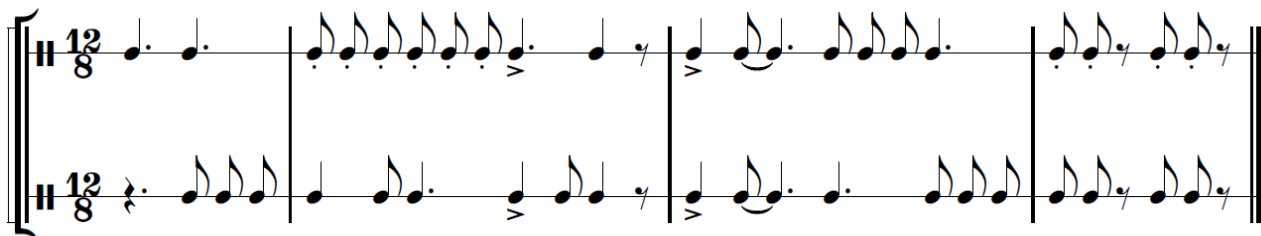
права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу кожною рукою окремо. Зверніть увагу на акценти на різних долях такту.
- Працюйте над технікою виконання штрихів кистьовим жестом.
- Виконуйте вправу в різних темпах.

Вправа № 9

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу одночасно двома руками. Зверніть увагу на штрих *staccato* та заліговані тривалості.
- Виразно зробіть акцент на 7-му долю у другому такті і на першу долю у третьому такті.
- Вправу доцільно виконувати в повільному, помірному і швидкому темпі.

Вправа № 10

ліва рука

права рука

Методичні вказівки до виконання

- Виконуйте вправу одночасно двома руками. Зверніть увагу на 9-ту долю в першому такті, яка залігована з першою долею наступного такту.
- Під час виконання вправи двома руками особливу увагу зверніть на зняття різних долей такту.
- Враховуйте звернення погляду до хорових партій.
- Виконуйте вправу в помірному темпі.

7.5. Контрольні тестові завдання

1. Що визначає «складний розмір» у музиці?

- а) розмір, що складається з двох або більше простих розмірів з однаковим метричним наголосом;
- б) розмір, який має більше ніж три долі у такті;
- в) розмір, що включає лише рівні долі;

- г) розмір, що не має чітко виражених сильних долей.
2. Сформулюйте зміст поняття «симетричний розмір»
- а) розмір, у якому всі долі мають однакову тривалість;
 - б) складний розмір, утворений поєднанням однакових простих розмірів;
 - в) розмір, де сильні долі розташовані неоднаково;
 - г) розмір, що не може бути розділений на прості складові.
3. Який з наведених прикладів є симетричним розміром?
- а) $3/4$;
 - б) $5/4$;
 - в) $6/8$;
 - г) $7/8$.
4. Яка загальна закономірність відтворення складних симетричних розмірів у повільних темпах?
- а) кожна доля такту відбивається окремим диригентським рухом;
 - б) такт відбивається одним плавним рухом;
 - в) застосовується дводольна або тридольна схема тактування;
 - г) диригент не використовує рук, лише міміку.
5. Яка загальна закономірність відтворення складних симетричних розмірів у швидких темпах?
- а) кожна проста доля такту відбивається окремим диригентським рухом;
 - б) такт відбивається узагальненою схемою, де кожен рух відповідає одному з простих розмірів, що входять до складу складного;
 - в) застосовується повна схема тактування, відбиваючи кожен долю;
 - г) диригент застосовує лише рухи лівої руки.
6. Охарактеризуйте рух сильних і слабких долей у 6-дольному метрі.
- а) одна сильна доля на такт;
 - б) дві сильні долі: перша – сильна, четверта – відносно сильна;
 - в) шість рівних сильних долей;
 - г) сильні долі відсутні.
7. Охарактеризуйте рух сильних і слабких долей у 9-дольному метрі.
- а) одна сильна доля на такт;
 - б) дві сильні долі: перша і сьома;
 - в) три сильні долі: перша – сильна, четверта і сьома – відносно сильні;
 - г) всі долі рівнозначні.
8. Охарактеризуйте рух сильних і слабких долей у 12-дольному метрі.
- а) одна сильна доля на такт;
 - б) дві сильні долі: перша і сьома;
 - в) чотири сильні долі: перша – сильна, четверта, сьома та десята – відносно сильні;
 - г) всі долі слабкі.
9. Яка схема тактування застосовується для відтворення 6-дольного метру у повільному темпі?
- а) дводольна схема;
 - б) тридольна схема;
 - в) повна шестидольна схема;
 - г) чотиридольна схема.

10. Який принцип тактування 9-дольного метру у повільному темпі?
 - а) тактування відбувається за дводольною схемою;
 - б) кожен такт тактується одним узагальненим рухом;
 - в) застосовується повна дев'ятидольна схема, де кожен рух відповідає восьмій ноті;
 - г) тактування за чотиридольною схемою.
11. Який спосіб тактування 6-дольного метру у швидкому темпі?
 - а) повна шестидольна схема;
 - б) дводольна схема, де кожен рух об'єднує по три прості долі;
 - в) однодольна схема;
 - г) чотиридольна схема.
12. Який спосіб тактування 12-дольного метру у швидкому темпі?
 - а) повна дванадцятидольна схема;
 - б) тридольна схема, де кожен рух об'єднує по чотири прості долі;
 - в) чотиридольна схема, де кожен рух об'єднує по три прості долі;
 - г) однодольна схема.
13. Ви диригуєте твір у розмірі 6/8 у повільному темпі. Опишіть рух вашої правої руки для показу цього розміру.
 - а) один чіткий рух вниз, а потім вгору;
 - б) шість окремих, чітких рухів, що позначають кожен восьму долю такту;
 - в) два широкі рухи: один вниз, другий вгору;
 - г) три рухи: вниз, вбік, вгору.
14. Вам потрібно зробити вступ на четверту долю в розмірі 6/8. Опишіть, як ви підготуєте та виконаєте цей вступ, якщо ви тактуєте в повільному темпі (за 6-дольною схемою).
 - а) зробите ауфтакт (підготовчий рух) перед першою долею попереднього такту;
 - б) підготовчий рух виконується перед четвертою долею поточного такту, щоб ансамбль чітко вступив саме на неї;
 - в) зробите різкий рух вниз на першу долю;
 - г) немає необхідності у підготовчому русі.
15. Ви диригуєте твір у розмірі 6/8 у швидкому темпі. Яку узагальнену схему тактування ви використаєте?
 - а) чотиридольну;
 - б) тридольну;
 - в) дводольну;
 - г) однодольну.
16. Уявіть, що ви тактуєте розмір 6/8 у швидкому темпі. Виконайте вступ на першу долю і зняття на шосту долю. Опишіть, як ви виконаєте ці дії, враховуючи дводольну схему тактування.
 - а) ауфтакт буде перед першою долею, зняття — в кінці першого основного руху дводольної схеми;
 - б) ауфтакт буде перед першою долею, зняття — після другого основного руху дводольної схеми, щоб показати завершення такту;
 - в) ауфтакт буде перед шостою долею попереднього такту;
 - г) зняття не потрібне, якщо вступ на першу долю.
17. Ви диригуєте твір у розмірі 9/8 у повільному темпі. Опишіть рух вашої правої руки для показу цього розміру.

- а) три рухи, що об'єднують по три восьмі ноти;
 - б) дев'ять окремих, чітких рухів, що позначають кожен восьму долю такту;
 - в) один плавний рух вниз;
 - г) чотири рухи, як у 4/4.
18. Вам потрібно зробити вступ на сьому долю в розмірі 9/8. Як ви підготуєте та виконаєте цей вступ, тактуючи в повільному темпі (за 9-дольною схемою)?
- а) підготовчий рух перед першою долею;
 - б) підготовчий рух перед сьомою долею поточного такту, забезпечуючи чіткий вхід саме на неї;
 - в) зробите різкий рух вниз на першу долю;
 - г) зачекаєте початку наступного такту.
19. Яку узагальнену схему тактування ви використаєте для розміру 9/8 у швидкому темпі?
- а) чотиридольну;
 - б) тридольну;
 - в) дводольну;
 - г) шестидольну.
20. Ви тактуєте розмір 12/8 у повільному темпі. Опишіть рух вашої правої руки.
- а) чотири рухи, що об'єднують по три восьмі ноти;
 - б) дванадцять окремих, чітких рухів, що позначають кожен восьму долю такту;
 - в) один плавний рух вниз;
 - г) шість рухів, як у 6/8.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 7))

Розділ 8

Методичний аспект аналізу хорового твору шкільного пісенного репертуару

8.1. Етапи самостійної роботи над письмовою анотацією

Завдання для самостійного опрацювання

- **теоретичні:**

- ознайомтесь із нотним текстом хорового твору з вашої програми (однорідного);
- ознайомтесь з технічними вимогами оформлення письмової анотації (Додаток А);
- ознайомтесь із змістом письмової анотації (Додаток Б).

- **практичні:**

- *зробіть письмовий художньо-історичний аналіз твору за наступними пунктами*

I. Художньо-історичний аналіз:

- 1.1. Короткі відомості про авторів музики і тексту;
- 1.2. Стилiстичні і жанрові особливості твору;
- 1.3. Аналіз літературного тексту (тема, ідея, образи).

- *здійсніть письмовий музично-теоретичний аналіз хорового твору за наступними пунктами*

II. Музично-теоретичний аналіз:

- 2.1. Музична форма, фактура;
- 2.2. Лад, тональність;
- 2.3. Розмір, метроритм;
- 2.4. Темп, агогіка, динаміка.

- *зробіть письмовий вокально-хоровий аналіз хорового твору*

III. Вокально-хоровий аналіз твору:

- 3.1. Тип, вид хору;
- 3.2. Діапазон хорових партій, діапазон хору, теситурні умови;
- 3.3. Мелодія, стрій, ансамбль, звуковедення.

- *зробіть письмовий виконавський аналіз твору*

IV. Виконавський аналіз хорового твору:

- 4.1. Фразування, кульмінація (загальна, часткова);
- 4.2. Вокально-хорові труднощі і способи їх подолання (інтонація, дихання, дикція, артикуляція, ритмічні, темпові труднощі);
- 4.3. Виконавська інтерпретація твору;
- 4.4. Аналіз основних диригентських прийомів відтворення художньо-образного змісту твору (техніка, жести, схеми тактування).

- *визначте шляхи використання твору у роботі з учнями в закладах загальної середньої і позашкільної освіти*

V. Шляхи використання твору у процесі музично-естетичного виховання школярів (навчальна, розвивальна, виховна мета; завдання твору; вид музичної діяльності)

- *зробіть добірку наочності і додайте нотний матеріал*

VI. Додатки (нотний матеріал, наочність).

8.2. Основні етапи вивчення хорового твору із супроводом

Самостійне вивчення хорового твору із супроводом — це фундамент успішної роботи диригента з хором. Це не просто читання нот, а глибоке занурення в музичний матеріал, що дозволяє сформулювати власне художнє бачення твору ще до першої репетиції. Цей процес можна розділити на кілька ключових етапів:

I. Ознайомлення з партитурою хорового твору із супроводом (твір з індивідуальної робочої програми)

Методичні вказівки до виконання

- прочитайте партитуру від початку і до кінця, намагайтесь уявити звучання, без акцентування уваги на дрібницях;
- прослухайте твір на платформі YouTube (якщо є запис), зробіть це кілька разів;
- визначте роль супроводу у взаємодії із хоровою тканиною твору.

II. Теоретичний аналіз хорової партитури

Методичні вказівки до виконання

2.1. Аналіз поетичного тексту хорового твору:

- проаналізуйте літературний текст, зміст, характер твору;
- визначте смислові акценти в тексті пісні, складні слова, сполучення звуків, що потребуватимуть уваги під час роботи над дикцією;
- з'ясуйте ритміку вірша, співвідношення її з музичним ритмом.

2.2. Аналіз нотного тексту хорового твору:

- визначте форму і структуру твору (періоди, речення, фрази), визначте кульмінації, репризи, коди;
- охарактеризуйте ладо-тональний план (лад, тональність, модуляції, відхилення);
- визначте розмір, особливості ритмічних рисунків, наявність синкоп тощо;
- проаналізуйте динамічний план, наявність сталої і рухомої динаміки, поміркуйте, як досягти динамічного балансу між хором і супроводом;
- визначте основний темп і його зміни, наявність агогіки, уповільнень і прискорень;
- здійсніть аналіз нотного запису інструментального супроводу, визначте вид акомпанементу, особливості його викладу, ритмічні, темпові й динамічні характеристики;
- визначте особливості супроводу у відтворенні художньо-образного змісту твору.

III. Практичний розбір хорової партитури

Методичні вказівки до виконання

- заграйте мелодію хорового твору на інструменті (фортепіано, акордеон, баян, скрипка, гітара, бандура, саксофон, труба, тощо);
- заграйте і заспівайте мелодичні лінії кожної хорової партії та супроводу;
- простукайте або проплескайте складні ритмічні рисунки хорових партій та інструментального супроводу;
- зіграйте на фортепіано ліву руку партитури та окремо кожну партію (по голосах);
- зіграйте хорові партії правої руки на музичному інструменті (фортепіано);
- у повільному темпі виконайте партитуру хорового викладу твору на фортепіано;
- проведіть основну тему та підголоски хорового твору двома руками;
- виконуючи хорову партитуру на фортепіано намагайтесь відтворювати на інструменті хорове звучання, контролюючи внутрішнім слухом кожну хорову партію, а також і весь хоровий твір;
- у повільному темпі заграйте супровід хорового твору (за можливості) або його

фрагменти.

IV. Робота над диригентською інтерпретацією та технікою

Методичні вказівки до виконання

- на основі теоретичного аналізу і практичного засвоєння твору сформууйте його цілісне художнє бачення;
- визначте основні диригентські жести для показу темпу, динаміки, штрихів, фраз;
- зробіть у партитурі позначки дихання, цезур, кульмінацій, ключових моментів для кожної партії, змін характеру, темпу і динаміки;
- відтворіть «уявне» диригування твору у себе в думках, відтворюючи кожен жест, вступ, зняття, кожен динамічну зміну.

V. Виконання хорового твору з супроводом

Методичні вказівки до виконання

- обговоріть із концертмейстером (акомпаніатором) свою концепцію твору, роль його партії, динамічні та темпові нюанси;
- визначте характер і особливості взаємодії з концертмейстером під час репетицій та виступу (погляди, дихання жести);
- під час репетицій спробуйте проспівувати кожен провідну й підголоскову хорову партію, а також окремі фрази супроводу. Такий підхід допомагає краще відчутти музичний матеріал «з середини»;
- працюйте над вираженістю ансамблевого виконання з акомпанементом;
- для формування адекватної самооцінки свого виконання, зробіть відеозапис фрагментів твору для самоконтролю.

8.3. Методика опанування робочих жестів у розучуванні хорових партій

Методичні вказівки до виконання

1. Продемонструйте єдність робочих жестів розучування хорового твору а'cappella для однорідного хору:
 - спів однієї партії, гра іншої на музичному інструменті з одночасним тактуванням однією рукою;
 - спів однієї партії, гра двох партій на музичному інструменті з одночасним тактуванням;
 - спів однієї партії (на вибір) з тактуванням.

! Зверніть увагу на точність інтонування, злиття голосів та ритмічну синхронність.
 2. Продемонструйте виконання хорових партій у наступний спосіб:
 - заспівуйте третій голос, а перший і другий супроводжуйте грою на фортепіано.

! Під час виконання зверніть увагу на точність інтонування, баланс між голосами та узгодженість з акомпанементом)
 3. Виконайте твір шкільного хорового репертуару з акомпанементом, дотримуючись інтонаційної точності та ансамблевої єдності.
- ! Зверніть увагу на злагодженість звучання, динамічний баланс між вокальною партією та інструментальним супроводом.

8.4. Підготовка вступної бесіди до хорового твору із супроводом

Мета вступної бесіди – зацікавити учнів, розкрити художньо-образний зміст твору, створити емоційне налаштування на його сприйняття і подальше вивчення.

Структура вступної бесіди:

1. Вступ.
 - оголошення назви твору та його авторів;
 - перше враження (загальний емоційне налаштування);
 - пізнавальна інтрига, запитання (цікавий факт, художній образ).
2. Короткі відомості про композитора, епоху, особливості створення
3. Аналіз поетичного і музичного тексту (зміст, ідея, образи, емоції, структура вірша)
4. Загальний музичний аналіз твору (жанр, форма, ладо-тональний план, темп, ритм, динаміка, особливості інструментального супроводу)
5. Завершення бесіди
 - підсумок (узагальнення найважливіших моментів бесіди);
 - мотивація (емоційне налаштування на вивчення твору).
6. Ілюстрація (особисте виконання) твору з урахуванням особливостей сприйняття дитячої аудиторії.

8.5. Контрольні тестові запитання

1. До якого типу завдань належить ознайомлення з нотним текстом хорового твору?
 - а) практичні;
 - б) теоретичні;
 - в) виконавські;
 - г) аналітичні.
2. Який з пунктів не входить до художньо-історичного аналізу твору?
 - а) короткі відомості про авторів музики і тексту;
 - б) аналіз літературного тексту;
 - в) музична форма, фактура;
 - г) стилістичні і жанрові особливості твору.
3. Що є основним завданням під час аналізу літературного тексту?
 - а) визначення діапазону хорових партій;
 - б) аналіз метроритму;
 - в) визначення теми, ідеї, образів;
 - г) визначення виконавської інтерпретації.
4. До якого розділу аналізу належить визначення ладу і тональності твору?
 - а) художньо-історичний;
 - б) музично-теоретичний;
 - в) вокально-хоровий;
 - г) виконавський.
5. Що включає в себе вокально-хоровий аналіз твору?
 - а) фразування, кульмінація;
 - б) тип, вид хору, діапазон хорових партій;
 - в) короткі відомості про авторів;
 - г) шляхи використання твору у роботі з учнями.
6. Яка мета визначення вокально-хорових труднощів у виконавському аналізі?
 - а) визначити тип хору;
 - б) знайти способи їх подолання;
 - в) визначити музичну форму;

- г) проаналізувати літературний текст;
7. На якому етапі вивчення хорового твору із супроводом відбувається аналіз літературного тексту, змісту, характеру пісні?
- а) I. Ознайомлення з партитурою;
 - б) II. Теоретичний аналіз хорової партитури;
 - в) II. Гра партитури окремими руками;
 - г) III. Гра хорової партитури двома руками.
8. Що потрібно зробити під час музично-теоретичного аналізу хорового твору?
- а) зіграти мелодію та супровід окремо;
 - б) визначити лад, тональність, розмір, темп, динаміку, будову пісні;
 - в) прочитати ритмічний малюнок усіх голосів;
 - г) зробити художньо-історичний аналіз.
9. Який етап включає гру лівої та правої рук партитури окремо на фортепіано?
- а) ознайомлення з партитурою;
 - б) теоретичний аналіз;
 - в) гра партитури окремими руками;
 - г) гра хорової партитури двома руками.
10. Що передбачає етап «Гра хорової партитури двома руками»?
- а) запис фрагменту для самоконтролю;
 - б) спів одного голосу (на вибір) акомпануючи інші голоси на інструменті фортепіано;
 - в) відпрацювання ансамблевого звучання;
 - г) зіставлення вокальної партії з акомпанементом.
11. На якому етапі вивчення твору з супроводом приділяється увага злиттю тембрів, точності ритму, чистоті інтонації?
- а) теоретичний аналіз;
 - б) гра партитури окремими руками;
 - в) виконання хорового твору з супроводом;
 - г) ознайомлення з партитурою.
12. Які елементи належать до музично-теоретичного аналізу?
- а) тема, ідея, образи;
 - б) мелодія, стрій, ансамбль;
 - в) лад, тональність, розмір, метроритм, темп, агогіка, динаміка;
 - г) фразування, кульмінація.
13. Що означає термін «агогіка» у контексті музично-теоретичного аналізу?
- а) зміна гучності;
 - б) відхилення від основного темпу;
 - в) характер мелодії;
 - г) тип хору.
14. Які аспекти аналізуються в розділі «Шляхи використання твору у процесі музично-естетичного виховання школярів»?
- а) технічні вимоги оформлення анотації;
 - б) навчальна, розвивальна, виховна мета і завдання твору;
 - в) вокально-хорові труднощі;
 - г) диригентські прийоми.
15. Що потрібно зробити для демонстрації опанування робочих жестів?

- а) зробити письмовий художньо-історичний аналіз;
 - б) продемонструвати єдність робочих жестів розучування хорового твору а'cappella;
 - в) здійснити письмовий музично-теоретичний аналіз;
 - г) визначити шляхи використання твору.
16. Який аспект є ключовим при виконанні хорових партій у спосіб «заспівати третій голос, а перший і другий супроводжувати на фортепіано»?
- а) шляхи використання твору;
 - б) чистота інтонування, баланс між голосами та узгодженість з акомпанементом;
 - в) аналіз диригентських прийомів;
 - г) визначення смислових акцентів тексту.
17. Що є метою відеозапису виконання фрагментів хорового твору з супроводом?
- а) поглиблення теоретичних знань;
 - б) самоконтроль та демонстрація виконаної роботи;
 - в) аналіз літературного тексту;
 - г) розвиток техніки тактування.
18. До якого розділу відноситься аналіз основних диригентських прийомів відтворення художньо-образного змісту твору?
- а) музично-теоретичний аналіз;
 - б) вокально-хоровий аналіз;
 - в) виконавський аналіз хорового твору;
 - г) шляхи використання твору.
19. Яка мета «Добірки наочності і додавання нотного матеріалу»?
- а) зробити художньо-історичний аналіз;
 - б) доповнити практичні завдання;
 - в) підготувати додатки до письмової анотації;
 - г) здійснити музично-теоретичний аналіз.
20. Що необхідно враховувати під час виконання твору шкільного хорового репертуару з акомпанементом?
- а) визначення смислових акцентів тексту;
 - б) злагодженість звучання, динамічний баланс між вокальною партією і супроводом;
 - в) прочитання ритмічного малюнка усіх голосів;
 - г) аналіз музичної форми твору.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 8))

Розділ 9

Специфіка самостійного добору навчального репертуару

9.1. Аналіз репертуару творів з диригування для I курсу

Методичні вказівки до виконання

Проаналізуйте пропонований репертуар (Додаток Д):

- за назвами творів визначте їх просвітницький і виховний потенціал;
- оберіть один з творів, написаний у розмірі 3/4 і здійсніть самостійний аналіз партитури;
- оберіть один з творів, написаний у розмірі 4/4 і здійсніть самостійний аналіз партитури;
- розробіть методику самостійного розучування кожного твору;
- складіть орієнтовний план вивчення обраних творів;
- продемонструйте результати самостійної роботи викладачу, зробіть спільний аналіз;
- проаналізуйте партитуру пропонованого твору (Додаток Е).

9.2. Аналіз репертуару творів з диригування для II курсу

Методичні вказівки до виконання

Проаналізуйте репертуар хорових творів для диригування (Додаток Ж):

- визначте виховний і педагогічний потенціал творів;
- оберіть один твір а' cappella у розмірі 2/4, здійсніть самостійний аналіз партитури;
- розробіть план самостійного вивчення хорового твору;
- здійсніть виконавську інтерпретацію твору, доберіть диригентські засоби її відтворення;
- проаналізуйте результати самостійної роботи з однокласниками і викладачем, здійсніть спільний аналіз.

9.3. Добірка творів для самостійного опрацювання шкільного репертуару для учнів 1-4 класів

Методичні вказівки до виконання

Проаналізуйте поданий перелік творів шкільного пісенного репертуару (Додаток Л, М):

- оберіть один з творів, зробіть самостійний аналіз музичного і поетичного тексту пісні;
- розробіть вступну бесіду до шкільної пісні;
- складіть орієнтовний план самостійного вивчення твору шкільного репертуару;
- виконайте шкільну пісню під власний супровід;
- зробіть рефлексивний аналіз своєї виконавської діяльності.

9.4. Контрольні тестові завдання

1. Яке значення має просвітницький та виховний потенціал хорового твору?
 - а) визначає лише історичну цінність твору;
 - б) впливає на вибір музичних інструментів для виконання;
 - в) сприяє формуванню світогляду, моральних якостей та естетичного смаку виконавців та слухачів;
 - г) визначає темп та динаміку твору.
2. При самостійному аналізі партитури твору, написаного в розмірі 3/4, які аспекти є ключовими для диригента?

- а) визначення лише кількості та імен композиторів;
 - б) аналіз гармонічної структури, мелодичних ліній та вибір відповідних диригентських жестів, що відображають тридольну метричну схему;
 - в) підрахунок кількості тактів у творі;
 - г) визначення лише фактурних особливостей.
3. Який етап є першочерговим при розробці методики самостійного розучування диригентського твору?
- а) перше виконання твору з хором/оркестром;
 - б) глибоке вивчення партитури, музично-теоретичний аналіз, визначення форми, фактури, метроритмічних особливостей;
 - в) обговорення твору з колегами;
 - г) одразу відпрацювання техніки диригування.
4. Що є найважливішим при складанні орієнтовного плану вивчення обраних творів для диригування?
- а) зазначення лише загальних побажань щодо роботи;
 - б) чітке визначення цілей, завдань, послідовних етапів роботи та орієнтовних термінів їх виконання;
 - в) визначення місця для репетицій;
 - г) перелік можливих перешкод у вивченні твору.
5. Які особливості має самостійний аналіз партитури твору а'cappella у розмірі 2/4 для диригента II курсу?
- а) основна увага приділяється інструментальній партії;
 - б) глибокий аналіз голосоведення, чистоти інтонації, фразування, дихання та відповідної диригентської техніки для дводольного розміру;
 - в) пошук інформації про життєвий шлях автора слів;
 - г) визначення лише загальної кількості вокалістів.
6. Що є ключовим при виконавській інтерпретації твору та доборі диригентських засобів її відтворення?
- а) формальне копіювання техніки викладача або відомих виконавців;
 - б) механічне відтворення нотного тексту без власного осмислення;
 - в) формування власного художнього бачення твору та використання відповідних диригентських засобів для передачі емоційного змісту, стилю та ідеї музики;
 - г) зосередженість лише на технічних аспектах диригування.
7. Яке значення має вступна бесіда до шкільної пісні під час її розучування з учнями 1-4 класів?
- а) завдання – перевірити знання твору учнями;
 - б) мета – створити мотивацію до вивчення, розкрити зміст пісні, створити емоційний настрій та зацікавити дітей;
 - в) вступна бесіда не є обов'язковою;
 - г) основне завдання – розповісти про життя композитора.
8. Що включає в себе методика самостійного розучування твору шкільного репертуару?
- а) виключно сольне виконання вчителем без залучення учнів;
 - б) ознайомлення з піснею, розспівування, по-фразове розучування мелодії, слів, робота над динамічними відтінками, чистотою інтонації та виразністю;
 - в) вивчення тільки слів пісні;

- г) переписування нотного тексту.
9. Чому важливо здійснювати рефлексивний аналіз своєї виконавської діяльності (виконання шкільної пісні під власний супровід)?
- а) щоб отримати найвищу оцінку від викладача;
 - б) щоб виявити лише недоліки у власному виконанні;
 - в) для об'єктивної оцінки сильних та слабких сторін свого виконання, визначення шляхів подальшого вдосконалення та оцінки досягнутих результатів;
 - г) для порівняння свого виконання з іншими виконавцями.
10. Яка мета спільного аналізу результатів самостійної роботи (з викладачем, однокласниками)?
- а) лише виправлення помилок;
 - б) обмін досвідом, отримання конструктивного зворотного зв'язку, поглиблення розуміння твору та виконавських аспектів, спільний пошук оптимальних рішень;
 - в) демонстрація своїх досягнень;
 - г) змагання між студентами.

Ключ до тесту для самоперевірки (Додаток В (Тест № 9))

Рекомендована література

Основна

1. Аналіз музичних творів: навч. посіб / укл. Юлія Каплієнко-Люк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2012. 144 с.
2. Газінський В. І. Учбовий хор : Навчально-методичний посібник / В.І. Газінський, Т.О. Лозінська, К.Л. Дабіжа. Вінниця : Розвиток, 2003. 272 с.
3. Гобдич М.М., Дондик О.І., Виноградча Д.В.. Фах (диригування, диригування/спів): методичні вказівки з виконання практичних занять. Київ : Ліра К, 2017. 64 с.
4. Гобдич М.М., Комаренко Н.М., Горобець Т.І. Фах (диригування): методичні рекомендації з організації самостійної роботи студентів. Київ : Видавництво Ліра К, 2017. 44 с.
5. Долчук Р.О. Будьмо добрими : збірник вокально-хорових творів. Івано-Франківськ, 2008. 180 с.
6. Доронюк В.Д. Курс техніки диригування. Івано-Франківськ : обласна друкарня, 2004. 292 с.
7. Доронюк В.Л. Диригент шкільного хору : навч. посібник / В.Д. Доронюк, Л.І. Серганюк, Ю.М. Серганюк. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені В.Стефаника, 2010. 513 с.
8. Заруба Е.С., Растригіна А.М. Хрестоматія з хорового диригування : навчально-методичний посібник для музичних відділень мистецьких факультетів. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. 104 с.
9. Кириленко Я. О. Теоретичні та практичні засади диригентської підготовки : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 108 с.
10. Карпенко Є.В., Ігнатовська О. І. Практикум з шкільного репертуару : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня та викладачів інститутів культури і мистецтв вищих педагогічних навчальних закладів України. Суми : ФОП Цьома С.П., 2021. 150 с.
11. Кушка Я. С. Збірник пісень для школярів. Частина 2. Нотний додаток : збірник пісень для школярів. Вінниця : Нова книга, 2007. 124 с.
12. Кушніренко А. Співаночки мої любі : авт. зб. вокально-хорових творів / заг. редакція та муз. упорядкування А. М. Кушніренка. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2011. 180 с.
13. Леонтович М. Хорові твори. Київ : Музична Україна, 2005. 376 с.
14. Немцова Лілія. Хорове диригування : навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 80 с.
15. Плішка А.В. Різдвяні колядки: Хрестоматія з диригування : навч. посібник до курсу «Хорове диригування» / укл. А.В.Плішка. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2010. 52 с.
16. Плішка А.В. Хорова музика: хрестоматія з диригування : навч. посібник до курсу «Хорове диригування» / укл. А.В.Плішка. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2010. 60 с.
17. Плішка А.В. Оригінальні хорові твори : навч. посібник до курсу «Хорове диригування» / М. Леонтович. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2010. 60 с.

18. Прокулевич О. Основи хорового диригування : навчальний посібник. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2016. 140 с.
19. Разумний І. Посібник з диригування. Київ : Музична Україна, 1968. 120 с.
20. Співає «Резонанс» [Ноти]: репертуарний збірник хорових творів / Упорядкування, музична редакція та коментарі Андрія Кушніренка. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2008. 180 с.
21. Слюсаренко О. В. Абетка диригента : навч. посібник, 2-ге вид., доповнене та перероблене. Київ : Міленіум, 2019. 130 с.
22. Стеценко К. Хорові твори. Київ : Музична Україна, 2008. 320 с.
23. Українські народні пісні з нотами / упоряд. Г. Ганзбург. Харків : ФОЛІО, 2003. 285 с.
24. Форми та методи самостійної роботи студента над хоровою партитурою : навч.-метод. посіб. для студ. мист. навч. закл. I-IV рівнів акредитації спец. 025 «Музичне мистецтво» / П.Й. Шиманський, В.Є. Гаврилюк, В.А. Тиможинський, В.А. Чепелюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 220 с.
25. Хоровий словник [Текст]: Довідник-посібник / Укл. : А.В.Плішка. Чернівці : Рута, 2008. 81 с.
26. Хорові твори українських композиторів для жіночого та дитячого хору. Навчальний репертуарний посібник. 2-ге видання / Упор. І.О.Зеленецька. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2013. 160 с.
27. Шелабокова В.В. Веселковий спів. Твори для хору молодших класів. Тернопіль : Видавництво Богдан, 2017. 48 с.
28. Шумська Л. Ю. Хорове диригування : навч. посіб. 2-ге вид., доповнене та перероблене. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 105 с.
29. Юцевич Ю. Музика. Словник-довідник. Київ: Навчальна книга Богдан, 2009. 352 с.
30. Green, Elizabeth A. H. Modern Conductor : A College Text on Conducting Based on the Principles of Dr Nicolai Malko As Set Forth in His "Conductor and the Baton". Prentice Hall, 1969. 298 p.

Допоміжна

1. Гаврилюк В. Є. Система ауфтактів як засіб управління музичним виконанням (Принципи диригентської школи І. Мусіна) : методичні рекомендації для самостійної роботи студентів спеціальності 025 музичне мистецтво / В.Є. Гаврилюк, О.М. Марач, Г.М. Плечелюк. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2018. 28 с.
2. Любар Р. Методичні основи диригентсько-хорової діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва: збірник наукових праць. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Умань : УДПУ імені Павла Тичини, 2023. Вип. 2(10), С.107-113.
3. Особистісний підхід у диригентсько-хоровій підготовці майбутнього вчителя музики. Упоряд. І.О. Цюряк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. 70 с.
4. Немцова Л.О. Феномен диригентсько-виконавського мистецтва в контексті диригент - хор - слухач. *Модернізація та сучасні українські та світові наукові дослідження: матеріали Міжнародної конференції (Т.6), 29 травня, 2020, Львів, Україна* : Молодіжна наукова ліга. С. 69-70.
5. Пальчікова Д. До проблеми використання інформаційних технологій на заняттях із диригентсько-хорових дисциплін. *Матеріали студентської наукової конференції*

Чернівецького національного університету (16-17 квітня 2019 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. С. 135–136.

6. Серебрі А. П. Методичні рекомендації з підготовки хорових диригентів до роботи у народних хорах. Одеса : ОДМА, 2004. 20 с.
7. Теряєва Л.А. Методичні рекомендації до формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 32 с.
8. Софроній З.В. Методика формування самостійності майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. Вип. 601. Педагогіка та психологія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2012. С.160–166 .
9. Софроній Зоя. Педагогічні погляди фундаторів національної диригентсько-хорової освіти. *Академік Олег Семенович Тимошенко: педагог, науковець, громадський діяч* : зб. матеріалів всеукр. наук. конф. (м. Київ, 5 грудня 2022 р.). Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2023. С.60–64.
10. Фах диригування : практикум для студентів ф-ту муз. мистецтва спеціальності хор. диригування. Ред.-упоряд. Н.М. Кречко. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 140 с.
11. Чурікова-Кушнір О.Д., Софроній З.В. Детермінанти формування вольових якостей у майбутнього хорового диригента. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: збірник наукових праць / гол. редактор Г.П. Шевченко. Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. Вип. 1 (94). С.265-276.
12. Цюряк І.О. Особистісний підхід у диригентсько-хоровій підготовці майбутнього вчителя музики: впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання. *Молодь і ринок*. 2011. № 7. С. 84–88.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Технічні вимоги до оформлення письмової анотації до хорового твору

1. Обсяг письмової анотації:

- Титульна сторінка
- Основний текст (4-5 повних сторінок друкованого тексту на аркушах формату А4)
- Додатки (Додаток А; Додаток Б; Додаток С, тощо)

2. Оформлення:

- Текстовий редактор Word
- Шрифт Times New Roman
- Кегль 14
- Міжрядковий інтервал: 1.5
- Вирівнювання тексту: по ширині.
- Абзацний відступ: 1,25 см
- Поля – звичайні: береги - верхнє, нижнє 2 см, ліве 3 см, праве 1,5 см;
- Формат docx
- Мова: українська
- Стиль офіційно-науковий, без художніх елементів, лаконічний виклад, змістовність та структурованість текстового матеріалу

ДОДАТОК Б

Зміст письмової анотації

I.. Художньо-історичний аналіз

- 1.1.Короткі відомості про авторів музики і тексту
- 1.2. Стилiстичні і жанрові особливості твору
- 1.3. Аналіз літературного тексту (тема, ідея, образи)

II. Музично-теоретичний аналіз

- 2.1. Музична форма, фактура
- 2.2. Лад, тональність
- 2.3. Розмір, метроритм
- 2.4. Темп, агогiка, динаміка

III. Вокально-хоровий аналіз твору

- 3.1. Тип, вид хору
- 3.2. Діапазон хорових партій, діапазон хору, теситурні умови
- 3.3. Мелодія, стрій, ансамбль, звуковедення

IV. Виконавський аналіз хорового твору

- 4.1. Фразування, кульмінація (загальна, часткова)
- 4.2. Вокально-хорові труднощі і способи їх подолання (інтонація, дихання, дикція, артикуляція, ритмічні, темпові труднощі)
- 4.3. Виконавська інтерпретація твору
- 4.4. Аналіз основних диригентських прийомів відтворення художньо-образного змісту твору (техніка, жести, схеми тактування)

IV. Шляхи використання хорового втору у процесі музично-естетичного виховання школярів (навчальна, розвивальна і виховна мета і завдання твору, вид музичної діяльності)

- зробіть добірку наочності і додайте нотний матеріал:

V. Додатки (нотний матеріал, наочність)

ДОДАТОК В

Ключ тестових завдань для самоперевірки

	Тест № 1	Тест № 2	Тест № 3	Тест № 4	Тест № 5	Тест № 6	Тест № 7	Тест № 8	Тест № 9
1	б	б	б	в	а	б	а	г	в
2	г	а	г	в	в	б	б	в	б
3	в	а	б	б	б	а	в	в	б
4	б	г	б	в	б	г	а	б	б
5	а	а	в	в	в	б	б	б	б
6	г	а	б	б	б	б	б	б	в
7	г	а	в	б	б	в	в	а	б
8	г	а	г	в	в	в	в	б	б
9	б	в	в	б	б	б	в	в	в
10	б	г	б	а	а	б	в	г	б
11	г	в	б	б	б	б	б	в	-
12	г	в	в	в	б	б	в	в	-
13	г	а	в	б	в	б	б	б	-
14	г	а	б	б	б	б	б	б	-
15	в	а	в	а	б	б	в	б	-
16	в	г	б	г	б	в	б	б	-
17	г	г	б	б	в	б	б	б	-
18	г	а	г	б	б	в	б	в	-
19	г	а	в	б	г	г	б	в	-
20	г	г	в	в	б	б	б	б	-

ДОДАТОК Д

Репертуар творів з диригування для I курсу

Тридольний розмір 3/4

Твори без супроводу

1. Музика Й.- С. Баха «Арія»
2. Музика Р. Роджерса «Алилуя»
3. Музика Х. Глюка, вірші Л. Горлача «Свято хору»
4. Музика Г. Гладкого, вірші Т. Шевченка «Заповіт»
5. Муз. М. Черниша, вірші Є. Шморгуна «Студентська лірична»
6. Укр. нар. пісня в обр. І. Сивохіної «Ой, весна, весняночка»
7. Укр. нар. пісня в обр. Ф. Колесси «Земля ріднесенька».
8. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Закувала зозуленька»
9. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Тиха вода»
10. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Пливе човен»
11. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Наступає чорна хмара»
12. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Ішов козак без ліс»
13. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «В полі, полі плужок оре»
14. Укр. нар. пісня в обр. К. Стеценка «По горі, горі пави ходили»
15. Укр. нар. пісня в обр. К. Стеценка «Нова радість стала».
16. Укр. нар. щедрівка в обр. К. Стеценка «Павочка ходить», переклад для жіночого хору І. Польоха
17. Укр. нар. пісня в обр. А. Авдієвського «Павочка»
18. Укр. нар. пісня в обр. М. Коника «Летіла зозуля»
19. Укр. нар. пісня в обр. О. Грами «Благослови, мати»
20. Латвійська нар. пісня в обр. А. Юр'яна, український текст О. Понаморьова «Вій, вій, вітерець»
21. Муз. народна, вірші Т. Шевченка «Учітєся, брати мої»
22. Обр. С. Острової. Щедрівка «Чи дома, дома хазяїн дома?»
23. Музика Є. Карпенка, слова народні «Коляда»

Твори з супроводом

1. Музика Є. Карпенка, вірші Ю. Гойди та Л. Компанійця «Ялинка»
2. Музика Д. Крижанівського, вірші Т. Шевченка «Рече та стогне Дніпр широкий»
3. Музика Й. С. Баха, український текст О. Лупія «Весняна пісня»
4. Музика Б. Фільц, вірші Т. Волгіної «Рідна Батьківщина»
5. Музика Б. Фільц, вірші Т. Волгіної «Друзі, хороші мої»
6. М. Лисенка Хор із опери «Зима і весна» - «А вже весна»
7. Музика П. Майбороди, вірші А. Малишка «Київський вальс»
8. Музика П. Майбороди, вірші Т. Масенка «Пісня про Дніпро»
9. Музика В. Куринського, вірші В. Шаповаленка «Пісня про мрію»
10. Музика Vangelis, аранжування З. Мартин «Conquest of Paradise»
11. Музика та вірші К. Дженкінса «Adiemus»

12. Музика О. Іванова, вірші М. Солодченка «Цвіте бузок»
13. Музика В. Верменича, вірші М. Сингаївського «Гомонить земля піснями»
14. Музика Б. Фільц, вірші М. Сингаївського «Любимо землю свою»
15. Музика М. Завалішиної, вірші М. Стельмаха «Ми любимо весну»

Чотиридольний розмір 4/4

Твори без супроводу

1. Укр. нар. пісня в обр. Є. Валя «Котику сіренький»
2. Укр. нар. пісня в обр. Б. Фільц «Маринонька»
3. Музика Й.С. Баха «Хорал» з ораторії «Страсті за Матвієм»
4. Музика Ж. Дебре «Et incarnates» з Месси «Range lingua»
5. Музика Й. С. Баха «Хорал»
6. Музика Ф. Мендельсона «Хорал» з Мотета №1
7. Музика Д. Палестрини «O bone Jesu!»
8. Музика М. Вербицького, переклад для жіночого хору Ю. Антківа «Хваліте Господа з небес»
9. Музика Р. Луковски «Pater noster»
10. Музика Я. Аркадельта «Ave Maria»
11. Музика М. Вербицького, аранж. Н. Козяр «Алилуя»
12. Укр. нар. пісня в обр. С. Людкевича «Ой співаночки мої»
13. Укр. нар. пісня в обр. А. Зінов'єва «Овес»
14. Укр. нар. пісня в обр. Я. Степового «Плавай, плавай, лебедонько»
15. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Було літо»
16. Укр. нар. пісня в обр. О. Олександрової «Ой при лужку, при лужку».
17. Укр. нар. колядка в обр. О. Кошиця, переклад для жін. хору Л. Байди «Янголи в небі»
18. Музика М. Вербицького, аранжування Ю. Антківа «Отче наш»
19. Музика Я. Степового, вірші Т. Шевченка «Думи мої»
20. Музика та вірші Д. Туптала, аранжування В. Степурка «Ісусе мій Прелюбезний»

Твори з супроводом

1. Музика Дж. Грuberа «Agnus Dei»
2. Музика Й.С. Баха – Ш. Гуно «Ave Maria»
3. Музика С. Гуно Меса № 4 - «Kyrie»
4. Музика С. Гуно Меса № 4 - «Gloria»
5. Музика С. Гуно Меса № 4 - «Sanctus»
6. Музика С. Гуно Меса № 4 - «O Salutaris Hostia»
7. Укр. нар. пісня в обр. Г. Верьовки «Ой літає соколонько»

Твори буковинських композиторів

1. Музика С. Воробкевича «Вечір»
2. Музика А. Плішки, вірші Т. Шевченка «Подивлюся аж світає»
3. Музика та вірші С. Воробкевича, аранжування А. Кушніренка «Рідна мова»
4. Музика А. Кушніренка, вірші В. Вихруца «Веселкові передзвони»
5. Музика А. Кушніренка «Весняний хоровод», фрагмент з одноактної народної опери «Буковинська весна»

ДОДАТОК Е

Рідна мова

Аранжування А. Кушніренка

Moderato

Мо - во рід - на, сло - во рід - не, хто вас за - бу -

ва - є, той у гру - дях не сер-день - ко —

тіль - ко ка - мінь ма - є. Як ту мо - ву мож за - бу - ти,

кот - ро - ю у - чи - ла нас всіх нень - ка го - во - ри - ти,

кот - ро - ю у - чи - ла

15

1. 2. || 3.

нень - ка на - ша ми - ла. тіль - ко ка - мінь ма - є.

rall.

Мово рідна, слово рідне,
 Хто вас забуває,
 Той у грудях не серденько —
 Тільки камінь має.
 Як ту мову мож забути,
 Котрою учила
 Нас всіх ненька говорити,
 Ненька наша мила.

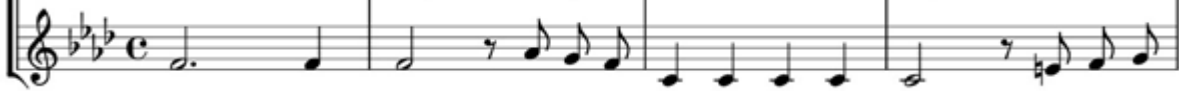
У тій мові ми співали,
 В ній казки казали,
 У тій мові нам минувшість
 Нашу відкривали.
 Отому плекайте, діти,
 Рідненькую мову,
 І учіться говорити
 Своім рідним словом!

Як ту мову мож забути?
 Таж звуками тими
 Ми до Бога мольби слали
 Ще дітьми малими.
 Мово рідна, слово рідне,
 Хто вас забуває,
 Той у грудях не серденько —
 Тільки камінь має.

Отче наш

Музика М. Вербицького
Аранжування Ю. Антківа

Andante

C.
A.

От - че наш, Ти що є - си на не - бе - сах, не-хай свя -

5

тять - ся ім' - я Тво - є, не-хай прий - де цар - ство Тво -

8

є. Не-хай бу-де во - ля Тво - я як на не - бі так і на зем - лі.

13

Хліб наш що - ден - ний дай нам сьо - год - ні і про-сти нам про -

16

ви - ни на - ші, як і ми про - ща - є - мо ви - ну -

19

ват - цям на - шим і не ве - ди нас у спо -

22

ку - су, а - ле виз - во - ли нас від лу -

25

ка - во - го.

ДОДАТОК Ж

Репертуар творів з диригування для II курсу

Дводольний розмір 2/4

Твори без супроводу

1. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Ой ти знав»
2. Укр. нар. пісня в обр. В. Іваннікова «Ой ходила дівчина бережком»
3. Укр. нар. пісня в обр. Ю. Антківа «Заплету віночок»
4. Укр. нар. пісня в обр. Ф. Колеси «Подольночка»
5. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Ой котився кубар»
6. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Ой вийду я на вулицю»
7. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «На летіли журавлі»
8. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Чогось милий затужив»
9. Укр. нар. пісня в обр. Є. Карпенка «Гу-ду-ду»
10. Укр. нар. пісня в обр. Я. Полянського «Тече вода з-під явора»
11. Укр. нар. пісня в обр. М. Лисенка «Стелися барвінку»
12. Укр. нар. щедрівка в обр. М. Леонтовича «Ой сивая та і зозуленька»
13. Укр. нар. пісня в обр. Н. Нижанківського «Ой нумо, нумо»
14. Укр. нар. пісня в обр. Н. Нижанківського «Про Нечая»
15. Укр. нар. пісня в обр. Р. Скалецького «Журавель»
16. Музика А. Кос-Анатольського, вірші І. Кутеня. «Молодичка- чарівничка»
17. Музика Ф. Колеси, вірші Т. Шевченка «Утоптала стежечку»

Твори з супроводом

1. Укр. нар. пісня в обр. Р. Верещагіна «Вийшли в поле косарі»
2. Музика А. Кос-Анатольського, вірші С. Жупанина «Три смерічки».
3. Музика М. Аркаса. Хор «Вечорниц» з опери «Катерина»
4. Укр. нар. пісня в обр. Т. Кравцова «Ой, посіяв дід овес»
5. Музика В. Верменича, вірші М. Сома «Польова царівна»
6. Укр. нар. пісня в обр. М. Лисенка «Розлилися круті бережки»
7. Музика М. Лисенка, вірші Т. Шевченка «У туркені по тім боці»
8. Музика М. Вериківського, вірші Т. Шевченка «Ой гоп таки так»
9. Музика Г. Майбороди «Спать мені не хочеться»
10. Музика Г. Майбороди «Гей, волошин сіно косить»
11. Музика Л. Лепкого, вірші Р. Купчинського в обр. М. Колеси «Гей, видно село»
12. Музика Ю. Мейтуса, вірші Т. Шевченка «А мій батько орендар»
13. Музика С. Людкевича, вірші В. Пачовського «Українська баркарола»
14. Укр. нар. пісня в обр. Г. Верещагіна «Вербовая дощечка»

Тридольний розмір 3/4

Твори без супроводу

1. Укр. нар. пісня в обр. Л. Ревуцького «Прилетіла перепілонька»
2. Музика Д. Роздольського, вірші Т. Шевченка «Сонце заходить»
3. Укр. нар. пісня в обр. С. Герасимчука «Ой ти, жайворонку»

- Музика А. Ешпая, вірші В. Карпенка «Пісня про криниці»

Твори з супроводом

- Музика Г. Майбороди «Пісня про Морозенка»
- Музика Г. Майбороди «Ой ішов я вулицею раз»
- Музика Б. Фільц, вірші М. Сингаївського «Ми любимо землю свою»

Чотиридольний розмір 4/4

Твори без супроводу

- Музика М. Вербицького, аранжування Ю. Антківа «Отче наш»
- Невідомий автор, аранжування М. Кацала «О спомагай нас, Діво Маріє»
- Музика М. Вербицького, слова П. Чубинського, переклад для триголосного хору О. Стельмашука «Ще не вмерла України».
- Музика М. Березовського «Радуйтеся праведнії»
- Укр. нар. пісня в обр. М. Лисенка «Ой там за яром»
- Музика Я. Степового, вірші Т. Шевченка «Ой діброво - темний гаю»
- Укр. нар. колядка в обр. Т. Мудрака «Пречистая Діва»

Твори з супроводом

- Музика В. Верменича, вірші А. Каспрука «Світанок»
- Музика Дж. Грубера «Agnus Dei»
- Музика Дж. Перголезі «Stabat Mater» № 11. Алєгро
- Музика М. Лисенка, вірші Т. Шевченка «Наш отаман Гамалія»
- Музика Дж. Кандера Мюзикл «Чікаго» - «And All That Jazz»
- Музика Л. Андерсона «Plink, plank, plunk»
- Музика Г. Майбороди, вірші А. Малишка «Білий камінь»
- Музика Г. Майборода, Вірші Т. Шевченка «Летіла галка»
- Музика А. Кос-Анатольського, вірші Т. Шевченка «Учітєся, брати мої»
- Музика Е. Гріга, український текст М. Кацал «Захід сонця»

ДОДАТОК И

ВЕСЕЛКОВІ ПЕРЕДЗВОНИ

Слова В. Вихруща
Музика А. Кушніренка

Moderato

mf

Мрій-ни-ми і чес - ни-ми від-ле - ті-ли вес - на-ми мо - ло - ді лі - та.

mp

Дзвонить ве - чір ро - са-ми, мі - сяць над по - ко - са-ми й ли - па зо - ло - та.

мі - сяць над по - ко - са-ми й

13 *mf stringendo*

Пах-не ве-чір м'я - то - ю, ле - ле-чат над ха - то - ю при-кри - ва кри - ло.

mf stringendo

mp stringendo

17 *mf*

Ся-дем під ка-ли - но-ю, пі-сне-ю - би-ли - но-ю за-бри-нить се - ло.

mf

1.

8

mp

mp

21

2.

лю.

на - че жу - рав - лі.

rall.

pp

pp

8

rall.

pp

Мрійними і чесними
Відлетіли веснами
Молоді літа.
Дзвонить вечір росами,
Місяць над покосами
Й липа золота.
Пахне вечір м'ятою,
Лелечат над хатою
Прикрива крило.
Сядем під калиною,
Пісню-билиною
Забринить село.

Двічі

З голубими квітами
Зустрічаєм літо ми,
Не страшні роки.
Хай мете метелиця
І тумани стеляться
На срібло ріки.
Може й доля сердиться
Та літа не вернуться,
Так нащо жалі?
Осінь зустрічаємо,
В вирій відлітаємо,
Наче журавлі.

Двічі

ДОДАТОК К

Репертуар творів з диригування для II курсу

Шестидольний розмір 6/8

Твори без супроводу

1. Музика Є. Козака, вірші Т. Шевченка, аранжування Н. Козяр «Думи мої»
2. Укр. нар. щедрівка в обр. Б. Сєгіна «Щедрий вечір»
3. Музика і вірші Л. Лещука «Ой люлі, люлі...»
4. Укр. нар. колядка в обр. К. Стеценка «Дивная новина»
5. Укр. нар. щедрівка в обр. А. Кушніренка, аранжування Н. Козяр «Щедрий вечір, щедрівонька»
6. Укр. нар. колядка в обр. Н. Нижанківського «На небі зірка ясна засяла»
7. Музика і вірші Р. Купчинського «Човник хитається»
8. Музика і вірші Р. Купчинського «Як стрільці йшли з України»

Твори з супроводом

1. Музика С. Людкевича, вірші В. Пачовського «Українська баркарола»
2. Музика О. Білаша, вірші О. Богачука «На Івана, на Купала»
3. Музика А. Кос-Анатольського, вірші І. Франка «Ой ти дівчино, з горіха зерня»
4. Укр. нар. пісня в аранжуванні Н. Козяр «На плаю»
5. Музика К. Стеценка, вірші В. Самійленка, переклад для хору М. Кацала «Вечірня пісня»
6. Укр. нар. пісня в обр. В. Барвінського – О. Кошиця «Ой ходить сон»
7. Музика К. Борисюка, вірші Т. Шевченка, обр. для хору С. Орфєєва. «Думи мої»
8. Обробка Є Козака, вірші Т. Шевченка «Думи мої»
9. Укр. нар. пісня в обр. Г. Майбороди «Ішов одважний гайовий»
10. Укр. нар. пісня в обр. Г. Майбороди «В саду рожа одквітла»

ДОДАТОК Л

Твори шкільного репертуару для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти

1 клас

1. Музика І. Кириліної, вірші В. Скомаровського «Пісенька»
2. Укр. нар. пісня в обр. К. Стеценка «Журавель»
3. Укр. нар. пісня в обр. Л. Жульської «Ой ходить сон»
4. Музика М. Ведмедері, вірші В. Дерія «Осіння картина»
5. Музика Л. Бражнікової, вірші Ю. Рибчинського «Мрії збуваються»
6. Музика та вірші В. Дроботенко «Колискова майбуття»
7. Музика та вірші Н. Май «Пісня першокласника»
8. Музика народна, вірші П. Гончарук «Прилетів комарик»
9. Музика В. Прокопик, вірші Н. Танасійчук «Літачок Жу-жа»
10. Музика народна, вірші Н. Кукловської «Урожайна»
11. Музика А. Філіпенка, вірші Г. Бойка «На місточку»
12. Музика М. Ведмедері, вірші Н. Красоткіної «Ой ходила осінь»
13. Музика народна, вірші В. Верховинця «Метелиця»
14. Музика А. Олейнікової, вірші В. Чайковської «Святий Миколай»
15. Музика та вірші народні «Два півники»
16. Музика Я. Степового, вірші народні «Сніжинки»
17. Музика А. Олейнікової, вірші Н. Іванової «Пролісок»
18. Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової «Пісня про зарядку»
19. Музика М. Катричка, вірші В. Кленця «Писанка»
20. Музика та вірші народні «Вийди, вийди сонечко»
21. Музика А. Філіпенка, вірші О. Журливої «Узяла лисичка скрипку»
22. Музика А. Філіпенка, вірші Т. Шевченка «Зацвіла в долині»
23. Музика Т. Попатенко, вірші М. Івенсен «Урок»

2 клас

1. Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової «Де поділось літечко?»
2. Укр. нар. пісня «Ішли діти в поле»
3. Музика Н. Антоник, вірші Н. Слоїкіної «Хмаринки»
4. Музика та вірші І. Білика «Киця-кицяня»
5. Музика Л. Масол, вірші В. Тиненка «Кольорова гама»
6. Музика А. Мігай, вірші Н. Кулик «Дощик»
7. Укр. нар. пісня «Ой хто, хто Миколая любить»
8. Музика В. Сороки, вірші Р. Обшарської «Спортивна зима»
9. Музика В. Гребенюка, вірші Н. Іванюка «Левеня»
10. Музика В. Гребенюка, вірші Е. Саталкіної «Кенгуру»
11. Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової «Весняні котики»
12. Музика А. Філіпенка, вірші слова Т. Шевченка «Зацвіла в долині»
13. Музика М. Ведмедері, вірші В. Верховеня «Віночок»
14. Музика та вірші Н. Май «Веселка»
15. Музика А. Олейнікова, вірші К. Орлова «Wcanfly»

3 клас

1. Музика та вірші І. Танчака «Добрий день людям на землі»
2. Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової «Дружба»
3. Музика О. Янушкевич, вірші З. Тищенко «Наша рідна Україна»
4. Музика А. Олейнікової, вірші І. Чайченко «Ми нащадки козаків»
5. Музика М. Облащука, вірші Р. Обшарської «Гімнастика ранкова»
6. Музика та вірші Д. Пташинської «Планета дитинства»
7. Музика та вірші М. Ровенка «Баба снігова»
8. Укр. нар. пісня «Щебетала пташечка»
9. Музика та вірші А. Жидкевича «Семеро гномів»
10. Музика В. Бистрякова, вірші О. Вратарьова «Давайте розбудимо радість»
11. Укр. нар. пісня «Грицю, Грицю до роботи»
12. Музика А. Мігай, вірші Н. Кулич «Подарунок»
13. Музика В. Полянського, вірші Ю. Рибчинського «Мрії збуваються»

4 клас

1. Музика та вірші І. Танчака «Весела пісенька»
2. Музика М. Жабляк, вірші Ю. Драгун «Мова барвінкова»
3. Музика О. Злотника, вірші Л. Ямкового «Гопак»
4. Народна пісня-танок «Чеська полька»
5. Музика та вірші Д. Пташинської «Сніг»
6. Музика та вірші Л. Горової «Дві пісеньки»
7. Французька народна пісня «Пастух»
8. Музика та вірші Н. Май «Промінчик»
9. Музика О. Янушкевич, вірші Н. Погребняк «Треба мріяти завжди»
10. Музика О. Янушкевич, вірші Н. Погребняк «Моя планета синьоока»
11. Музика І. Кириліної, вірші О. Вратарьова «Зелене слонення»
12. Музика М. Ведмедері, вірші Н. Бонь «Казковий світ»
13. Музика М. Балери, вірші П. Карася «Танець дружби»
14. Музика М. Демиденка, вірші О. Лозневого «Нотний стан»

ДОДАТОК М

Твори шкільного репертуару для учнів 5-6 класів закладів загальної середньої освіти

1. Музика О. Антоняка, вірші А. Орел «Ода пісні»
2. Укр. нар. пісня «Їхав козак за Дунай»
3. Музика М. Ведмедері, вірші В. Верховеня «Коник»
4. Укр. нар. пісня «Засвіт встали козаченки»
5. Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової «Веселкова пісня»
6. Норвезька народна пісня, переклад О. Лобової «Чарівний смичок»
7. Музика та вірші Н. Май «Золота зіронька»
8. Укр. нар. пісня «Чи не той Омелько»
9. Музика М. Балеми, вірші М. Воньо і П. Карася «Козацькому роду нема переводу»
10. Музика І. Карабиця, вірші Ю. Рибчинського «Пісня на добро»
11. Музика Б. Гірського, вірші П. Осадчука «Рідна мова»
12. Норвезька народна пісня «Чарівний смичок»
13. Укр. нар. колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю»
14. Укр. нар. колядка «Нова радість»
15. Музика В. Лепешка, вірші О. Вовненко «Кобзарська слава»
16. Музика І. Кириліної, вірші Л. Гнатюка «Співають діти»
17. Музика Б. Савельєва, вірші Л. Рубальської «Різнокольорова гра»
18. Музика В. Ільвіна, вірші В. Сапгіра «Пісенька про веселий час»
19. Китайська народна пісня «Дощові краплі»
20. Музика А. Олейнікової, вірші Л. Ратич «Диво-осінь»
21. Музика І. Кириліної, вірші В. Орлова (переклад О. Чернявської) «Будинок під блакитним небом»
22. Музика О. Антоняка, вірші А. Орел «Мамині руки»
23. Музика М. Рожка, вірші І. Багрійчук «Краплини мрії»
24. Музика та вірші Н. Май «Веселка»
25. Музика та вірші О. Шпак «Добрий маг»
26. Музика В. Поповича, вірші В. Кленца «Скрипалик-цвіркунець»
27. Музика А. Олейнікова, вірші В. Шпорт «Чудовий край»
28. Укр. нар. пісня «При долині кущ калини»
29. Укр. нар. пісня «Ой у лузі червона калина»
30. Музика М. Коваль, вірші М. Бакая «Балада про Крути»
31. Музика О. Янушкевич, вірші Н. Погребняк «Дитинства світ»
32. Музика та вірші Н. Май «Дитячими долонями»
33. Музика Г. Васіної, вірші Н. Бугай «В нас земля золота»
34. Музика О. Жилінського, вірші О. Кононенка «Веселкова»
35. Музика О. Злотника, вірші О. Вратарьова «Музика рідного дому»
36. Музика І. Тучака, вірші М. Тузик «Казка»
37. Музика І. Карабиця, вірші Ю. Рибчинського «Пісня на добро»

ДОДАТОК Н

Хоровий репертуар для молодшого хору

1. Укр. нар. пісня в обр. Ф. Колесси «Земле ріднесенька»
2. Укр. нар. пісня в обр. І. Сивохіної «Ой весна, весняночка»
3. Укр. нар. пісня в обр. І. Суліми «Ой ходила Уляночка»
4. Укр. нар. пісня в обр. Р. Скалецького «Ой, вербо, вербо»
5. Укр. нар. пісня в обр. Ю. Соколовського «Був собі журавель»
6. Укр. нар. пісня в обр. П. Демуцького «Ой чи я то черешенька»
7. Укр. нар. пісня в обр. Є. Валя «Ой на горі льон»
8. Укр. нар. пісня в обр. О. Яковчука «Хмарка наступає»
9. Укр. нар. пісня в обр. В. Уманця «Ягілочка»
10. Укр. нар. пісня в обр. С. Крижанівського «Ой на Івана-Купала»
11. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Ой з-за гори кам'яної»
12. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Закувала зозуленька»
13. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Вишні-черешні розвиваються»
14. Укр. нар. пісня в обр. М. Леонтовича «Ой ти знав»
15. Укр. нар. пісня в обр. Ю. Соколовського «Дощик»
16. Укр. нар. пісня в обр. Ю. Мейтуса «Подоляночка»
17. Укр. нар. пісня в обр. А. Коломійця «Іванчику-білоданчику»
18. Укр. нар. пісня в обр. П. Мережина «На вулиці скрипка грає»
19. Укр. нар. пісня в обр. М. Ракова «Ой дуб, дуба»
20. Укр. нар. пісня в обр. Г. Верьовки «По діброві вітер віє»
21. Укр. нар. пісня в обр. І. Захаржевського «Тихо над річкою»
22. Укр. нар. пісня в обр. Т. Кравцова «Ой посіяв дід овес»
23. Музика А. Кос-Анатольського, вірші Г. Бойка «Подружки-цокотушки»
24. Музика Т. Димань, вірші Н. Завальської «Писанка»
25. Музика А. Кос-Анатольського, вірші С. Жупанина «Іде весна»
26. Музика М. Чембержі, вірші В. Пекура «Канікули»
27. Музика Т. Димань, вірші О. Соловей «А ми усі радіємо»
28. Музика Ж. Колодуб, вірші Д. Павличка «Весна»
29. Музика Т. Ярошенко, вірші Н. Завальської «Зоряна пісня»
30. Музика Е. Зарицької, вірші М. Пляцковського «Світлячок»
31. Музика О. Петрова, вірші М. Гошовської, редакція для хору Д. Мулик «Ми за Мир»
32. Музика В. Дребязгіної. Веснянка «Лісова майстерня»

Навчальне видання

*Софроній Зоя Василівна
Чурікова-Кушнір Ольга Дмитрівна
Зубчук Алла Іванівна*

ДИРИГУВАННЯ
завдання та вправи
для самостійної роботи студентів

Навчально-методичний посібник

Нотний набір *О.І. Григорець*

Літературне редагування *О.В. Колодій*

Технічне редагування
та дизайн обкладинки *О.М. Кудрінська*

Підписано до друку 10.10.2025. Формат 60 x 84/8.
Папір офсетний. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 12,6.
Обл.-вид. арк. 13,5. Зам. Н-073. Тираж 50.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002 р.

ISBN 978-617-8703-15-8

9 786178 703158